

Profesinių sąjungų |
švietimo veikla | **Valdyba**

Projekto „Qualizmove“ rezultatai

**Profesinių sąjungų švietimo indėlis
kuriant solidarią Europą!**

**Tarptautinio politinio švietimo tikslai, koncepcijos
ir metodai**

IG Metall valdyba, profsąjungų švietimo skyrius

Profesinių sąjungų |
švietimo veikla | **Valdyba**

Projekto „Qualizmove“ rezultatai

Profesinių sąjungų švietimo indėlis kuriant solidarią Europą!

**Tarptautinio politinio švietimo tikslai, koncepcijos
ir metodai**

IG Metall valdyba, profsąjungų švietimo skyrius

Quali2move

Imprint

Editorial Desk

IG Metall Vorstand, FB Gewerkschaftliche Bildungsarbeit
Wilhelm-Leuschner-Straße 79, 60329 Frankfurt am Main
Bertin Eichler, Ulrike Obermayr, Tom Kehrbaum

Project title

Qualizmove - Development and dissemination of a labour-policy understanding of education in Europe

Editors

Claudia Kaczmarek, Tom Kehrbaum, Martin Roggenkamp

Authors

Tom Kehrbaum, Clemens Körte, Oskar Negt, Adam Ostolski, Martin Roggenkamp, Fernando Benavente Tendillo, Christine Zeuner

in cooperation with:

Liviu Apostoiu, Hasan Arslan, Mehmet Beseli, Mihaela Darle, Christopher Dreßen, Bettina Ellermann-Cacace, Geles Garcia, Cecilia Gostin, Ron Kelly, Marie Madden, Mary O'Brien, Isabelle Ourny, Pilar Mena, Concetta Sabine Mugavero, Bernd Overwien, Dorota Obidniak, Veronika Ostrogonac, Ferdije Rrecaj, Arne Schneider, Marija Varasimaviciene, Lina Varasimaviciene (geb. Strolaite), Luminita Vintila

Fotos

Christopher Dreßen

Setting and design

visualisierung & konzepte, Braunschweig

The Project "Qualizmove" is funded by the European Commission Directorate for Employment, Social Affairs and Inclusion within the framework of Industrial Relations and Social Dialogue (heading 04.03.03.01).

The sole responsibility lies with the author.

The Commission is not responsible for any use that may be made of the information contained herein.

Frankfurt/Main, December 2012

Partners in the project Quali2move

- Berufsbildungswerk (bfw) – Germany
- Birleşik Metal İş (BMI) – Turkey
- Cartel ALFA – Romania
- European Trade Union Institute (ETUI) – EU
- IG Metall – Germany
- Institute for the Development of Employees Advancement Services (IDEAS) – Ireland
- Instituto de Formación y Estudios Sociales (IFES) – Spain
- Österreichischer Gewerkschaftsbund (ÖGB) – Austria
- Unification of Lithuanian Metalworkers' Trade Unions (Litmetal) – Lithuania
- Związek Nauczycielstwa Polskiego (ZNP) – Poland

Turinys

Pratarmė	5
Įvadas	8
1 skyrius	
Ketinimų protokolai dėl tarptautinio profesinių sąjungų švietimo Europoje	10
2 skyrius	
Krizė Europoje? (<i>Oskar Negt</i>)	13
3 skyrius	
Europos integracijos krizė ir socialinės kovos (<i>Adam Ostolski</i>)	20
4 skyrius	
Iš krizės Europoje per švietimą! (<i>Tom Kehrbaum</i>)	28
5 skyrius	
Pilietybė ir politinis švietimas (<i>Christine Zeuner</i>)	43
6 skyrius	
Europinio socialinio sąmoningumo ugdymas per profesinių sąjungų vykdomą švietimą (<i>Martin Roggenkamp</i>)	55
7 skyrius	
MTarpkultūrinio politinio švietimo metodai (<i>Clemens Körte/Fernando Benavente Tendillo</i>)	64
8 skyrius	
Profesinių sąjungų švietimo nuostatų Europoje palyginimas (<i>Martin Roggenkamp/Tom Kehrbaum</i>)	75
9 skyrius	
Terminų žodynas	86
Santrauka	
Apžvalga	88
Priedas	
Tarpkultūrinio švietimo metodai	91
Autorės ir autoriai	107
Organizacijų aprašymai	108
Literatūra	109

Pratarmė

Krizės aktualizuoja visuomenei būtinybę mokytis. Todėl kalbant apie tvarų Europos išvedimą iš krizės, neabejotinai didelė yra švietimo svarba. Nepaisant to, kad dar neaišku, kokios bus padarytos krizės pamokos ir koks švietimas padės įveikti krizę, mes esame įsitikinę, kad krizės įveikimo strategijos neatsiejamos nuo kritiškai mąstančios Europos visuomenės. Šiuo požiūriu, tokio šveitimo parengimas ir solidaraus Europos veiklos kurso inicijavimas buvo suvokti kaip projekto „Qualizmove“ uždaviniai.

Politinės krizės įveikimo strategijos

Per pačią giliausią ekonominę krizę modernioje Europoje, pasireiškiančią įvairiais socialiniais neramumais krizės paliestose šalyse narėse, 2010 metų birželio mėnesį Europos taryba priima naują Europos vystymosi strategiją 2020, nubrėžiančią Europai ateities vystymosi gaires. Ji pakeitė Lisabonos strategiją 2010, kuri įsipareigojo paversti Europą „dinamiškiausią, konkurencingiausią, žinių pagrindu augančią ekonomiką pasaulyje“.¹ Ši strategija numatė, kad Europos Sąjungos šalys narės iki 2010 metų pasieks „tvarų ekonominį augimą, sukurs daugiau ir geresnių darbo vietų bei didesnę socialinę sanglaudą“ (ten pat.).

Šis tikslas pasirodė esąs optimistinis ketinimas, kuris būsimos Europos bendruomenės plėtrą supaprastino iki siauro ekonominio požiūrio, o pačią Europą Sąjungą sutraukė iki eilinio „verslo modelio“. Dabartinė krizė atskleidė, kad vyraujant ekonomikos principams, sumenksta dėmesys socialiniams reikalams ir demokratinis politikos formavimasis susiduria su sunkumais.

Pažvelgę šiandien į mūsų Europą, turime konstatuoti labai aukštą jaunimo nedarbą, didėjančius socialinius skirtumus šalyse narėse, kliūtis prieigose prie šveitimo, gatvėse gyvenančius žmones, kurie neišgali susimokėti už būstą, ir

finansų srities vadybininkus, kurie po trumpo susilaikymo etapo vėl pokši šampano kamščiais.

Demokratijai reikia tautos valios

Siekiant bendruomenės socialinio išvystymo tikslo, ekonomika privalo būti tik priemonė. Todėl politinė padėtis visuomenėje yra vertintina pagal tai, kiek teisinga ir sociali yra ekonomika visų demokratinų procesų aplinkoje. Olandų istorikas Geert Mak yra pabrėžęs:

“Svarbiausia yra tai, kad Europoje dėmesio centre vėl atsidurtų politika ir demokratija.” (Mak 2012, S. 142)

Norint Europai išeiti iš šoko būsenos ir veiksmų sąstingio, Mako nuomone (ten pat), „mes, Europos piliečiai, privalome ko nors siekti, nes mūsų problemos dalis ir yra tai, kad mes atpratome ko nors siekti“.

Ši Mak'o nuostata labai tiksliai nusako projekto „Qualizmove“ išeitinę temą. Klausimas formuluojamas taip: kaip per švietimą ugdyti europinę savimone, kuri mus, europiečius, ne tik padrasintų, leistų įvertinti krizės pasekmes ir padaryti teisingas išvadas, bet ir pagelbėtų rasti bendrus kelius, kuriais kartu žengtume į ateities Europą.

Darbo ir gyvenimo aplinka yra demokratinio švietimo Europoje pagrindas

Šių kelių nereikia tiesti iš naujo, nes jie jau seniai egzistuoja. Europoje profesinių sąjungų švietimas nuo industrializacijos pradžios siejamas su europiečių tiesiogiai darbo ir gyvenimo kasdienybėje patiriama patirtimi, ir jau daugiau kaip šimtą metų padeda kurti realius socialinius santykius tarp piliečių.

Europoje vykstančiuose debatuose apie demokratišką mokymąsi dažnai šios patirtys nepastebimos arba paslepamos. Kartu su praktikoje išbandytais metodais, mokymo turiniu, koncepcijomis ir instrumentais tai sudaro neišmatuojamą pedagoginį turtą, kuris turi didelę reikšmę įveikiant krizę

¹ http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_de.htm

Europoje. Čia mes matome raktą į Europos integraciją, kuri gali būti tik ekonomikos, socialinių reikalų ir politikos integracija. Tik politika, kuri plačiai įtrauks piliečius spręsti kartu šiuos integracijos uždavinius, bus pajėgi pakeisti vystymosi kursą viską apimančios, tvarios ir socialios ekonomikos naudai. Siekti tokio tikslo ir numatyta naujoje strategijoje „Europa 2020“.

Strategijos „Europa 2020“ dėmesio centre yra „augimas“, kuris turys būti „pažangus, tvarus ir integralus“². Yra parengta jaunimo mobilumo programa (Judrus jaunimas³), o politikai, kaip sakoma strategijoje, „Europos lygyje [...] suvokė, kad bendrasis ir profesinis švietimas yra būtinas šių dienų žinių visuomenei ir ekonomikai“⁴. Todėl „ES strategija [...] pabrėžia bendradarbiavimą tarp šalių ir mokymąsi vieniems iš kitų“ (ten pat).

Savimonės, dalyvavimo ir solidarumo Europoje ugdymas

Projekte „Qualizmove“ septynias šalis atstovaujantys partneriai pagrindinį dėmesį skyrė bendriesiems, socialiniams ir politiniams solidaraus mokymosi aspektams. Jų tikslas buvo, tarptautinėje erdvėje susieti žinias ir patirtis, siekiant sukurti bendrą europinį demokratinio ir solidaraus mokymo modelį. Atsižvelgta į darbo, švietimo ir socialinių bendruomenių aspektus europinėje dimensijoje ir tai orientuota į veiksmus.

Šiame leidinyje pateikti projekto „Qualizmove“ rezultatai tiesiogiai susiję su strategijos „Europa 2020“ tikslais. Norint nacionaliniame ir Europos lygmenyse pasiekti šiuos tikslus, reikia atsižvelgti į pateikiamus projekto rezultatus. Rezultatus galima naudoti ne tik bendrojo ir profesinio mo-

kymo tikslais: jie gali padėti būtent politinį švietimą paversti plačiai apimančiu demokratinio strategijos „Europa 2020“ projektu. Politinis švietimas, kaip aktyvios demokratinės Europos bendruomenės ugdymo bazė ateityje privalo būti daug labiau išplėtotas tarptautiniu mastu. Tik taip galima rasti visuomeniškai tvarius kelius iš Europos krizės, o sukūrus praktikoje pasireiškiančius Europos tapatumą ir viešumą, galima įveikti demokratijos deficitą Europoje.

² http://ec.europa.eu/education/focus/focus479_de.htm

³ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=de&catId=950>

⁴ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/framework_de.htm

Dėkojame visiems projekto dalyviams už patirtą jų solidarumą, jų aukštą asmeninę motyvaciją ir profesionalų darbą, mūsų bendros ateities Europoje labui.

A handwritten signature in black ink, appearing to read "B. Eichler".

Bertin Eichler

Vyriausioji kasininkė, IG Metall

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Ulrike Obermayr".

Ulrike Obermayr

Už profsąjungų švietimo darbą
IG Metall valdyboje atsakinga
vadovė

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Tom Kehrbaum".

Tom Kehrbaum

„Qualizmove“ projekto vadovas
ir tarptautinio švietimo vadovas
IG Metall valdyboje

Įvadas

Tradiciniai profesinių sąjungų švietimo tikslai yra: ugdyti gebėjimus kritiškai politiškai vertinti ir stiprinti socialinę ekonominę savimonę. Profsąjungų švietimo turinys tiesiogiai siejamas su besimokančiųjų kasdiene patirtimi. Profesinių sąjungų veikla remiasi istoriškai susiklosčiusia nacionaline tapatybe. Profesinių sąjungų vykdomas švietimas gali svariai prisidėti, kuriant Europos visuomenę, taigi ir formuojant europietišką tapatybę.

Siekiant šių tikslų, profesinių sąjungų švietimui būtina suteikti europinę dimensiją. Didžiausi iššūkiai europinant profesinių sąjungų švietimą kyla dėl to, kad profesinių sąjungų švietimo pasiūlymai teikiami ir atitinkamos švietimo institucijos dažniausiai egzistuoja nacionaliniame, regioniniame, sektoriniame arba vietiniame lygmenyje. Tiesa, Europos profesinių sąjungų institutas ETUI-REHS teikia vis daugiau europinio lygio pasiūlymų profsąjungų funkcionieriams, taip siekdamas stiprinti profesinių sąjungų narių europėjimą. Kadangi atskirose ES šalyse narėse profesinio švietimo institucijų teikiami esminiai švietimo pasiūlymai dėl susiklosčiusių skirtingų istorinių tradicijų, skirtingų profesinių sąjungų interesus atstovaujančių struktūrų ir skirtingų švietimo tikslų vis dar skiriasi savo principiniu švietimo suvokimu bei savo turiniu ir taikomais pedagoginiais metodais, tai egzistuoja principinis sistemos tobulinimo poreikis, užtikrinant profesinio švietimo europėjimą (Bridgford/Stirling 2007).

Dešimt profsąjungų ir profsąjungų švietimo institucijų iš septynių ES šalių, ES lygio ir iš Turkijos išsikėlė sau šį iššūkį projekte *Quali2move: darbinio politinio švietimo supratimo ugdymas ir sklaida Europos Sąjungoje*, kuris vyko IG Metall remiamos ES programos Darbo aplinka ir socialinis dialogas rėmuose. Profesinių sąjungų ir švietimo institucijų atstovai per penkis darbinis seminarus ir tarp jų vykusiose darbinėse fazėse intensyviai keitėsi mintimis apie savo šalių profesinių sąjungų vykdomo švietimo darbo suvokimą ir tuo pasiremami apibrėžė bendrą europinio švietimo suvokimą,

švietimo tikslus, turinį ir metodus, kurie būtų tinkami ugdyti besimokančiųjų europinę tapatybę, jų kritiško mąstymo ir vertinimo gebėjimus. Tai svarus projekto indėlis, stiprinant socialiniu sąmoningumu paremtą demokratinę visuomenę.

Projekto rezultatai apjungia septynių skirtingų Europos sąjungos šalių ir Turkijos bei Europos lygio institucijų švietimo tradicijas, tikslus, metodus. Todėl šie rezultatai yra tinkama bazė toliau vystyti europinį politinio švietimo suvokimą ir jo koncepcijas profesinių sąjungų tarpe.

Leidinyje pateikiami projekto rezultatai ir supažindinama su jų atsiradimo procesu. Šis vadovas ne tik paskatins intensyviai švietimo organizatorių ir besimokančiųjų diskusijas apie Europos profesinių sąjungų švietimo tradicijas ir kultūrų įvairovę. Jis turėtų būti stimulu kitų Europos šalių švietimo įstaigoms, pasvarstyti apie bendrą europinį politinio švietimo suvokimą ir aktyviai įsijungti į švietimo suvokimo tolesnę plėtrą, praturtinat šią sritį savo švietimo tikslais, tradicijomis, kultūra ir metodais. Kaip Europa tarpsta nuo savo šalių kultūrinės įvairovės, lygiai taip ir Europoje vykdomas politinis švietimas turi įvertinti besimokančiųjų kasdieninės ir švietimo patirties įvairovę. Pagaliau šis vadovas gali būti naudojamas švietimo renginiuose, nes čia pateikta švietimo koncepcijos ir metodai, tinkantys naudoti bendrame Europos kontekste.

Leidiny suskirstytas į tris dalis: pradžioje pateikiamas svarbiausias projekto rezultatas, t.y. visų projekto partnerių rezoliucija apie bendrus švietimo tikslus, turinį, metodus ir kylančius iššūkis (Kap. 1). Toliau dviejuose skyriuose rasite teorinius pasvarstymus apie politiniam švietimui Europoje keliamus iššūkius ir reikalavimus. *Oskar Negt* analizuoja labai plačiame kontekste dabartinę krizę Europoje ir tuo remdamasis apibrėžia reikalavimus profesinių sąjungų švietimui (2 sk.). *Adam Ostolski* pažvelgia į krizę Europoje iš lenkiškosios perspektyvos ir formuluoja galimus veiklos pasiūlymus (3 sk.). Abu straipsniai parengti pagal šių mokslininkų pranešimus,

perskaitytus baigiamajame projekto renginyje Berlyne. *Tom Kehrbaum* per istorinę intelekto ugdymo perspektyvą atskleidžia sąsajas tarp švietimo ir krizės įveikimo, kartu suformuluoja tarptautinio politinio švietimo proceso bazinius aspektus (4 sk.). *Christine Zeuner* pateikia įvairias politinio švietimo koncepcijas, kurios remiasi skirtingomis pilietybės koncepcijomis. Autorė išskiria esminius aspektus ir dimensijas, svarbius konceptualizuojant politinį švietimą. Šis tinklelis projekte pasitarnavo kaip bazė, formuluojant požiūrį į europinio švietimo plėtrą (5 sk.).

Trečiojoje leidinio dalyje pateikiami esminiai projekto rezultatai. *Martin Roggenkamp* supažindina su projekto koncepcija ir bendradarbiavimo projekto rėmuose eiga (6 sk.). Svarbus tarpinis projekto rezultatas yra skirtingų projekto partnerių švietimo principų palyginimas, atsiradęs švietimo institutams keičiantis patirtimi ir suvokimu. *Martin Roggenkamp* supažindina su Europoje profsąjungų vykdomų švietimo veiksmų palyginimu (8 sk.). Europiniam politiniam švietimui būdingas siekis, pagal galimybes vystytis tarptautinėje, daugiakultūrinėje aplinkoje. Tai suponuoja specialius reikalavimus švietimo metodams. Todėl projekto metu buvo parengti iš išbandyti specifiniai švietimo metodai, pritaikyti tarptautiniam politiniam švietimui. Šiuos metodus 7 skyriuose išdėstė *Fernando Benavente* ir *Clemens Körte*. Projekto metu paaiškėjo, kad švietimo srityje yra mažai bendrų skirtingose kalbose vartojamų terminų. Projekte švietimo institucijos keistis informacija ir patirtimi galėjo tik parengus ir kartu apibrėžus pagrindines sąvokas. Taip sukurtas nedidelis švietimo sąvokų žodynėlis, pateikiamas 9 skyriuje. Buvo išbandyta ir daug bendrų tarpkultūrinio švietimo metodų, kurie vėliau buvo apibendrinti ir pateikiami taip, kad jais galėtų pasinaudoti tarpkultūrinio švietimo organizatoriai.

Literatūra

- Bridgford, Jeff; Stirling, John (2007): Trade union education in Europe – Some latest developments. in: International Labour Office (ILO) (ed.) (2007): Strengthening the trade unions: The key role of labour education. Labour Education 2007/1-2, No. 146-147, p. 65-70.
- Mak, Geert (2012): Was, wenn Europa scheitert, München.
- Negt, Oskar (2012): Gesellschaftsentwurf Europa. Plädoyer für ein gerechtes Gemeinwesen, Göttingen.

1 skyrius

Ketinių protokolai dėl tarptautinio profsąjungų švietimo Europoje

Vykdamas ES projektą „Qualizmove“, aštuonių šalių profesinės sąjungos ir profesinių sąjungų mokymo centrai nuo 2011 iki 2012 metų bendrai nagrinėjo profsąjungų vykdomo švietimo Europos mastu tematiką. Paramą jiems teikė Europos Sąjungos profesinių sąjungų instituto (ETUI) švietimo skyrius, kuriam tenka svarbiausias vaidmuo, stiprinant Europos profesinių sąjungų judėjimo žinias, kompetencijas ir jų savimone.

Sekdami Niutono projekt¹ priimta deklaracija dėl profesinio mokymo ir kvalifikacijos kėlimo, Qualizmove² projekto partneriai suformulavo bendrus profsąjungų vykdomo politinio švietimo principus ir tikslus. Deklaraciją pasirašiusieji kreipiasi į Europos profsąjungas ir į profsąjungų švietimo institucijas, kviesdami juos pagal galimybes ir atsižvelgiant į konkrečias kultūrinės, istorinės ir visuomeninės-politinės aplinkybes, palaikyti bei įgyvendinti šią švietimo iniciatyvą.

Europos demokratizavimas, skatinant bendrą dalyvavimą jos kūrimo

Profsąjungų vykdomas švietimas yra svarbus jaunimo ir suaugusiųjų mokymo ramstis. Beveik visose Europos šalyse šis švietimas laikosi senų tradicijų: profsąjungos pačios organizuoja bendrojo lavinimo sistemos tąsą, atitinkančią jų interesus. Profsąjungų švietimo tikslai - skatinti darbuotojų dalyvavimą įmonių veikloje ir visuomeniniame gyvenime. Tam profsąjungos kartu su mokymų organizavimo partneriais rengia pasiūlymus dėl mokymų, vykdomų už formaliojo mokymo lauko. Profsąjungų vykdomu švietimu siekiama skatinti besimokančių asmenų kritinio vertinimo gebėjimus, stiprinti jų drąsą ir sąmoningumą, kad jie gebėtų įsijungti į įmonių ir visuomenės kūrimą.

Švietimas yra neatsiejama prielaida, būtina asmens politiniam ir visuomeniniam aktyvumui, bei norint dalyvauti įmonės veikloje, darbo rinkoje, visuomenės gyvenime, po-

litikoje ir švietimo sistemoje. Todėl profsąjungų vykdomas švietimo darbas yra nukreiptas skatinti aktyvumą šiose srityse. Profsąjungų švietimo turinys ir kompetencijų stiprinimas turi padėti kovoti su socialine neteisybe ir įgalinti asmenis veikti ir priimti sprendimus. Tai sukurtų Europoje galimybes tarptautiniams demokratizacijos procesams.

Solidarumas – esminis švietimo principas

Europoje veikiančių švietimo sistemų vystymas labai kenčia dėl nuolat mažinamo finansavimo ir dėl siaurinančios priemonės prieš švietimo pasiūlos. Švietimo srityje vykstantys privatizacijos bei politinio reguliavimo procesai sąlygoja nuolat didėjančią švietimo diferenciaciją. Didėja konkurencija tarp besimokančiųjų, ir tai trukdo jiems išmokti solidarios viešosios mokyklos, kuri yra esminė demokratijos prielaida.

Silpnesnius išstumianti konkurencinė kova kartu kelia pavojų demokratijai profesinėje bei socialinėje sferose ir apsunkinama solidarų bendrabūvis. Siekiant sukurti vieningą demokratinę bendruomenę, reikia sustabdyti ir radikaliam pakeisti šiuos procesus. Švietimas ir pilietinis aktyvumas apima plačiau, nei vien profesinių gebėjimų stiprinimą.

Ekonomiką ir sociologiją mes suvokiame kaip tarpusavyje susijusias sritis, kai asmenims dalyvaujant politiniame ir visuomeniniame gyvenime, iš vienos pusės, stiprinamas jų visuomeniškumas, o iš kitos pusės – bendruomeniškumas suponuoją asmeninį kultūrinį tobulėjimą. Profsąjungų vykdomas švietimas jau daug metų ne konkuruoja, o demonstruoja bendradarbiavimo siekius mokymo srityje, taip stiprindamas demokratinis procesus įvairiose socialinėse srityse, kurios šiandien plečiamos tarptautinėje plotmėje. Dabartinė krizė Europoje atskleidė kokia didelė reikšmė tenka profsąjungų vykdomam švietimui, kuris yra neformalaus ir visą gyvenimą trunkančio europinio mokymosi dalis.

1 www.newton-project.eu

2 www.qualizmove.eu

Profsąjungų vykdomas švietimas siekia bendradarbiavimo principo ir palaiko solidarumą, kaip esminę vertybę, kuri dominuoja mokymosi procesų teorijoje ir praktikoje. Praktiniame bendro švietimo procese skatinamas ekonominių ir visuomeninių interesų bendrystės suvokimas. Tai padeda pamatus solidariai veiklai. Profsąjungų vykdomo švietimo koncepcijom ir metodikoms būdingi į subjektą orientuoti principai, kurie atsiriboja nuo vien žinių perdavimu paremtos mokymo praktikos ir besimokančiuosius traktuoja kaip aktyvius ir siekiančius laivintis socialioje aplinkoje. Taikant šiuos mokymo metodus, per diskusijas ir pažinimo eigą, atsiskleidžia savarankiško mokymosi procesų esmė.

Kritinis švietimo aspektas

Politinė ir institucinė Europa bei tarptautinės įmonės priima sprendimus, turinčius didelę reikšmę įvairių šalių europiečių darbo ir gyvenimo sąlygoms. Kad išvengtume tokių dramatiškų pasekmių žmonėms, kokios neseniai pasireiškė Graikijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Airijoje ir Italijoje, reikalinga vieninga kritiška visuomenė, kurioje politiniai debatai neapsiribotų tik nacionaline erdve, o būtų siekiama tarptautinio diskurso. Daugiaplanė krizė Europoje akivaizdžiai demonstruoja į darbuotojus orientuoto švietimo būtinybę. Per švietimą tiek nacionaliniame, tiek ir tarptautiniame Europos lygmenyje turi būti skatinama bendra kritinė savimonė politinės ir ekonominės raidos klausimais.

Taigi, profsąjungų švietimas turi būti kritinio pobūdžio. Dominuojantys mechanizmai turi būti kritiškai analizuojami, o vyraujantiems požiūriams į visuomenės raidą reikia priešpastatyti diskusijas apie visuomeninės raidos tendencijas. Pagarba kitaip mąstantiems yra tarpusavio bendravimo pagrindas. Kritinio mąstymo aspektus švietime patvirtinantys argumentai gimsta iš tokių idėjų ir vertybių, kaip solidarumas, demokratija, lygybė, socialinis teisingu-

mas ir sąžiningumas. Švietimo procesų turinys ir metodai paremti šiomis vertybėmis.

Politinis ir socialinis Europos vystymasis pasiekiamas skatinant europietišką tapatumą

Profsąjungos Europoje privalo formuoti tarptautinius demokratizacijos procesus, kad ant fiskalinės ir ekonominės bazės vystytųsi politinė ir socialinė sąjunga. Atitinkamomis profsąjungų švietimo veiklomis siekiama pakeisti kursą ir judėti solidarios Europos link. Projektas „Quali2Move“ skatina bendro profsąjungų švietimo sampratą ir bando žengti pirmuosius žingsnius, formuodamas bendrą sąvokų turinį, bendras koncepcijas ir metodus.

Remdamiesi bendru švietimo sąvokos suvokimu, pasirašiusieji įsipareigoja, pagal galimybes prisidėti prie darbuotojų ir jų teisių atstovų socialinės savivokos skatinimo ir vystyti atitinkamas veiklos kompetencijas. Šio socialinio švietimo proceso tikslas – atskleisti darbinėje ir gyvenimo aplinkoje praktiškai pritaikomą darbuotojų europinį identitetą, kuris pagrįstas bendrais ekonominiiais, socialiniais, profesiniais bei asmeniniais kultūriniais interesais.

Pasirašiusios profsąjungos inicijuoja projektus, skatinančius keitimąsi patirtimi profsąjungų švietimo srityje, diskusijas ir kitą šių profsąjunginio mokymo principų sklaidą tam, kad pakeistų politinį kursą, pasirenkant solidarios, sąžiningos ir socialiai teisingos Europos kryptį.

Berlynas, 2012 metų lapkričio 29 d.

Deklaraciją pasirašo:

Berufsbildungswerk (bfbw), Vokietija

Birleşik Metal İş, Turkija

Cartel ALFA, Rumunija

Industriall (European Trade Union), EU

European Trade Union Institute (ETUI), EU

IG Metall, Vokietija

Institute for the Development of Employees
Advancement Services (IDEAS), Airija

Instituto de Formación y Estudios Sociales (IFES),
Ispanija

Österreichischer Gewerkschaftsbund (ÖGB), Austrija

Unification of Lithuanian Metalworkers' Trade Unions
(Litmetal), Lietuva

Związek Nauczycielstwa Polskiego (ZNP), Lenkija

2 skyrius

Krizė Europoje?

Pranešimas, perskaitytas projekto baigiamajame renginyje 2012 metų lapkričio 29 d. Berlyne

Oskar Negt

Žinoma, esu šiek tiek sumišęs, kad kalbu čia. Juk nedalyvavau šiame projekte nei aktyviai, nei pasyviai. Todėl nustebau, kai Jūs man skyrėte šią garbę, kalbėti apie projektą, kurio detalai nepažįstu. Todėl pasinaudosiu galimybe ir pažvelgsiu į Europą iš platesnės perspektyvos.

Kokioje krizinėje situacijoje mes esame? Ar tai aplamai krizinė situacija? Mano diskusijos su vadybininkais ar viduriniojo sluoksnio atstovais dažnai baigdavosi tokiu pastebėjimu: „Tu čia nuolatos kalbi apie krizę, bet mes to nejaučiame, bent jau Vokietijoje jos neįjuntame“. Mūsų biudžete yra 100 milijardų eurų rezervas, eksporto balansas teigiamas, normaliai vyksta prekių apyvarta. Čia, centrinėje Europoje ekonominiu požiūriu visada vyrauja nuolatinė konjunktūra.

Taigi, ką reiškia krizė? Man susidaro įspūdis, kad visuomenės situacijoje labai sureikšminama lūžiai ir nutrūkę ryšiai. Nutrauktais ryšiai aš vadinčiau tai, kas įvyko tame neoliberalizmo periode, prasidėjusiame dar trečiajame dešimtmetyje – taip, tokie dalykai turi subręsti – juos sąlygojo tai, kad žmonės vis giliau slėpėsi savo individualizmo kiautuose ir buvo sugriauta tai, kas yra bendruomenė. Atskiruose individuose gal ir nėra sugriauta bendruomenės samprata, rūpinimasis bendruomene, jos puoselėjimo būtinybė, bet tas supratimas tikrai pažeistas. Manau, kad klausimas apie kiekvieno atsakomybę prieš visuomenę yra vis dažniau iškeliamas į šviečiamosios veiklos pirmąjį planą. Žinoma, galime tvirtinti, kad daugelis su tuo bendruomeniškumu susijusių reikalų nustumti ant atsarginių bėgių ir tuo rūpinamasi, pvz., kaip garbės pareiga, neatlygintinai. Vokietijos Universitetuose pusė darbuotojų dirba kaip neetatiniai ir neatlygintinai. Jau nekalbant apie tai, kad rūpinimasis senjorais ir rūpinimasis aplinka iš esmės dažnai nepriklauso prie oficialių šios visuomenės veiklos sferų, taigi yra atskirtos, paliktos neetatinei sričiai.

Noriu trumpai apibrėžti tai, ką aš laikyčiau krize. Manau, kad mes esame krizės situacijoje, kurioje jau besąlygiškai neegzistuoja senosios vertybės, normos, reikalavimai, tai reiškia, kad ir naujai kartai jas jau sunku perteikti, o naujųjų vertybių, naujų standartų dar nesukurta, jų dar tik ieškoma. Mes esame nuolatinėse kultūrinėse paieškose naujų kelių, naujų miestų veidų, naujų atsakomybių – tame tarpe ir atsakomybės prieš kitus žmones ir prieš bendruomenę. Tai aš vadinu kultūrinės erozijos krize. Nėra užtikrinta senojo lojalumo partijoms. Nei viena partija Europoje per rinkimus jau negali pasitikėti įprastiniais šalininkais. Štai ir matome, kaip Vokietijoje netikėtai išdygsta kokios piratų partija, surinkusi daugiau kaip 10 procentų balsų, o paskui vėl nusmunka. Tai primena kažkokius efemeriškus santykius, kuriuose įsipina lojalumo likučiai.

Ką reiškia Europai tokia situacija, kai negalioja besąlygiškai senieji ryšiai, senosios vertybės, naujųjų dar nėra ir jų paieškos procesas yra labai intensyvus? Ta paieška akivaizdžiai matoma, kai kur nors pasirodo Popiežius. Žmonės staiga pradeda galvoti, kad jis yra tiesos nešėjas. Nesąmonės, kurias kai kurie Popiežiai yra pasakę, lieka absoliučiai nepastebėtos,

nes žmonės trokšta tokių tiesos nešėjų ir saugumo skleidėjų. Nutraukus ryšius, neišnyksta tų ryšių poreikis. Deja, daugelio žmonių poreikiai turėti ryšių dabar yra nukreipti ne skatinti konstitucinę visuomenės sąrangą, o dažnai pakrypsta dešiniojo radikalizmo link, kuris žada teisybę ir saugumą, paprastą tiesą ir draugiškumą, ryšius ir t.t., kur siūloma jau ne demokratinė gyvenimo sąranga.

Todėl aš tvirtinu, kad demokratija yra vienintelė valstybės sukurta visuomeninė santvarka, kurios reikia mokytis. Visas kitas valstybines sąrangas turime už dyką. Tokių sistemų valdymo modeliai sukuriami taip, kad kuo siauriau išplistų mokymosi procesai. Visos autoritarinės, totalitarinės sistemos palūžta švietimo puolamos, tai reiškia, kad jos sukurtos daugiau tam, kad žmonės neišsiugdytų politinio vertinimo gebėjimų. Tuo tarpu demokratinėms visuomenės sistemos egzistuoti būtini švietimo procesai. Pažvelgęs į praėjusių 20 ar 30 metų istoriją, privalau konstatuoti, kad niekada dar taikos sąlygomis nebuvo pasiekta tiek daug pasikeitimų. Sužlugo visa imperija. Išnyko tokia visuomeninė santvarka, kokia buvo VDR. Praktiškai mes išgyvename istorinio virsmo periodą. Natūraliai kyla klausimas: ar žmonės suvokia, ar jie tai įsisąmonino, kas įvyko per tą laiką? Aš tuo abejoju. Objektų virsmas per tuos pasikeitimus subjektų dar neįsisąmonintas. Tai kelia reikalavimus švietimui Europos kontekste, o ne tik atskirose nacionalinėse kultūrose. Mes esame lūžio situacijoje, kalbame apie lūžio metų visuomenę, kurioje ekonominė konjunktūra gali veikti stiprindama arba švelnindama aplinkybes, tačiau ji nėra vienintelė šios situacijos priežastis.

Tokiose visuomeninio lūžio situacijose pasireiškia keisčiausi reiškiniai: tarkim tokie, kaip atsitiko su finansų sistema. Normaliomis sąlygomis būtų neįsivaizduojama, kad socialinės vertės tam tikra prasme savarankiškai stoja prieš visuomenę. Jos naudojasi ta aiškia krizine situacija, kurioje nieks neturi

veikimo krypties, kuri būtų aiški ir nediskuotina. Kasdien tarptautinėse biržose įvyksta apie tris bilijonus verslo sandorių, iš kurių tik penki procentai susiję su prekių mainais. Tai reiškia, kad susiduriame su tuo, ką Marksas buvo pavadinęs realiu pinigų abstrahavimu. Tam tikra prasme dalis ekonominių verčių, o tiksliau reikšminga jų dalis atsisieja nuo visuomenės. Prieš 20 ar 30 metų būtų buvę neįmanoma, kad tai bus taip priimta ir kad krizės įveikimas iš esmės bus ne kas kita, o bankų sistemos apsaugojimas. Visa tai miniu todėl, kad mano nuomone tokia situacija yra susijusi su mūsų, kaip profsąjungų, uždaviniais, suvokti šiuos procesus kaip ypatingą krizės situaciją.

Jei tai, ką aš analizuoju ir tvirtinu, yra tiesa, tai paaiškėtų, kad šioje situacijoje krizės laikai nėra pažinimo metas. Apskritai, kritiškai mąstantiems žmonėms, koks ir esu, kritinė situacija yra ir santykių išsiaiškinimo situacija. Deja, objektyviai vertinant taip nėra, nes žmonės apima baimę ir šioje situacijoje vyraujanti kova dėl išgyvenimo (išskirta socialinio darvinizmo teoretikų) išseikvoja daug energijos. Galbūt žmonėms kaip tik reikia tos energijos, kad jie išgyventų jų nuomone nepakeliamomis aplinkybėmis. Tai reiškia, kad tokioje visuomeninėje situacijoje kaip tik ir veikia mechanizmai, kurie nulemia tai, kad žmonės susigūžia, tai reiškia iš esmės viešai neprotestuoja. Jei jau jie viešai protestuoja, tai išreiškia pasipiktinimą. Tačiau šis pasipiktinimas nepaverčia jų piliečiais, jie lieka tik protestuojančiais, o tie protestai išsikvepia, kaip prie Štutgarto 21. Yra visgi protestų, kurie turi tęstinumą. Tokie yra protestai prieš atominę atliekų saugojimą Gorlebene.

Todėl švietimo veikloje mes turime kelti klausimą, kokie objektyvūs mechanizmai egzistuoja, kurie būtų veiksmingi atskirose nacionalinėse valstybėse? Jei tai nėra suvokiama ir išsprendžiama, tai Europos vienybė net ir solidarumo lygmenyje yra sunkiai galima arba net ir neįmanoma. Mano

tezė, kurią bandžiau išdėstyti savo knygoje “Visuomeninis projektas Europa”, būtų: negalime vienyti Europos tuo pačiu metu, kai sprendžiame krizę, taigi ieškome išėjimo iš šios krizės situacijos.

Taigi, kas būdinga šiai krizei? Pavyzdžiui, visuomenės poliarizacija. Susiduriame su tokiomis turtų pasiskirstymo žirkėmis, kokių anksčiau niekada nėra buvę. Protingi žmonės paskaičiavo, kad tam tikrame nedideliame visuomenės sluoksnyje yra akumuliuoti turtai, kurie savo dydžiu yra maždaug tokie, kaip ir prieš didžiąją Prancūzų revoliuciją. Tada tie turtai iš esmės buvo bažnyčios ir žemvaldžių rankose. Poliarizacija tarp skurdo ir turto yra tokia, kad vienoje iš turtingiausių pasaulio visuomenių – Vokietijoje – kas penktas vaikas vis dėl to užauga skurde. Norint tuo įsitikinti net nereikia vykti į Bangladešą ar San Paulą. Nusikurdymas vyksta pačiame visuomenės centre. Poliarizacija būtų klaidinga krizės įveikimo strategija.

Antrasis lygmuo yra poliarizacija švietimo sistemoje. Realybė yra tokia, kad oficialiai mokykloms ir švietimo sistemoms mažinamos asignuojamos lėšos, o kartu žvilgsnis nukreipiamas į elitinius universitetus ir aukšto lygio universitetus. Čia dar pasireiškia ir istorijos ironija: Vokietijos elitiniai universitetai yra nesulyginami su amerikietiškaisiais, nes Jungtinėse Amerikos valstijose egzistuoja toks dalykas, kaip fondų steigimo moralė, kurios nėra Vokietijoje, nes artojas nesteigia jokių fondų. Tai reiškia, kad elitiniai universitetai tėra simboliniai elitiniai universitetai, kurių negalima palyginti su Prinštone, Harvardo ir Kolumbijos universitetais. Prinštone fondo kapitalas sudaro, kaip aš pats sužinojau, 18 milijardų dolerių. Tačiau šių garsių universitetų tarpe tai yra pats mažiausias universitetas. Vienas iš didžiųjų fondų kūrėjų Andriu Karnegis yra pasakęs: „Tas, kuris miršta turtingas, užtraukia gėda visam savo gyvenimui“. Reikia įkurti

fondą, grąžinti kažkiek visuomenei. Europoje tai tikrai nėra populiaru ir įprasta. Todėl išskirtinių universitetų idėja nėra išėjimas poliarizuotoje visuomenėje.

Antrasis bazinis mechanizmas, apie kurį noriu pakalbėti, yra lankstumas, arba lankstumo ideologija. Ir žinoma, mobilumo ideologija. Atrodo, jau esu kalbėjęs, kad iš esmės mobilumas yra suvokiamas kaip išlaisvinantis ir plačiai pasaulyje paplitęs reiškinys. Tačiau reikia matyti ir antrąją mobilumo pusę, neigiamą aspektą ne tik imigrantams, kurie dėl savo skurdo juda Europos centro kryptimi. Kartu vyksta ir tai, ką galima vadinti žmonių šaknų nutraukimu, kai jie atplėšiami nuo savo žemės, savo įprastinės aplinkos, savo kaimynų. Lankstumas yra tapatybę ardantis elementas, o tapatybė siejasi su sėslumu. Beje, tą šaknų nutraukimą labai eksploatuoja dešinieji radikalai, kurie vėl atgaivina tėvynės / tėviškės sąvokas. Ir tai vyksta visose Europos visuomenėse. Svajonės apie Tėvynę trukdo Europos integracijai. Svajonėse tos galimybės vertinamos kaip išsilaisvinimo galimybės.

Richard Sennett parašė nedidelę knygutę, kurios pavadinimas vokiškai skamba „Der flexible Mensch“ („Lankstus žmogus“). Jei aš kurį nors iš jūsų paklausčiau, ar esate lankstus, tai turbūt nė vienas to neneigtų, nes nebūti lanksčiu, reiškia būti fanatišku ir ribotu. Tačiau originalus Sennett veikalo pavadinimas, susijęs su Amerikos realijomis skamba „The Corrosion of Character“ („Charakterių korozija“). Šiuo atveju pavadinime jau nelieka tos teigiamos ir draugiškos prasmės, o labiau pabrėžiamas būtent identiteto suardymas. Lankstumas yra susietas su darbo vietų fragmentavimu, yra tam tikras žmonių fragmentavimo arsenalas. Šia prasme vartojamas fragmentavimas reiškia, kad jie neišgali išgyventi iš vienos darbo vietos ir vieno atlygio, o yra priversti kombinuoti; tai vaidina didelį vaidmenį kylant baimėms, net išgyvenimo baimei. Aš tai apibūdinau, kaip visuomenėje augančią baimės žaliavą. Kai

auga baimės žaliava, tai yra didelė grėsmė demokratinėms sąlygoms.

Leiskite man pažvelgti į viską iš dar platesnės istorinės perspektyvos. Esu tos nuomonės, kad šiuo metu juntamas poreikis, pradėti naują visuomenės – Europos visuomenės – mokymo ciklą. Išskirčiau tris šio mokymosi, kuris turėtų būti kolektyvinis mokymasis, etapus.

Pirmajame etape pašalinamos plėšikiškos ir mirtinos karų ir žudikų bandų sąsajos ir Trisdešimties metų karo žudikų gaujos. Reikia įsivaizduoti, kad to laikotarpio Europa buvo kariaujanti Europa. Todėl ir Nobelio taikos premija iš esmės įvardija tik faktą, kad Europoje jau 60 metų nevyko karas, kas yra tikrai naujiena pačiai Europai. Tačiau kartu tai yra iš iššūkis, padaryti Europą taikia, taip pakeičiant aplinkybes, kad nė viename iš lygių neliktų kariniai veiksmai. Labai dėmesingai nagrinėjau Vestfalijos taikos aktą, nes ten ėjo kalba apie tuos žudikiškus Trisdešimties metų karo aspektus, kai kiekvienas kovojo prieš ką nors, kai buvo sunaikintas bet koks lojalumas, tradicijos ir prisirišimai. Švedijos armiją finansavo Rišelje, taiki katalikiška šalis. Viskas buvo sujaukta. Buvo susitariama dėl tam tikros teisinės istorijos eigos. Tai galima traktuoti tik kaip kolektyvinį mokymosi procesą. Tada atsirado tolerancijos sąvoka. Legalumo ir moralumo atskyrimo pasekmė buvo tai, kad pamažu buvo išstumta inkvizicinė teisena ir atsirado kaltinimą naudojanti teisena. Tai buvo labai platus mokymosi procesas.

Antrasis mokymosi procesas prasidėjo po 1945 ir vyko per įvairias programas, pavyzdžiui, per 1947 Italijos konstituciją; joje dar išlikusi teisė į darbą, teisė dalyvauti priimant sprendimus - visa tai vedė ta pačia kryptimi: niekada negalima ekonomiškai stiprių jėgų palikti be demokratinės kontrolės. Teisė dalyvauti priimant sprendimus, darbo tarybų įstatymas

(skirtingai nei 1922 darbo tarybų įstatymas, kuris dar turėjo kitą reikšmę) – ir išdidumas, kaip aukščiausias valstybės fundamentalus reikalavimas. Po 1945 metų daugelis dalykų yra mokymosi procesai, kurie vyko neapsiribojant partiškumu. Didieji europiečiai – Coudenhove-Kalergi, Monnet ir kiti suvokė, kad tai, kas įvyko Trečiajame reiche ir kitais panašiais atvejais, buvo susiję su piktnaudžiavimu valdžia ir ekonominiu dominavimu. Vyko mokymosi procesas, kurį dabar reikia anuliuoti. Aš tame įžvelgiu labai didelius pavojus. Jei bus likviduota socialiai orientuota valstybė, jei bus likviduota socialistiniai pasiekimai, bus sunaikinti visi mokymosi procesai. Manau, kad šie trys ramsčiai – teisinė valstybė, socialinė valstybė ir demokratija – ant kurių laikosi visa emancipuotoji Europa, bus pažeisti, jei vienas iš šių ramsčių bus anuliuotas bus ignoruojamas. Todėl toks svarbus mokymosi procesas, kuris be poliarizacijos ir lankstumo dar turi trečią dimensiją: visuomenės padalijimą į tris dalis, vienu žodžiu apibendrintai vadinamas atitrūkimu.

Buvau tikrai sutrikęs, kai Alain Touraine sakė, kad dabar mes jau kalbame ne apie du trečdalius visuomenės, o turime kalbėti apie visuomenės padalijimą į tris dalis. Trečdalis piliečių Europoje jaučiasi gerai, nieko nežino apie krizę ir dalyvauja demokratinuose procesuose, yra integruoti į visuomenę, turi darbo vietas ir nieko nenutuokia apie dirbančiosios visuomenės krizę. Bet tokių yra tik trečdalis.

Antrasis trečdalis apima nuolat didėjančio fragmentuotų gyvenimo sąlygų atstovus, kuriuos galima stebėti iš prekariato (tai yra visai nebloga sąvoka, apibūdinti šiai visuomenės daliai) – gyvena turėdami terminuotas sutartis, taip yra naikinamas planingumo suteikiamas pasitikėjimas. Natūralu, kad tai daro įtaką atsakant į klausimą, susilaukti vaikų, kai darbo vieta jau nesuteikia užtikrinimo, ar nesulaukti. Atsiranda tipiškos

baimės. Dabartiniu metu šios baimės lokalizuojasi viename sluoksnyje, kuri tarsi išbando, kuriai visuomenės formacijai, ji priklauso. Kalbu apie vidurinę visuomenės sluoksnį. Tačiau taip neprivalo būti amžinai. Ši pavojinga situacija yra ne kas kita, o žmonių svyravimai ir ieškojimai. Tai gali sukirti visai kitus ryšius.

Trečiąją grupę sudaro nuolat auganti „nereikalingųjų“ armija. Jei toliau išliks dabartiniai gamybos santykiai, tai prekių gamyboje toliau bus tobulinami mechanizmai, kurie nenumaldomai įsivyras. Automobilių gamyboje greit veiks didžiuliai fabrikai, kuriuose visai nebus žmonių. Devintojo dešimtmečio viduryje toks vaizdas dar buvo neigiama utopija. Robotizacijos specialistai ir skaitmeninės galimybės vis labiau keičia šiuos santykius. Todėl kyla klausimas: kur dėjosi ten buvę žmonės, ką jie veikia? Mes kalbame apie trečdaliao visuomenės atstūmimą. Kol kas tie žmonės dar gali gauti paramą per socialines garantijas, nors tai yra ribotos socialinės garantijos, bet žmonės visgi dar turi teisę jas gauti. Iš to matyti, kad žvelgiant į profsąjungų darbo rinkos politiką, galima formuluoti mintį, kad egzistuoja prigimtinis viešas darbas, kurio nefinansuoja rinka, bet tai yra visuomeninis produktas – taigi, tai ir privalo finansuoti visuomenė. Kartu visai nedera puoselėti tikėjimo, kad žmonės, kurie dirba tarkime kapinių prižiūrėtojais, kada nors galės šį darbą gauti kaip visą etatą. Visa darbo rinkos politika nukreipta ta kryptimi, kad kada nors pavyks realizuoti integraciją į pirmąją darbo rinką. Tačiau, kuo toliau, tuo rečiau tai pavyksta, ir ne paskutinį vaidmenį čia vaidina gamybos efektyvumo augimas ir racionalizacijos potencialo įtaka pramonės šakoms.

Buvau sukrėstas, kai kilo pirmoji mintis apie Graikijos atskirimą – iš esmės tai atskyrimo problema, kad kai kurie žmonės tampa nereikalingi – dabar yra perkeliama ir

į ekonomiką. Kad kai kurios šalys tampa nereikalingos ir būna atskirtos. Reitingų vertinimo agentūros sako, kad jos tampa nepatikimos gauti kreditus. Tai yra fatalus susiskaldymas Europoje. Nepaisant to, kiek stipriai aš palaikyčiau Turkijos įstojimą į Europos struktūras, bet jei Graikija būtų atskirta, tai taptų jau daugiau nei simboliniu aktu. Mes matome visas logikos, tragedijos sąvokas, tai graikų, italų, Romos laikų estetinės sąvokas. Jei šios romaniškosios šalys būtų atskirtos, tai būtų pasikėsinimas į Europos sielą, tai būtų tikrai daugiau, nei senosios Aleksandrijos laikų valiutos įvedimas vienoje šalyje. Europoje vyksta griovimo ir atsirbojimo procesas, paliečiantis ištisus ūkius ir šalis. Atsirbojama netgi nuo to, ką reikėtų padaryti dėl Graikijos, Italijos, Portugalijos. Tuoju prabilis ir Rytų Europos šalys, jos tikrai netylės. Kiek man teko skaityti, tai Lenkijoje paprastų darbininkų pragyvenimo lygis tesudaro pusę paprastų darbininkų pragyvenimo lygio Graikijoje. Nežinau, kiek tai teisinga, tačiau jei taip tikrai yra, tai vieną dieną lenkai pasakys: Klausykite, mes taip pat priklausome Europai, tai kodėl mums nepadedate? Šiuo požūriu egzistuoja tik viena išeitis: Maršalo planas. Jei norime

turėti Europą, reikia išskleisti tų šalių gamybinį potencialą, kaip buvo elgiamasi po 1945-ųjų, tai reiškia, kad europinį potencialą reikia naudoti solidarios ekonomikos labui. Tai negali toliau būti senasis kapitalizmas.

Ką reikštų profsąjungoms būtinybė naudoti solidarumo sąvoką? Jau beveik įvardinta tarifų politika. Tai būtų sudėtingas procesas, tačiau tai būtų kažkas panašaus į solidarų nuostolių atlyginimą, kuris privalo įvykti, jei nenorime sugriauti šių šalių gamybinių potencialų. Šiuo metu vyksta štai kas: Yra norima, kad būtų sugražinti kreditai, tačiau tai tuo pačiu metu griaua pramonės įrengimus ir vidutinį visuomenės sluoksnį. Tai kaip jie tada galės sumokėti palūkanas už tuos kreditus? Tai yra griovimo procesas, kurį dar gali kažkaip įveikti atskiros įmonės, veikiančios kapitalistinėje aplinkoje, tačiau jis yra nepakeliamas, jei vyksta visoje Europoje ir greičiausiai sugriaus Europą. Dabartinis susitelkimas ties sunkumus patiriančiais bankais labiau sugriaus Europos idėją, nei kas nors tokiu būdu bus išgelbėta. Išgelbėti ką nors galima tik išskleidus visuomeninį apsauginį skėtį virš kultūros ir mokslo Europos labui, man netrukdo, net jei tai būtų 500 milijardų eurų. Tai būtų tvarus veiksmas. Jūs taip pat jau ne kartą šiandien minėjote „tvarumo“ sąvoką.

Norėčiau charakterizuoti šiuo metu mano nuomone besiformuojantį žmonių paveikslą. Jei Periklio epochoje būtume paklausę žmogaus, koks yra idealus žmogaus paveikslas, kokie jam keliami tikslai, kaip jis suvokia auklėjimą, kaip supranta švietimą, tai jis spontaniškai atsakytų, kad tai esąs multi-pilietis, pilietis, kuris rūpinasi miesto gerove. Todėl tais laikais privatus pilietis buvo ne kas kita, kaip „miestų griovėjas“. Neatsitiktinai senojoje graikų kalboje „Idiotes“ sąvoka, kuri mums siejasi su pamišimu, reiškia ne ką kitą, o privatų individą, kuris iš principo nesirūpina niekuo dau-

giau, išskyrus savo paties reikalus. Paklausus renesanso laikų žmogaus, koks yra idealaus žmogaus paveikslas, jis greičiausiai nusakytų Leonardo da Vinci tipo žmogų: ištroškusį patirti, kas yra pasaulis, tada tai išreikšti, tai projektuoti. Nuostabu, kiek yra padaręs Leonardo: jis ir dviratį atrado, ir daug kitų dalykų, kurie tuo metu nebuvo realizuoti, tarkim burlaiviai. Jie taip pat nebuvo pagaminti, tačiau tai buvo idėjos, kurios charakterizuoja tuometinį žmogaus portretą. Humbolto laikų žmogus yra mokslu gyvas žmogus, gebantis priimti sprendimus žmogus.

Šiandieną susiduriame su reiškiniu, kurį galima pavadinti žmogaus paveikslo susitraukimu iki tik dirbančio gyvio. Tiek vokiečių, tiek ir anglų kalboje vis dažniau minima verslaus žmogaus idėja, kaip idealaus mūsų laikų žmogaus paveikslas. Tai Joseph Schumpeter idėja, kuris yra pasakęs, kad verslininkas yra ne tas, kuris turi kapitalą, o tas, kuris ko nors imasi, taigi veikia. (plg. vok. daiktavardis Unternehmen - įmonė, veiksmazodis unternehmen – imtis ko nors) Savaiame suprantama, kad su tuo siejama autonomija yra tariama autonomija ir ji yra permatoma. Todėl antrasis idealaus žmogaus paveikslas yra visapusiškai panaudojamo žmogaus paveikslas. Prekių gamybos veikėjas yra visapusiškai panaudojamas žmogus, o kalbant politine terminija, tai yra sąmoningas bendražygis, kuris demokratiniais santykiams gali būti pavojingas. Tačiau toks žmogaus paveikslo kitimas yra numatytas ir Bolonijos procese: silpnai suvokiantis mokymąsi, kaupiantis tik žinias, tai reiškia, kad nesuvokia problemų ir sąryšių, bet pasižymi trumpalaikiu, silpnai suvoktu įsisavinimu ir esantis akademinio mokslo idealu. Juk tikroji mokymosi esmė, ar bent jau aš, kaip „Frankfurto mokyklos“ atstovas, taip buvau mokomas suvokti, yra atsargų kaupimas, kai renki ir kaupi atsargas. Tuo metu nereikia viso to, ką įsisavini, bet mums reikia požiūrių, kategorijų, sąvokų, kokias ir Jūs tikrai esate kūrę tam tikrų

kategorių arsenalą. Taigi, reikia sąvokų ir verčių, kuriuos yra svarbios. Tai yra tikrasis švietimas.

Manau, kad labai svarbus faktas, kad mūsų profsąjungų vykdomas mokymo darbas nėra vien siauras ir ribotas funkcionierių mokymas, žinoma nesumenkinant visko, kas yra funkcionierių žinios. Manau, kad tai yra labai labai svarbu. Pagrindinis reikalavimas tam, kad atsirastų europinis sąryšis, kuriame gyvenantys žmonės galėtų išgyventi iš tikro darbo, yra vertinimo iškelimas į profsąjungų vykdomo mokymo dėmesio centrą. Svarbu yra ir profsąjungų mokymų kokybės pakeitimas. Svarbu ne tik įgyti žinias, kaip veikti, nors ir jos reikalingos. Šie gebėjimai yra reikalingi. Tačiau tuo pat metu Europoje demokratinių sąsajų akivaizdoje yra svarbiu, didžiausią dėmesį skirti politinio vertinimo gebėjimams. Šis politinio vertinimo gebėjimas pasižymi lemiamu reikavimu kiekvienai kairiosios pakraipos politikai, kuri remiasi žmonių emancipacija, o konkrečiai orumu. Orumo atstatymas ir oraus gyvenimo sąlygų atkūrimas mano nuomone yra esminis profsąjungų mokomo darbo dėmuo. Aš regiu Europoje esant labai dideles galimybes, išjudinti šiuos procesus būtent dabartiniais lūžio laikais. Orumas, Kanto tvirtinimu, yra neįkainojamas, tai reiškia, jis yra niekuo nepakeičiamas. Kantas sakė, kad žmonės savo protą būtinai turi pakeisti į visuomeninį vartojimą. Svarbu laikytis šios nuostatos, nes tai yra esminis demokratijos pagrindo elementas.

Dėkoju už dėmesį.

3 skyrius

Europos integracijos krizė ir socialinės kovos

Pranešimo, perskaityto projekto baigiamajame renginyje 2012 metų lapkričio 29 d. Berlyne, rankraštis

Adam Ostolski

Nuoširdžiai dėkoju už pakvietimą. Man didelis malonumas ir didelė garbė kalbėti su Jumis apie didžiausius šiandien Europos piliečiams – tai reiškia ir mums – kylančius iššūkius. Paskutiniu metu daug domiuosi Europos Sąjungoje pasireiškiančia krize. Ta tema rašau straipsnius ir komentarus, o kaip sociologas ir aukštosios mokyklos dėstytojas, kartu su kolege vedame seminarą “Europos Sąjunga: krizėje ar prieš atsivėrusias naujas galimybes”. Praėjusį antradienį po paskaitos gavau vieno studento elektroninį laišką. Tai buvo vieno sakinio laiškas: „Noriu pasakyti, kad šiandienos seminaras buvo labai slegiantis“. Tikiuosi, kad šiandien paskaitos nebaigsiu tokia slegiančia nata, nors truputis depresijos tikrai nėra kenksmingas. Ji daro vertingas naujai atsiveriančias perspektyvas.

Noriu pratęsti Oskaro Negt pranešimo mintis, skatinančias susimąstyti. Tam tikra prasme ir aš kalbėsiu apie tas pačias problemas, tačiau pažvelgsiu į jas iš kitos perspektyvos. Profesorius Negt apsistojo ties vertybėmis, taigi ties tuo, kas turėtų mus sieti. Aš norėčiau daugiau nagrinėti konfliktus, taigi reiškinius, kurie turėtų mus skirti. Tai suvokiu ne kaip priešpriešą pirmajai perspektyvai, o tik kaip to paties medalio antrą pusę. Noriu pasidžiaugti tuo, ką Jūs čia visi bendrai parengėte profsąjungų švietimo tema: tuos skirtingus profsąjungų vykdomo politinio švietimo modelius. Bandysiu susieti šią man naują profsąjungų vykdomo mokymo idėją su mano paruoštu pasakojimu apie krizę Europos Sąjungoje ir galimybes tą krizę įveikti.

Apie ką aš kalbėsiu? Pirmą kalbėsiu apie tai, kas mano manymu yra svarbiausia šiandienos krizėje, tada kalbėsiu apie penkis galimus krizės įveikimo būdus. Sakau „galimus“, nes akivaizdu, kad susiklosto skirtingos aplinkybės

ir galimybės aprašyti tuos kelius iš krizės. Vieni yra daugiau realistiški, o kiti priešingai yra nerealūs. Tai mes dar konkrečiai panagrinėsime. Pabaigoje nagrinėsiu profsąjungų vaidmenį arba galimybes, kurias Europai atveria būtent profsąjungos.

Kuo pagrįsta ši krizė? Pirmas aspektas, į kurį turime atkreipti dėmesį, yra naujas nacionalistinių judėjimų pobūdis arba nacionalistinės simpatijos Europoje. Tai ne senamadiškas nacionalizmas. Tai ne tas nacionalizmas, kuris „jau visada egzistavo“ iki pradėjus vienytis Europai. Ši naujoji nacionalistinių simpatijų banga yra ne reakcija į Europos integraciją, o tos integracijos pasekmė. Šiuo metu dabartinėje krizės situacijoje ir dabartinėje politinėje situacijoje, kai yra suveržiami diržai (kaip atsakas į krizę), galima sakyti, kad nacionalistiniai judėjimai yra pagrindinis suvienytosios Europos vaisius, kurį mums atnešė suvienyta Europa. Prisiminkime kontinento šiaurėje, pvz. Vokietijoje ar Suomijoje, paplitusius stere-

otipus apie pietų Europos šalių gyventojus. Prisiminkime antivokiškus rudimentus, kurie plinta pietų Europoje. Dar būtinai prisiminkime tą jausmą, kuris labiausiai sieja Europos pietus ir šiaurę: tai nuolat augančios neapykantos imigrantams jausmas. Panašu, kad šiuo požiūriu vėl „pirmauja“ Olandija ir Graikija. Labai esminga tai, kad mes suvokiame šį nacionalizmą ne kaip atgyveną ar praeities dvasią. Tai yra Europos integracijos vaisius, pasireiškęs ta forma, kurioje jis dabar egzistuoja. Be to tai dar yra ir politikos pasekmė, susitvarkyti su krize, naudojant tuos metodus, kuriuos mums siūlo Europos vadovai ar technokratai.

Antra, neabejotinai šiandien patiriame ekonominę krizę. Todėl yra svarbu pastebėti, kad čia susikerta du dalykai. Pirmas yra pasaulinė ekonominė krizė, o antras yra euro zonos krizė. Pasaulinė ekonominė krizė atskleidė tam tikrus euro zonos konstrukcijos trūkumus, kurie dar labiau pagilina pasaulinės krizės poveikį, ir išskėlė juos į paviršių. Taigi, mes galime įžvelgti bent dvi krizes, kurios persidengia. Prie to aš dar sugrįšiu, nes tai yra labai svarbu, jei mes norime žinoti, kaip mums išeiti iš tos krizės, kurioje dabar esame.

Trečia, mes dar turime ekologinę arba klimato krizę. Negalime to nematyti net ir tokiomis aplinkybėmis, kai ekonominė krizė atrodo esanti labai netikėta ir intensyvi. Tačiau mes negalime to pamiršti ne vien todėl, kad klimato pokyčiai kelia grėsmę mūsų ateičiai, bet ir todėl, kad atsakyme dėl klimato krizės galime rasti naujų Europai keliamų uždavinių.

Kokiais keliais gali eiti Europa, norėdama išeiti iš šių krizių? Manau, kad yra penki galimi keliai. Pirmasis kelias būtų, elgtis taip, tarsi krizė nebūtų atskleidusi euro zonos silpnųjų vietų. Ant stalo guli trys pasiūlymai. Šiuo metu realizuojamas pirmas pasiūlymas, kuris laiduojant sėkmę, susietas

su tuo, kad reikia stipriau susiveržti diržus. Prieš keletą savaičių internetinėje „The Economist“ svetainėje perskaičiau komentarą apie Europos Centrinio banko politiką. Iš tiesų, iš viso straipsnio galima išskirti keturis žodžius: „This seems like madness“. Tada man toptelėjo mintis, kuri performulavus Šekspyro citatą, gali būti mano pranešimo moto: „Though this be madness, yet there is class war in it“ („Tai jau yra beprotybė, ir dar tai yra klasių kova“). Jei pažiūrėsime į Mario Draghi politiką jo pažadų šviesoje, kad jis padarys viską, kad tik išgelbėtų euro zoną, tai jo taikomos priemonės yra beprasmės. Tačiau reikia priminti, kad Europos Centrinio banko vadovas dar anksčiau yra davęs daug rimtesnį pažadą, kuris nebuvo panašus į pažadą, tačiau iš tiesų buvo pažadas. Vasario mėnesį interviu „Wall Street Journal“ jis pasakė, kad „Europos socialinis modelis jau atitarnavo“. Manau, kad tai yra būtent tas pažadas, kurį jis dabar bando išlaikyti. Antras pasiūlymas išeiti iš ekonominės krizės, yra rinkos stimuliavimo paketai kartu su ilgalaikiu konkurencingumo pašalinimu. Šį pasiūlymą palaiko ir „The Economist“ ir tam tikra prasme realizuoja Prancūzija po François Hollande pergalės. Trečiasis pasiūlymas yra žaliasis skatinimo paketas, tai yra investicijos į ekologišką ekonomiką, kurios ne tik turi padėti, išbristi iš dabartinės krizės, bet ir padėti sukurti naujos, tvaresnės ekonomikos pamatus ir sukurti šiek tiek kitokį socialinį modelį. Kai kurie šios politikos elementai šiuo metu yra įgyvendinami Prancūzijoje. Visų šių pasiūlymų silpnybė yra tai, kad jie susiję su ekonomine krize, tačiau nenagrinėja euro zonoje padarytos konstrukcinės klaidos.

Antras galimas kelias išeiti iš krizės, būtų sugrįžimas prie nacionalinių valiutų arba daugiavaliutinės sistemos sukūrimas. Tiesiog sugrįžimas prie nacionalinių valiutų šiandien būtų pavojingas pasiūlymas. Pavojingas, pirmiausia

todėl, kad turtingiausioms šalims būtų lengviausia įgyvendinti tokį scenarijų. Jei, tarkime Suomija norėtų susigrąžinti markę, tai jai tai nesudarytų didelių problemų. Jai net nereikėtų laikyti tokių planų įslaptinus. Beje, tokie planai jau egzistuoja ir jie nėra slepiami. Taigi, Suomija yra pasirengusi tokiam scenarijui. Mes galime atsidurti tokioje situacijoje, kai turtingosios, saugiosios šalys pasitrauks iš euro zonos, palikdamos kitas šalis likimo valia. Tai realizuotų tam tikrą dezintegracijos ir lenktynių link bedugnės scenarijų. Kitas scenarijus būtų euro zonos rekonstrukcija. Prieš keletą savaičių Europai skirtame „Wall Street Journal“ leidime pasirodė Deutsche Bank eksperto Thomas Mayer straipsnis, kuriame jis prognozavo, kad ateityje Europoje atsirastų trijų sluoksnių valiutų sistema. Tokios šalys, kaip Olandija, Vokietija, Suomija naudotų dvi valiutas: eurą kaip manų priemonę ir atskirą bendrą valiutą, kaip vertės kūrimo priemonę. Tokios šalys kaip Prancūzija, Ispanija arba Italija naudotų tik eurą. Tuo tarpu tokios šalys, kaip Graikija, Kipras ar Portugalija eurą naudotų tik atsiskaitant už skolas, o savo nacionalines valiutas naudotų prekių mainams. Bijau, kad tokia sistema būtų stabilesnė už euro zoną, tačiau kartu ji įtvirtintų pačias didžiausias jos klaidas, o visų pirmą augančius neatitikimus tarp ekonominių sistemų Europos šiaurėje ir pietuose.

Trečioji išeitis yra grynas politinis federalizmas. Pasiūlymai, kuriuos pateikė neseniai pasirodžiusioje knygoje Guy Verhofstadt ir Daniel Cohn-Bendit, ryžtis šuoliui link federalinės Europos, kyla iš visai taurių jausmų, kad reikia ką nors veikti. Tačiau tai nėra sprendimas, nes šis kelias aplenkia tikrųjų problemų šaltinį. Europos projekto veikimą apsunkena ne nacionalinių valstybių nacionalizmas. Šiandien gali neatrodyti labai akivaizdu, kad problemą matantys priešpriešoje tarp nacionalinio suvereniteto ir tolesnės Europos integra-

cijos, iš tiesų pasirenka labai jau supaprastintą ir pasenusį požiūrio tašką. Šiandien problema yra ne mistinis nacionalinių valstybių egoizmas, o faktas, kad nei nacionalinės valstybės, nei ES institucijos nesugeba apginti Europos bendruomenių ir dirbančiųjų nuo kapitalo dominavimo. Iš esmės kapitalas dominuoja tiek nacionalinių valstybių, tiek ir Europos Sąjungos institucijų atžvilgiu. Todėl pastaruoju metu Europoje išskylančios socialiniai judėjimai – *Indignados ar Occupy* – protestuoja tiek prieš nacionalinių valstybių vyriausybes, tiek ir prieš Europos Sąjungą. 99 procentų gyventojų požiūriu, nėra didelio skirtumo tarp vienokio ar kitokio valdžios padalijimo tarp Europos ir nacionalinių valstybių. Problema yra visai kito pobūdžio.

Ketvirtasis kelias – tai valiutų sąjungos pakeitimas kliringo sąjunga. Kliringo sąjunga išspręstų ne mažiau kaip dvi euro zonos problemas. Ji sugrąžintų galimybę suderinti tarpusavyje monetarinę politiką su fiskaline. Jei valstybės vėl sugrįžtų prie savo nacionalinių valiutų, tai šios abi politikos būtų vykdomos tame pačiame lygmenyje. Visgi kliringo sąjunga apsaugotų nuo disbalanso prekybos balanse. Kliringo sąjunga atrodytų taip: kiekviena šalis narė turėtų savo valiutą, greta kurios dar egzistuotų speciali tarptautinė valiuta, kuri galėtų vadintis euru ar bancoru, kaip pasiūlė Keynes. Ši antroji valiuta tarnautų prekių mainams tarp valstybių. Kliringo sąjungoje egzistuotų mechanizmai, kurie neleistų prekybos balanse susidaryti esminiams perviršiams ir deficitams. Deficitą turinčioms šalims tektų nuvertinti savo valiutą, o perviršį pasiekusioms šalims būtų skiriami specialūs mokesčiai. Tai yra sprendimas, turintis savo trūkumų, tačiau jis leistų išspręstų didžiąsias ekonomines problemas, kurios yra kilę dėl egzistuojančios euro zonos.

Rugsėjo mėnesį panašų pasiūlymą pateikė Paryžiaus Veblen instituto ekspertai Bruno Théret ir Wojtek Kalinowski. Parengtame „Kreipinyje dėl Europos valiutų federalizmo“¹ jie siūlo, eurą palikti „bendrąja Europos valiuta“, bet ne „vieniinga valiuta“. Jų proteguojamose sistemoje mes susidurtume su daug valiutų: vietinių, regioninių ir nacionalinių, kurių atsvara esančiam eurui tektų „aukščiausios“ valiutos vaidmuo. Euras būtų federaline valiuta, kuri tarsi sulydytų nacionalines valiutas (euro frankas, euro markė, euro drachma, euro lira ir t.t.), tačiau jų nepakeistų. Théret ir Kalinowski pripažįsta, kad tokia sistema neišspręstų visų euro zonos problemų (ypač disbalanso, esančio mokėjimų tarp šalių balansuose), tačiau jų manymu, tai jau būtų esminis žingsnis į priekį.

Penktasis kelias yra tai, ką aš vadinčiau autentiška arba faktine federacija. Išėities taškas turėtų būti ne valdžios perdavimas į Europos lygį, o socialinės bendruomenės Europos lygyje apibrėžimas. Svarbu yra nustatyti, į kokio dydžio išmokas, į kokio lygio socialinę apsaugą, į kokias viešas paslaugas pretenduoti galime mes – Europos piliečiai. Būtent tai turėtų būti pirmasis žingsnis. Reiškia, pirmasis žingsnis turi būti ne valdžios perkėlimas, o pateiktas apibrėžimas, ką reiškia būti Europos piliečiu. Europos integracija ekonominiu požiūriu remiasi tam tikru kompromisu arba visuomenės sutartimi tarp kapitalo ir darbo pasaulio, taigi „Europos socialiniu modeliu“, kurio egzistenciją žada nutraukti Mario Draghi. Tačiau Europos integracija neinvestavo į šį kompromisą. Kai pradėjo nykti po Antrojo Pasaulinio karo atitinkamose valstybėse sukurtos institucijos, susilpnėjo ir šio modelio pagrindas. Todėl kitoks valdžios pasiskirstymas tarp Europos Sąjungos ir nacionalinių valstybių nėra išeitis. Reikia galvoti apie tai,

¹ http://www.veblen-institute.org/IMG/pdf/a_plea_for_a_european_monetary_federalism.pdf

kaip būtų galima iš naujo pagyvinti ar iš naujo investuoti į tai, kas buvo ekonominis integracijos pamatas.

Ir dar. Jei Europos Sąjungoje turėtų būti išlaikyta bendra valiuta, valiutų sąjungą turėtų lydėti atitinkamai didelis biudžetas. Nėra tokio mokslinio metodo, kuris leistų tiksliai nustatyti, kokio dydžio turėtų būti tas biudžetas, tačiau jei pasidomėtume, koks santykis tarp Jungtinių Amerikos Valstijų biudžeto ir šalies BVP, turėtume tam tikrą orientacinį išėities tašką. Perkėlus tai į Europos Sąjungą, reikėtų, kad federalinis biudžetas turi būti dvidešimt kartų didesnis už dabartinį. Manau, jei nesame pasiryžę tiek didinti Europos Sąjungos biudžetą, tai nereikia savęs apgaudinėti, kad mums pavyksią išlaikyti bendrą valiutą.

Savaime suprantamas klausimas, kam turėtų būti išleidžiami tie pinigai. Mano nuomone, pirmiausiai jie turėtų būti skiriami užtikrinti tai, ką aš įvardijau kaip Europos lygio socialinę visuomenę. Antrasis paskirties tikslas turėtų būti ekologinis Europos ekonominių sistemų modernizavimas.

Autentiškai federacijai be jau pateikto socialinės visuomenės apibrėžimo ir atitinkamo dydžio biudžeto dar būtina ją vienijanti vizija ir bendras uždavinys. Panašu, kad siekis užkirsti kelią kitam galimam karui, jau negalės atlikti čia iškelto vaidmens. Pirmiausia, tai jau neveikia Europos šalių politinio elito, bet galbūt tai jau taip stipriai neveikia ir Europos piliečių. Reiškia, mums reikia kokio nors tikslo, kuris atliktų panašią funkciją. Aš manau, kad tokia idėja galėtų būti dėl klimato kaitos kylančios grėsmės.

Negaliu šioje vietoje susilaikyti, neišsakęs polemikos Lenkijos užsienio reikalų ministro Radosław'o Sikorskio kalbai. Prieš metus Radosław'as Sikorskis lankėsi Berlyne ir bandė įtikinti,

kad Europos ateities raktas esąs Vokietijos rankose. Jis taip pat pasakė, kad mūsų (t.y. europiečių) vienybė nenukentėtų nuo to, jei mes turėtume skirtingas teises nuostatas moralės, šeiminio gyvenimo, įvairių mokesčių ar skirtingų darbo laiko reglamentų klausimais. Manau, kad mūsų vienybė labai nukentėta nuo to, kad atskiroms šalims, kaip pavyzdžiui, Lenkijai leidžiama pasirinktinai traktuoti žmonių teises ir taip vykdyti socialinį dempingą, konkuruojant su kitomis šalimis ilgesniu darbo laiku ar per žemais mokesčiais. Mane asmeniškai toje kalboje labai paveikė tai, kad nebuvo pasakyta nieko apie aplinkos apsaugą. Lenkijai tenka abejotina garbė būti ta Europos Sąjungos valstybe, kuri ne mažiau kaip tris kartus (aš jau pasimečiau tuose skaičiuose) pareiškė savo veto, tvirtinant ES klimato politiką. Tai yra rimta grėsmė mūsų ateičiai.

Kokias išvadas galima iš to daryti? Kaip jau minėjau, žodis „galima“ turi skirtingas reikšmes. Kai kurie iš paminėtųjų kelių yra galimi ir galbūt net bus realizuoti, tačiau jie neišves mūsų iš krizės. Kiti keliai galėtų išvesti mus iš krizės, tačiau yra labai nerealu, kad pavyktų pasukti vienu iš tų kelių. Ką galima būtų daryti tokioje situacijoje? Čia mes vėl prisimename socialistinių judėjimų – tame tarpe ir profsąjungų – vaidmenį.

Man svarbu, kad Europos Sąjungos, nacionalinių valstybių ir panašių dalykų nelaikytume baigtinėmis duotybėmis ar kokių nors standartų ir vertybių šaltiniu, bet suvoktume tai kaip tam tikro lygio socialines kovas už mums svarbius reikalus. Šios kovos gali būti perkeltos iš vieno lygio į kitą. Neoliberalizacijos tyrimuose naudojamos tokios sąvokos kaip Downloading, t.y. „nukrovimas“ ir Uploading, t.y. „perkrovimas“. Taip vadinamos įvairios strategijos, skirtos perkelti kompetencijas, sprendimus į kitą lygį, kuriame tiems sprendimams taikoma mažesnė kontrolė. Kartais kai kurios kom-

petencijos perkeltos į aukštesnį lygį, į Europos Sąjungos lygį, taip žmonėms pasakant, kad mes tam jau neturime jokios įtakos, nes tai dabar sprendžia Europa. Kartais, siekiant to paties tikslo, sprendimai deleguojami į žemesnį lygį. Štai dešimtajame dešimtmetyje Lenkijoje vaikų darželiai buvo perduoti savivaldybėms, tačiau joms nebuvo suteikta pakankamai išteklių išlaikyti tuos darželius. Tai buvo gražus rafinuotas būdas pasiekti, kad didžioji tų darželių dalis būtų uždaryti. Be to iš pirmo žvilgsnio netgi atrodo, kad turėtų būti daugiau demokratijos, nes sprendimai būsią priimami arčiau žmonių. Panašios taktikos vadinamos anglišku terminu „Policy laundering“, tai reiškia nepatogių politinių sprendimų „išplovimas“ (analogiškai nešvarių pinigų „išplovimui“). Tai reiškia, kad sprendimai priimami tokiam politiniame lygmenyje, kuriame galima teigti, kad juos yra priėmęs kažkas kitas. Koks turėtų būti į tai atsakymas? Kai Europos Sąjunga (panašiai kaip nacionalinė valstybė, įmonė, o kai kuriais klausimais ir šeima) tampa pasaulio kūrimo kovų arena, reiškia, mūsų pareiga yra kai kuriais klausimais daryti tą patį ir perkelti kovą į tą lygį, kuriame mūsų šansai įgyvendinti tikslus yra didžiausi. Jei mes būtume pajėgūs Europos lygmenyje pasiekti, tarkim, geresnę socialinę visuomenę ar trumpesnius darbo laikus, tai tokiu atveju kovą ir reikia perkelti į Europos lygmenį. Jei mūsų šansai ką nors iškovoti, yra didesni nacionaliniame lygmenyje, tai kovą turime perkelti į nacionalinį lygmenį. Šiuo požiūriu mes turime būti tokie pat mobilūs ir tokie pat klatingi, kaip mūsų priešai.

Kur šiame kontekste galima įžvelgti profsąjungų vaidmenį? Profsąjungos yra ne vieninteliai socialinių kovų veikėjai, tačiau jos yra pagrindinės tai darančios institucijos. Po to, kai Jūsų parengtą profsąjungų politinio švietimo apibrėžimą

perskaičiau daugiau kaip tuzine šalių, pradėjau svarstyti, kas sieja tas šalis ir kaip būtų galima jas sujungti į ką nors, kad tai būtų aukštesnio lygio darinys. Šiuose dokumentuose mane paveikė žodis „tradicija“. Kalba ėjo apie tai, kad profsąjungos įvairiose šalyse turi skirtingas tradicijas. Tas žodis yra įtartinas. Jis kai ką pasako, kai ką atskleidžia, bet kažką ir nuslepia. Tardami žodį „tradicija“, mes juk nekalbame apie kokius nors labai senus kultūrinius skirtumus tarp šalių, o tik apie tai, kas yra istorijoje viena kitą perdengusių socialinių kovų efektas, tų kovų nuosėdos. Kalbėdami apie profsąjungų švietimo tradicijas arba apie profsąjungų veiklos įvairiose šalyse tradicijas, mes iš tiesų kalbame apie tai, kad socialinės kovos, o ypačingai klasių kovos susiklostė skirtingai ir susilaukė skirtingų pasekmių.

Kaip galima tą patį pasiekti Europos lygmenyje? Manau, kad to nepasieksime, bandydami rasti bendrą vardiklį, nepasieksime ieškodami platesnės apibendrinančios sąvokos, ar susieję ir išnagrinėję šias skirtingas reikšmes. Vienintelis būdas, nusakyti „profsąjungų švietimo“ sąvokos reikšmę Europos lygmenyje, tai socialinės kovos ir klasių kovos Europos lygmenyje būdas. Iš šios kovos išaugtų tam tikra nauja politinio švietimo tradicija. Tai yra pirmasis mano vertinimu bazinis momentas, kuris reiškia, kad nereikia per daug žvalgytis atgal, o reikia bandyti žengti į priekį, kartu naudojant tas vertingas patirtis.

Ypač svarbu mano nuomone, bendrauti su kitais socialinės pakraipos judėjimais ir bendrai kurti naujas žinias. Lenkijoje profsąjungos yra sukaupę labai įdomią bendradarbiavimo su įvairiais socialiniais judėjimais patirtį. Kol neatvykau čia, net nesuvokiau, kad tai galima vadinti profsąjungų švietimu. Važiudamas traukiniu iš Varšuvos į Berlyną, pradėjau mąstyti

apie tai, kad mūsų veiklą Lenkijoje tiktų vadinti būtent profsąjungų švietimu. Prieš dvejus metus OPZZ (Lenkijos profesinių sąjungų susivienijimas) organizavo konferenciją su homoseksualais ir lesbietėmis. Konferencijos tema: „Kaip traktuojami homoseksualai ir lesbietės darbo vietose?“. Tai buvo labai svarbi konferencija, nes organizacijos, kurios Lenkijoje atstovauja LGBT judėjimą, suvokė, kad profsąjungos apskritai domisi tokia tema. Visuomenėje taip pat paplito požiūris, kad profsąjungos rūpinasi visais dirbančiaisiais. Gyvename tokia-

me pasaulyje (bent jau Lenkijoje taip yra), kad kultūrinis diskriminavimas lengviau suvokiamas pateikiant homoseksualų ar lesbiečių diskriminavimo darbe pavyzdžius, nei išaiškinama, kad gali būti diskriminuojamas koks profesinių sąjungų narys. Tai yra labai geras išeities taškas, plėsti profesinių sąjungų narių, funkcionierių ar kitų socialinių judėjimų atstovų bei plačios viešosios nuomonės požiūrį.

Tačiau mano nuomone tikrai naujus postūmius suteikė šių metų pavasarį Silezijoje vykusio konferencija „Juodai-žalias apvalus stalas“. Žinau, kad sąvoka „juodas“ Vokietijoje turi labai konkrečią politinę reikšmę. Šiuo atveju kalba ėjo apie anglis. Šią konferenciją organizavo kalnakasių profesinės sąjungos ir ekologiškos organizacijos, veikiančios klimato politikos bei su tuo susijusios ekonomikos transformacijos srityse. Kaip jau minėjau, Lenkijos vyriausybė, darbdavių susivienijimai ir didžioji dalis profesinių sąjungų labai nepasitiki ES klimato politika. Netikėtai paaiškėjo, kad būtent kalnakasiai labai atvirai kalbėjo su ekologais. Buvo tam tikrų nuomonių skirtumų, tačiau diskusija atskleidė, kad kalnakasiai ir ekologai sutaria geriau, nei kuri nors iš tų grupių sutaria su Lenkijos vyriausybe. Šis faktas svarbus dar ir dėl to (ir dėl šios priežasties aš apie tai kalbu profesinių sąjungų švietimo kontekste), kad ekologai dažnai pabrėžia tik teigiamus anglies nenaudojančio ūkio aspektus. Jie sieja tai su demokratija, švairiu oru, sveikata. Jie negalvoja apie su tuo susijusius pavojus. Profsąjungos sąmoningai žvelgia ir į slypinčius pavojus. Profesinės sąjungos turi milžinišką kompetencijų potencialą, patirtį ir vaizduotę, leidžiančią suprasti, kokį poveikį gali turėti tokia ekologinė verslo įgyvendinta ūkio transformacija, kai galų gale mes visi būsime daug blogesnėje padėtyje, nei buvome prieš tai. Tas pavasarį vykęs susitikimas buvo labai pamokomas ne tik abiem šalims, bet ir bendrame visuomeni

skirto naujo mokslo paruošimo kontekste. Aš manau, kad yra dar kelios sritys, kuriose galima bendradarbiauti su socialiniais judėjimais. Tose srityse būtų naudingas švietimo Europos lygmenyje pobūdis. Pavyzdžiui, tai galėtų būti su interneto plėtra susiję iššūkiai ir pavojai, o taip pat galimybės, nes tuo domisi vienas iš jauniausių socialinių judėjimų – interneto piratų judėjimas.

Esmines mintis išsaugojau pranešimo pabaigai. Manau, kad didžiausios profesinių sąjungų galimybės, o kartu ir didžiausias įsipareigojimas būtų, vėl atgaivinti utopinę politikos idėją ir atgaivinti tam tikras vertybes – realias vertybes, kurios yra svarbios kiekvieno žmogaus gyvenime.

Pažvelkime į du vertybių sąrašus. Iš vienos pusės mes turime keturias Atlanto chartijos laisves, t.y. laisves, kurias suteikti kiekvienam žmogui pažadėjo prieš Hitlerį kovojantys sąjungininkai. Jie pažadėjo, po karto atkurti pasaulį, kuriame visi piliečiai galėtų džiaugtis sąžinės laisve, nuomonių laisve, nepatirtų baimės ir skurdo. Dabar prisiminkime, kaip buvo sukurta Europos Sąjungos bendroji rinka. Ji taip pat remiasi keturiomis laisvėmis. Tai laisvas kapitalo, prekių ir paslaugų judėjimas bei laisvas darbo jėgos judėjimas. Man atrodo suprantama, kad susikoncentravusiame pasaulyje vien tik ties tomis keturiomis laisvėmis, kurios išlaiko bendrą rinką, ir kurios ignoruoja pagrindines laisves, svarbias 99 procentams piliečių, neatsiranda vietos kitiems mums labai svarbiems dalykams.

Jei norime įveikti krizę ir galbūt netgi išgelbėti Europą ir pasaulį, jei norime gyventi geresniame nei šiandienos pasaulyje, būtinai privalome sugražinti politikai jos utopinę dimensiją. Ši utopija gali būti įkūnijama konkrečių institucijų,

per konkrečias taisykles ar konkrečius sprendimus. Taigi, ta utopija yra neatskiriama nuo mūsų gyvenimo, ji yra tarsi savotiškas švyturys ar orientyras, kuris geba pakeisti daugelio visuomenių kasdienybę. Būtina sugražinti politikai jos utopinę dedamąją, kad vėl būtų atgaivintas „svajonių principas“. Manau, kad būtent toks uždavinys šiandien keliamas profesinių sąjungų švietimui ir tai yra svarbiausias šiandienos uždavinys.

Dėkoju už dėmesį.

4 skyrius

Iš krizės Europoje per švietimą!

Priežastys, kodėl būtina tolesnė „europinio mokymo“ plėtra ir jos perspektyvos

Tom Kehrbaum

Tie, kas kalbasi, atsiveria vienas kitam.

Tie, kas kelia vienas kitam klausimus, suranda bendrus interesus.

Tie, kas juokiasi kartu, rūpinasi kitun.

Apie karus ir krizes arba trumpa „europinio mokymo“ istorija

Karai ir krizės dažnai atlikdavo lemiamą vaidmenį, skatinantį išsikristalizuoti bendrus europinio mokymo procesus. Šiame skyriuje kalbama apie „europinio mokymo“ pradžią ir apie pagrindinius Europoje vykdomo švietimo, turinčio padėti įveikti krizę, aspektus ir kategorijas.

Siaubingas Trisdešimtmetis karas, vykęs nuo 1618 iki 1648 metų paskatino mąstytojus – tais laikais tai buvo dažniausiai dvasiškiai – ieškoti alternatyvių konfliktų sprendimo kelių. Čekų reformatorius Janas Amosas Komenskis (1592–1670) tuo metu parengė išsamią europinės pedagogikos teoriją, kurią per savo nuolatinis taikos siekius jis pavertė efektyviai veikiančia praktika, o tuo pačiu ir modernios Europos baze (plg. Sparn 2008, S. 22). Juo remsiuosi, pristatydamas esminius mūsų temos aspektus.

Komenskis ne vertė iš balno, o rodė kelią! Kai kalba ėjo apie tai, kaip išugdyti gebėjimus gyventi taikiai, jis suvokė viską ir visus; jis buvo pirmasis pedagogas, kuris reikalavo, kad vaikinai ir merginos, vyrai ir moterys gautų bendrųjų žinių. Jo pedagogikos šaknys ir bendroji charakteristika glūdi traktate „*Bendrieji patarimai apie žmogiškųjų reikalų gerinimą*“ – toks yra jo pagrindinio veikalo „Pampaedia“ (lietuviškai: Visuotinis auklėjimas) antrasis pavadinimas.

17 a. „žmogiškieji reikalai“ didžiojoje Europos dalyje buvo paženklinti skausmingu pažinimu ir karo visi prieš visus brutalumu. Savo auklėjamajame romane „Pasaulio labirintas ir

širdies dausas“ Komenskis mato ryšį tarp žmonijos vystymosi – apskritai žmogaus esybės vystymosi – ir gebėjimų palaikyti taiką raidos. Apie karą jis rašo: „Taip spręsti ginčus pridera laukiniams plėšrūnams, bet ne žmonėms“ (ten pat., p. 103). Komenskis paveda žmonių giminei sukurti kitus konfliktų sprendimo būdus, bet ne spręsti juos, kariaujant vieniems prieš kitus (žr. Gamm 2008, p. 112 ff). Kaip alternatyvą karams Komenskis įvardijo žmogiškus tarpusavio susitarimus ir sutartis. Tai atskleidė gilumoje slypint kitokią žmogiškąją būtybę: nesusaistytą, savo interesus vertinantį ir konkrečias pažiūras turintį žmogų (žr. ten pat).

Komenskio pedagogika per gausybę dėstymo metodų visiems – taigi tiek vyrams, tiek ir moterims – nepriklausomai nuo jų amžiaus ir kilmės, turėjo perteikti visas vertingas žinias (Omnes, Omnia, Omnino). Šio visa apimančio ir visą gyvenimą trunkančio mokymosi proceso tikslas buvo ugdyti gebėjimus ir taikiai spręsti konfliktus. Komenskio požiūriu, tam žmogui reikia visapusiško švietimo.

Jo kūrinys „Pampaedia“ kilo iš geresnio pasaulio troškimo. Komenskio pasirinktas pateikimo būdas, pateikti „žmogiškus reikalus“ ir geresnio pasaulio siekiamybę kaip vieną temą, istorijoje buvo visai naujas požiūrio taškas. Jis susiejo pedagogiką su politikos aspektais ir su visa apimančio taikaus socialumo Telos (sen gr.: tikslas). Jis yra pirmasis Švietimo pedagogikos klasikas.

Ir po trijų šimtų metų reikia tik stebėtis Komenskio viltingai džiaugsminga taikos utopija, kuri apėmė visą pasaulį. Mes aiškiname sau, kad tai lėmė jo pamaldumas ir prisirišimas prie Dievo. Tačiau mes suprantame, kad jo pedagogika padėjo pamatus politiniam ir bendrajam šveitimui, kuris egzistuoja ir šiandien Europos lygmenyje. Tokio bendrojo švietimo teorija ir

praktika neišsisemia siekyje laimėti milijoną viename iš protų mūšių žaidimų, o yra nukreipta kuri geresnį pasaulį. Per šią nuostatą bendrojo lavinimo sąvoka įgyja politinę dimensiją,

Dėl dabartinių laisvų demokratinų visuomenių sąrangos ypatumų joms yra būtinas nuolatinis aktyvus piliečių dalyvavimas ir viešos diskusijos apie konkrečius tuo metu aktualius „žmogiškus reikalus“ ir tų reikalų gerinimą. Taip yra todėl, kad demokratija yra ne tik „konstitucinė norma“ ir tam tikros „vyriausybės pobūdį“ nusakantis terminas (plg. Agamben 2012, p. 12), bet ir gyvenimo forma, kurioje demokratinė elgsena pasireiškia darbinėje bei žmonių kasdienio gyvenimo aplinkoje. Demokratijos egzistavimas, įgalinantis vykdyti prasmingą, tikslingą, solidarią ir aktyviu dalyvavimu pasižyminčią politiką, kiekvienos kartos turi būti „išmokstamas“ ir įsisavinamas iš naujo. Aiškiai pabrėžiu, kad tai aktualu ne tik konkrečiai politikų kartai (plg. Negt 2010).

Pedagoginis dėmuo taikaus auklėjimo procese, tai reiškia karų grėsmės užkardymas per švietimą, pasiteisino kaip sėkmingas pasirinkimas. Pažvelgus į istorinę perspektyvą, karai vyksta retai, o 2012 metais Europa net buvo įvertinta Nobelio taikos premija. Šia premija apdovanota politika, kurios dėmesio centre nuo 1945 metų buvo pastangos išvengti karų. Antra vertus, ši premija skirta penkiems šimtams milijonų Europos Sąjungos piliečių, kurie įrodė savo gebėjimus išsaugoti taiką Europos gyvenimo kasdienybėje. Šia premija įvertintos pastangos pedagogų, kurie po 1945 metų stengėsi, kad esmine švietimo tema taptų gebėjimų išsaugoti taiką ugdymas (pvz., Gamm 1968). Tam buvo nagrinėjamos karų kilimo priežastys. Dėmesio centre atsидūrė karų ir ekonominių, socialinių bei politinių aplinkybių sąsajos.

Nobelio taikos premija įteikta tais metais, kai Europa jau ketvirtai metai kenčia nuo kompleksiškos krizės. Taikos premija priminė, kad Antrojo Pasaulinio karo pabaigoje buvo iškelta taikos idėja, tapusi modernios Europos pradžia. Dabar šiai Europai gresia monitarinės ir ūkinės problemos. Ar įmanoma šiandieninėje krizės situacijoje pasimokyti iš sėkmės istorijos, kai švietimas paskatino karingai nusiteikusias tautas tapti civilizuotomis? Ar anuometiniai mūšių laukai persikėlė į rinkos kovos laukus, kuriuos šiandien galima vertinti taip pačiais metodais? Šis palyginimas iškelia klausimų, kuriuos ir bandysiu nagrinėti šiame straipsnyje.

Noriu pasiremti dar Komenskio iškelta Europos švietimo sėkmės istorija ir taikydamas kitas teorijas, iškristalizuoti esminius problemos aspektus ir kategorijas. Jie turėtų atskleisti krizę įveikiančio tarptautinio švietimo Europoje potencialą ir tarsi atsitiktinai pademonstruoti, kokia moderni yra Komenskio pedagogika.

- *Supratimas vietoje kovos* – Norint išvengti karų ir įveikti krizes, mums reikalingas supratimas. Būdamas krikščioniškų pažiūrų, Komenskis nuolatos galvojo apie visus žmones, nepaisant jų skirtumų, todėl šis tarpusavio supratimas iš principo apima visus žmones. Todėl bendruomeniškumas nenustoja galiojęs ties sienomis. Komenskis rekomendavo mokytis kaimyninių tautų kalbas. Kalba yra tik vienas supratimo aspektas, bet svarbiau yra supratimo progos, tikslai ir formos. Politinis liberalizmas kilo iš reikalavimų, demonstruoti religinę toleranciją (Todorov 2003, p. 26), kuri svarbi ir Komenskio mokyme. Šiandien demokratinų visuomenių mokymo programų esminis aspektas taip pat yra nuostata, neprimesti kitiems jėga savo tikėjimo ar savo įsitikinimų.

- *Išmokti tinkamų supratimo formų* – Privalo būti surastos tinkamos supratimo formos, kad būtų išvengta karų ir įveiktos krizės, pasireiškiančios labai kompleksiškoje visuomenėje. Komenskis nuosekliai laikėsi šio požiūrio savo didaktikoje / metodikoje ir kartu pademonstravo savo jau patikrintas psichologines žinias. Pavyzdžiui, paauglystės fazėje jis rekomendavo dialogus, sceninės išraiškos priemones, laiškų rašymą ir pokalbio meno įvaldymą bei dienoraščio rašymą, nes jis suvokė, kad kalbinės refleksijos pažaboja energijos pliūpsnius (plg. Gamm 2008). Komenskis labai seniai atkreipė dėmesį į sąsajas tarp potraukių / instinktų ir karų bei galimybių juos nuslopinti arba jų išvengti per kalbinę išraišką.
- *Politinės kultūros atsiradimas* – Atradęs tokias supratimo ir bendravimo formas, kurios tinka ir individui, ir kolektyvui, jis iškristalizavo politinės kultūros idėją.
- *Žmogiška darbo sąvokos samprata* – Komenskis, kaip ir vėliau Marksas, darbą laiko žmogiška sąvoka. Tai reiškia, kad antropogenezė yra abipusės sąveikos procesas, kuriame pasireiškia atliekamas darbas ir žmogus. Laikantis tokio požiūrio, yra nesuvokiamas fizinio ir protinio darbo atskyrimas, nes tai visada sąveikauja tarpusavyje. Tik pagal vulgarųjį materializmą darbas tapo „grynu kūrimu“ (plg. Gamm 2001, S. 76 ff). Darbas yra esminis veiksnys individualiai ir kolektyvinei tapatybei, politikai, švietimui ir pagaliau etikai. Europai šiandien skubiai reikėtų bendros diskusijos apie tai, ką mums šiandien turėtų reikšti darbas. Susiejęs su šia diskusija, aš siūlyčiau visoje Europoje inicijuoti diskusiją apie gerą darbą.
- *Darbas ir švietimas tarnauja žmogaus tapatumui ir gerina socialines sąlygas (žmogiškus reikalus)* – Iš vienos pusės

darbas leidžia atpažinti individą kaip subjektą, o kartu išlaiko ir formuoja žmonių giminę. Šios prielaidos buvo keliamos ir humanistinei švietimo sąvokai, susiformavusiai Vokietijoje 19 a. pradžioje. Pvz., Herderis atpažino jėgą, kuri atsiskleidžia, kai yra susitariama tarpusavyje. Žmogų jis vadina pirmuoju „paleistu į laisvę tvariniu“ (dėl jo nesuvaldomų instinktų). Tame jis įžvelgė glūdinčias žmogiškojo vystymosi galimybes, bet kartu ir pavojus nusiristi iki karo ir kovos. Prasmė atsiranda tik tada, kai žmogus suformuluoja save kaip uždavinį ir visą giminę suvokia kaip „žmonių“ projektą (plg. Gamm 2008, p. 85). Prasmė atsiranda ir yra tame, kaip konkrečiai ir individualiai bei kolektyviai suvokiama bendražmogiška abipusio darbo ir švietimo sąveika. Žmonija, kaip giminė, šiuo požiūriu įpareigoja be išimčių kiekvieną individą. Iš to seka, kad darbus turi atlikti abiejų lyčių atstovai, kaip nuo pat pradžių ir reikalavo Komenskis. Taip darbo sąvoka išplečiama iki „bendrijos darbo“ (plg. Negt 2012). Naudojant šią išplėstą darbo sąvoką, galima imtis naujai nusakyti gero ir padoraus darbo ir žmogaus vykdomų produktų ir prekių mainų vertinimo kriterijus. Todėl jaunimo nedarbo Europoje (Ispanijoje 2012 metų gruodžio mėnesį jis sudarė daugiau kaip 55 procentus, Graikijoje net 60 procentų¹) negalima traktuoti vien tik kaip individualaus likimo. Tai atima žmonėms galimybes, dalyvauti kuriant žmogų žmogišku veidu (Marten 1988).

- *„Visumos“ ir „bendrumo“ sąvokų reikšmė* – Būdamas krikščionis, Komenskis visada kreipė žvilgsnį į visą savo kartą, kuri turinti kuri pasaulį kaip visumą, jausdami atsakomybę prieš ateinančias kartas. Tai iškelia į pirmą planą nepakeičiamas „visumos“ ir „bendrumo“ sąvokas.

¹ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=de&pcode=teilm021&plugin=1>

„Visuma“ turėtų būti labai svarbi, kalbant apie Europą. Europa neišsisemia per iškeltą tikslą, „paversti sąjungą konkurencinga ir dinamiška, žiniomis paremta pasaulio ekonomika“ (plg. Lisabonos strategija). Postmoderniuose debatuose „visuma“ ir „bendrumas“ šiandien yra praradę savo reikšmes, ypačingai tai akivaizdu, kalbant apie universalias vertybes ir moralinį vertinimą. Tai, tarkim, apsunkina suvokti globalųjį kapitalizmą kaip „visumą“, jį analizuoti ir kritikuoti (plg. Euler 2011).

- *Platus demokratijos suvokimas* – Prisimindamas aukščiau esantį „visumos“ ir „bendrumo“ suvokimą, siedamas tai su darbu, švietimu ir tapsmu žmogumi, pabrėždamas vyro ir moters lygiateisiškumą, Komenskis taip pat iškelia modernų ir platų demokratijos suvokimą. Juk modernus demokratijos suvokimas siejasi su gebėjimu suvokti istoriją kaip individo kuriamos ir atsakingai valdomos bendruomeninės visumos dalį. (plg. Gamm 1979 ir Dewey 1916). Ieškant tos vietos, kurioje mes kuriame save ir pasaulio istoriją, dabartį ir ateitį, dėmesį ypač patraukia ekonominė veikla ir abu jos vektoriai: darbas ir švietimas.

Naujoji Europa: identitetas ir visuomenė

Pirmojoje dalyje paminėti aspektai, mano nuomone, yra labai svarbūs tarptautinio europinio švietimo požiūriu. Prieš pradėdamas išsamiau nagrinėti šį europinio švietimo tipą, aš norėčiau padaryti ekskursą apie „Europos identitetą“ ir „Europos visuomenę“, taip nutiesdamas patikimą tiltą nuo istorijos iki šiandienos krizės situacijos.

Europos istorija parodė ir vis dar rodo, kodėl esmingas yra Komenskio sukurtas švietimo kodėlis, kuriame labai svarbus taikos, švietimo ir politikos sąsąskambis. Šis „Kvietimas pris-

minti istorinę europietiškos pedagogikos pradžią“ (Gamm 2008) patraukia žvilgsnį į politinio švietimo esmę, švietimo, kuris yra skubiai būtinas tolesniam socialiniam ir politiniam Europos vienijimuisi.

Europa patyrė daug karų iki to laiko, kol taikus sambūris tapo bendrų – dargi visuomeninių – konsultacijų tema. Reikėjo, kad tarp 1914 ir 1945 kiltų dar vienas karas – taip ir knieti pasakyti kitas „trisdešimtmetis karas“ (plg. ten pat, p. 124) – sukeldamas barbarišką civilizacijos lūžį, holokaustą, ir tik tada prie žuvusiųjų ir miestų griuvėsių stovintys europiečiai pareiškė: „Daugiau niekada nebus jokio karo!“.

Europos Sąjunga atsirado iš gilaus nuoširdaus įsitikinimo tų piliečių, kurie išgyveno sunkiausias 20 a. karus ir krizes, patyrė mūšio laukus, bombardavimus, ekonomines krizes, badą, koncentracijos stovyklas. Gal būtent tai subrandino ryžtą, žvelgti ir sėkmingai žengti plačiau asmeninių įsitikinimų ir nacionalinių riboženklų (plg. Mak 2012, p. 22). Juk neskaitant Jugoslavijos, paskutiniojo dešimtmečio pabaigoje mes Europoje daugiau kaip šešiasdešimt metų nepatyrėme karo. Iki 1945 praktiškai kiekviena europiečių karta patirdavo brutalų karą, kuris skausmingai paliesdavo beveik kiekvieną europiečių šeimą (plg. ten pat).

Bendras taikos troškimas padėjo pagrindus kurti naują Europą. 19 a. pabaigos ir 20 a. pradžios karai leido suvokti, kad kuriant tą Europą, yra svarbu besąlygiškai nugalėti tiek nacionalizmą, tiek ir militarizmą. Taip pat buvo suvokta, kad 17 a. sukurta Europos nacionalinių valstybių sistema jau neveikia, nes ji nuolat pagimdo karinius konfliktus ir kitus galios konfliktus tarp valstybių (plg. ten pat). Šis politinis suvokimas Europos vienijimosi pradžioje rėmėsi pasiryžimu, atsisakyti dalies nacionalinio suvereniteto visumos labui.

1957 metais parengtos Romos sutartys, kurias pasirašė šešios šalys (Belgija, Vokietija, Prancūzija, Italija, Liuksemburgas ir Nyderlandai), paruošė dirvą Europos ekonominei bendrijai (EEB), kuri po Maastrichto sutarties tapo Europos Bendrija (EB) ir pagaliau po Lisabonos sutarties – Europos Sąjunga (EG). Tai atvėrė sienas tarp 27 šalių narių. Išnyko begalinės sunkvežimių eilės prie Europos šalių sienų, neskaidrūs valiutų keitimo kursai, biurokratiniai muitinių reikalavimai, kurie paketo ar siuntinio pasiuntimą pavėrsdavo biurokratiu aktu, išnyko problemos norintiems studijuoti arba dirbti užsienyje, kaimynų baimė (plg. ten pat). Bendrojoje rinkoje vyko ne tik prekių mainai, bet bendravo skirtingas kultūras atstovaujantys ir labai skirtingai mąstantys žmonės. Tame bendravime išaugo tai, ko mes pasigestume, jei Europos Sąjunga „subyrėtų“. Jei naujoji modernioji Europa subyrėtų, galime prarasti daug to, kas mums tapo savaime suprantama ir patrauklu. Mes jau nenorime ir negalime to atsisakyti.

Dabar kyla klausimas: ar tos Europos istorijos patirtys, kurių poveikis juntamas tiesiogiai ir netiesiogiai mūsų kasdienybėje, patirtys, kurios mums tapo tarsi kažkuo užkonservuotu, vis dar gali įtakoti mūsų identiteto formavimąsi?

Tik savęs suvokimo procesas apie tai, ką iš istorinio paveldo mes norime perimti (plg. Habermas 2004, p. 49), o ką norime atmesti dėl atsakomybės problemų, suformuoja tiek individualų, tiek ir kolektyvinį identitetą, kuris teigiama prasme susijęs su Europa kaip visuma ir ja remiasi. Nors ir skamba paradoksaliai, bet mano vokiško ir europietiško identiteto dalį sudaro nesusitapatinimas su didžiąja Europos istorijos dalimi. Tai, ką iš senosios Europos mes norime išlaikyti, ir tai, ko nenorėtume pasigesti, sudaro labai plačios apimties identitetą formuojančią medžiagą, kurią bendrame švietimo procese turėtume gebėti ir privalėti apdairiai įsisavinti.

Identiteto formavimas yra kolektyvinis bei individualus švietimo procesas. Švietimo procesai visada orientuoti į ateitį. Todėl europinio identiteto formavimas visada susijęs su bendros Europos ateities kūrimu. Ta prasme mes turime – tikrąja to žodžio prasme – prisijaukinti istoriją. Kur, kaip ir kada Europos lygmenyje vyksta tokie bendrieji švietimo procesai, įgaunantys savęs suvokimo procesų formas ir kas juose dalyvauja?

Prieš pateikdamas atsakymą į klausimą, ar gali būti sistemingai rengiami tokie bendri europinio (identiteto formavimo) švietimo procesai tarptautinio politinio švietimo formatu, norėčiau pateikti atitinkamo savivokos proceso pavyzdį. Dėl to kalta viena sąvoka, kuri paskatino viešą diskusiją apie Europos identitetą. Ir tai galbūt yra pirmoji ir iki šiandien vienintelė tokio pobūdžio diskusija.

„Senoji Europa“ – taip Irako karo pradžioje 2003 metais JAV gynybos ministras Donaldas Ramsfeldas polemiskai pavadino kai kurias Europos šalis, tarp jų Prancūziją ir Vokietiją, kurios nenorėjo dalyvauti tame kare ir neprisijungė prie „pasiruošusiųjų koalicijos“. Pirmą kartą po 1945 metų Europa nenorėjo paklusti JAV politikai. Palaikantieji karą buvo pavadinti „atlantikais“, o priešininkai pavadinti „anti-amerikiečiais“. Kadangi šiame kontekste Ramsfeldas išskyrė „senąją“ ir „naująją“ Europą, tai karą palaikantys ir jo priešininkai neišvengiamai susidurdavo su tuo, kad jiems teko vertinti savo europinio identiteto esminį turinį. Tokiu būdu šis konfliktas virto viešu klausimu apie Europos identitetą (plg. taip pat Todorov 2003, p. 12).

Nauja buvo tai, kad diskusiją „moderavo“ ne „profesionalūs“ europiečiai ar ekspertai, bet ji tapo visuotine diskusija. Įvairių šalių piliečiai (pvz., Anglijos, Italijos ir Ispanijos)

kėlė šį klausimą savo šalių vyriausybėms. Viešose diskusijose buvo nusakomas Europos identitetas, ir buvo klausama, kaip Europa turėtų atrodyti XXI amžiuje (plg. ten pat). Habermas įžvelgė čia pirmus viešus debatus, kuriuose Europos visuomenė diskutavo apie bendrą europinę savimonę. Habermas 2004). Iš karto po antikarinių demonstracijų, vykusių 2003 vasario 15 dieną, kartu su Jacques Derrida ir kitais garsiais intelektualais (Adolf Muschg, Fernando Salvater, Umberto Eco, Gianni Vattimo, Richard Rorty) jis paskelbė didžiausiuose Europos dienraščiuose savotišką Europos manifestą.

Habermas ir jo kolegos buvo giliai paveikti demonstrantų masių Londone, Romoje, Madride, Barselonoje, Berlyne ir Paryžiuje, kai piliečiai nedelsdami smerkė paramą Irako karui, kurią išsakė Europos vyriausybės, vadovaujamos Ispanijos vyriausybės vadovo Aznaras, ir pareiškė savo lojalumą Bušui. Demonstracijose jie įžvelgė istorinį signalą, kad gimsta Europos visuomenė ir atsiranda Europos identitetas. Europos realybe tapo bendro pobūdžio viešos konsultacijos dėl pagrindinių žmogaus reikalų (juk karas neabejotinai yra egzistencinis klausimas).

Per paskutius dešimt metų po šios didelės krizės, mano žiniomis, nepasitaikė nė viena panaši situacija ir nevyko jokia panaši diskusija. Europos konstitucinės sutarties žlugimas 2005 po referendumų Prancūzijoje ir Olandijoje papildomai prisidėjo prie to, kad imta vėl labiau koncentruotis į nacionalinių valstybių politiką.

2012 metais Europa atrodo esanti išsisėmusi. Krizė yra tikrai daugiaplanė ir ji įvairiai matoma, žiūrint iš skirtingų perspektyvų. Ji net yra virtusi „Europos pasitikėjimo krize“. Ne mažai žmonių pradeda abejoti bendru projektu „Europa“.

Kas sieja mus šiandien, kas mus vienija mūsų siekiuose įgyti Europos identitetą ir sukurti Europos visuomenę, kuri net ir tokios krizės akivaizdoje suvienytų žmones, siekiančius ieškoti bendrų sprendimų bendros Europos labui? Kas šiandien sudaro tvarų socialios Europos ir žmogiškojo saugaus ir taikaus bendrabūvio pagrindą?

Tarptautinio švietimo perspektyvos

Trečiojoje dalyje pateiksiu ankstesnio dėstymo apie švietimo procesus išvadas. Koks šiandien turi būti švietimo procesų turinys ir forma, kad tie procesai prisidėtų įveikiant dabartinę krizę Europoje?

Kas galėtų šiandien skatinti formuoti Europos visuomenę ir Europos identitetą? Kas galėtų pagelbėti dabartinėje krizėje, sukuriant solidarią visų europiečių „bendriją“? Juk be taikos idėjos, kuri buvo ginama Irako karo metu 2003, turėtų būti dar kas nors, ką mes šiuo metu suvoktume, kažkas, kas yra bendra mūsų darbuose ir mūsų kasdienybėje, kas galbūt yra taip paprasta ir įprasta, kad mes to jau net nepastebime. Kaip savo „Filosofiniuose tyrimuose“ rašė Liudvigas Wittgenstein'as: „Esmingi mums aspektai ir svarbiausi dalykai yra paslėpti jų paprastumo ir kasdieniškumo. Jie nepastebimi, nes jie nuolat yra mūsų akiratyje.“ (ten pat, p. 129; plg. ir Tully 2009, p. 230 f.)

Tai, kas mūsų kasdieniame gyvenime tampa visuotinių konsultacijų tema, yra pagrindiniai žmogiškieji klausimai, kuriuos mes gvildiname savo darbe ir privataus gyvenimo sferoje. Pagrindiniai žmogaus klausimai, bendrai traktuojant, nukreipti į sėkmingą gyvenimą ir laimės siekį (plg. Aristotelio etika). Šis bendrumas (nepriklausomai nuo to, ar mes tai matome mūsų kasdienybėje, ar nematome) yra visų žmonių individualaus ir visuomeninio gyvenimo dalis.

Aptariami žmogiški klausimai, kurie yra svarbūs geram gyvenimui, atkualūs žmonių darbo ir gyvenimo sąlygose. Pažvelgę į juos įdėmiau, užčiuopsime sąsajas su „laimės siekiu“. Darbas yra esminis sėkmingo gyvenimo laidas ir žmogaus gyvenimo identitetą patvirtinantis šaltinis. Todėl ūkinis veikimas yra pagrindinis mūsų žmogiškojo veikimo vektorius. Jis sukuria bendražmogiškąją esmę, ir todėl turi būti nuolat etiškai stebimas ir vertinamas. Taip mes prisiminėme esminius aspektus, kuriuos įvedėme kalbėdami apie Komenskį.

Dėl dabartinės krizės situacijos mes konstatuojame, kad krizės situacija, lygiai taip, kaip anksčiau karai, gali būti išspręsta per bendras viešas konsultacijas ir susitarimus. Ši krizė palietė visus. Todėl konsultacijose taip pat privalo dalyvauti visi. Tam sukurtos struktūros turi visus padrąsinti, kad visi norintieji savo individualiomis žiniomis ir gebėjimais galėtų prisidėti ieškant sprendimų. Šis iššūkis reikalauja naujai pažvelgti į „europinį mokymąsi“, kaip į tarptautinį politinį švietimą. Pirmiausia noriu panagrinėti ką tik iškeltas dvi sritis: „tarptautinį aspektą“ ir „politinį švietimą“.

Tarptautinis aspektas ir politinis švietimas

„Transnacionalizacijos“ sąvoka reiškia socialinius, kultūrinius, politinius ir ūkinius santykius ir sąveikas tarp žmonių ir institucijų. Laikantis šio požiūrio taško, išeinama iš tarpvalstybinių santykių lygio, kur veikiantys dalyviai dažniausiai yra vyriausybės. Kuriantis naujam identitetui ir kolektyviškumui, reikšmės netenka geografinės aplinkybės, sukuriamos naujos tarptautinės galimybės ir priklausomybės (plg. Pries 2008, p. 44 f. arba Kehrbaum 2010). Transnacionaliniai ryšiai pasireiškia tarptautiniuose priklausomybės jausmuose, kultūrinėse bendrybėse, bendravime, darbiniuose ryšiuose ir kasdieninio gyvenimo

situacijose (ten pat). Taip pat tai pasireiškia atitinkamose organizacijose, kaip pvz., profsąjungose, visuomeninėse taisyklėse ar reguliavimo mechanizmuose, kurie atsispindi tarptautiniu mastu socialiniuose darniniuose ir socialinėse erdvėse (plg. ten pat). Pries'o nuomone, transnacionalizaciją reikia suvokti kaip besiplečiantį ir gilėjantį procesą, kuriame dėl vis didėjančio prekių, žmonių ir informacijos judėjimo masto atsiranda naujos socialinės veiklos, simbolių sistemos ir artefaktai. Šios ekonominės, socialinės, kultūrinės ir politinės dimensijos sąveikauja tarpusavyje ir galiausiai sudaro žmogiškuosius „tarpusavio santykius“ (Elias 1986, pagal Pries 2008, p. 45). Tokio pobūdžio transnacionaliniai procesai jau seniai pasireiškia Europoje (ir už jos ribų) ir gali būti dėmesingai stebimi ir fiksuojami. Taigi priėjome prie klausimo, ar šios transnacionalizacijos politinis dėmuo turi kokį vaidmenį įvairiai Europoje naudojamam politiniam švietimui, ar jis apskritai sistemingai įvertinamas. Kokios išvados daromos pedagoginėje praktikoje?

Debatai „politinio švietimo“ tema Europoje labai skiriasi priklausomai nuo nacionalinės aplinkos ir dar yra apspęsti istorinių aplinkybių. Pokario Vokietijoje politinis švietimas iš naujo pradėtas nuo taip vadinamosios re-educacijos. Šiandien Rytų Europoje fiksuojamas pokomunistinis laikotarpis arba šiandienos santykiai įtakoja politinio švietimo procesų kryptis. Europos lygmenyje politinis švietimas labai aiškiai nevertinamas transnacionaliniu požiūriu. Nacionaliniuose lygmenyse vykdomo „Civic Education“ (Vokietijoje ši sąvoka dažniausiai verčiama kaip „politinis švietimas“, o lietuviškas atitikmuo yra „pilietinis ugdymas“) tikslas yra „Active Citizenship“ (=aktyvus pilietiškumas). Europoje diskusijose minimas „pilietinis ugdymas“ yra susijęs su valstybės piliečiu, o ne Europos

Sąjungos piliečiu.² Kaip įsivaizduojamas aktyvus pilietis? ES ir šiuo klausimu mums duoda orientyrą.³ Aktyvūs piliečiai pasižymi „*Entrepreneur Spirit*“ („verslininkiška dvasia“). Taigi „Active Citizenship“ („aktyvus pilietiškumas“) reiškia Entrepreneurship (liet.: verslumą). Ir Europos lygmenyje pilietinio ugdymo esminė tema tampa ekonominis veikimas. Iš esmės tai yra gerai! Su sąlyga, kad mes kartu įvertinsime ir aspektus, kurie buvo nagrinėjami šio straipsnio pirmoje ir antroje dalyse. Per daug dažnai vyrauja požiūris, kad pavieniai genialūs verslumu pasižymintys individai per savo atradimus inicijuos naujoves, kurios išspręs visas pasaulio problemas.

Šis individo sureikšminimo ekonomikoje pradininkas buvo Schumpeter ir toks požiūris vyrauja ir mūsų laikais. Mano nuomone, tokia požiūryje ne tik pasireiškia sekularizuotas tikėjimas atpirkėju, bet šis požiūris trukdo suvokti, kaip stipriai Europoje ir visame pasaulyje yra persipynusi šiandieninė ekonomika, kad ji vyksta socialinių bendradarbiavimo procesų aplinkoje (plg. Kehrbaum 2009).

Straipsniai apie *Bilą Geitsą*, *Styvą Džobsą* ir *Marką Cukerbergą* akivaizdžiai palaiko tą individualizuotą, radikaliai supaprastintą požiūrį į ekonominį aktyvumą. Jų atveju tarsi nepastebima, kad šių verslumo pavyzdžių ir jų genialių idėjų prielaida ir pasekmė buvo būtent noras sukur-

ti pasaulinius žmones sujungiančius ryšius arba pasaulinį bendradarbiavimą. Taigi, šiandienos krizės ir problemos, kaip tarkime klimato kaita, atominės energetikos atsisakymas, gamtinių resursų sunaudojimas, gali būti sprendžiamos tik bendradarbiaujant pasauliniu mastu, ir vien europiečių pastangų čia jau neužteks.

Tik ekonominiu konkurencingumu paremtas ūkis šiuo požiūriu yra nepalankus naujovėms. Kai kalba eina apie principines naujoves, taigi radikalias naujoves, vykstančias tiek ekonomikoje, tiek ir visuomenėje, tai reikia ir privalu tokį virsmą kartu giliai apsvaistyti ir tada praktiškai įgyvendinti. Šiuo atveju įvairūs bendro tikslo vedami žmonės bendradarbiauja ir tai yra technologinis bendradarbiavimas.

Ekonominė veikla integraliniu aspektu turi tapti svarbia bendradarbiaujančio, žmogiško ir tvaraus gyvenimo dalimi.⁴ Tokio „gero gyvenimo“ labai Europos piliečiai privalo imti naujai mąstyti ir veikti⁵ (Kehrbaum 2012). Įvertinant aukščiau aprašytus Europoje vykstančius debatus dėl „Active Citizenship“ (aktyvaus pilietiškumo), konstatuojame, kad be verslumo ir jo individualios „dvasios“ reikalingas socialinis verslumas ir netgi bendradarbiavimu paremtas verslumas⁶. Kaip galima per socialų ir kolektyvinį mokymą paskatinti visuomenei svarbių savybių ugdymą? Kokį vaidmenį čia atliks tarptautinis pilietinis ugdymas ir kaip jis galėtų atrodyti?

2 Sutarties apie Europos Sąjungos veikimą 20 str. sąjungos piliečiams numatytos tam tikros teisės: judėjimo, rinkimų ir peticijų teikimo teisė.

3 Europos taryba savo „Education for Democratic Citizenship“ koncepcija nubrėžė naujas politinio švietimo gaires. Tačiau viešose diskusijose apie politinį švietimą tarp šalių narių šiai koncepcijai tenka antraeilis vaidmuo ir ji beveik nėra perimama į nacionalines programas. Priešingai, bent jau Vokietijoje, yra su Active Citizenship koncepcijomis. Daugiau apie tai: http://www.jugendpolitikeneuropa.de/downloads/4-20-2029/Demokratiebildung_Empfehlung%2012-2002.pdf, ir: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec%282010%297&Language=lanEnglish&Ver=original&Site>, ir: http://www.unternehmergeist-macht-schule.de/sid_106FCDF5602DE32A5E0ACF75418E94C8/DE/Startseite/home_node.html.

4 Richard Sennett (2012) savo naujausioje knygoje „Zusammenarbeit – Was unsere Gesellschaft zusammenhält“ („Bendradarbiavimas: kas vienija mūsų bendruomenę“) laikosi nuomonės, kad bendradarbiavimas gerina socialinio gyvenimo kokybę. Darbo pasidalijimas bendradarbiavimo pagrindu yra plačiai paplitęs, tačiau nėra suvokiamas jo teigiamas socialinis pobūdis kaip toks. To nesuvokimo priežastis: daugumos viešų diskursų retorikoje vyrauja ekonominiai aspektai (taip pat ir socialinės politikos be švietimo politikos tematikos retorikoje). Todėl jie yra stipriai įsiskverbę ir į bendražmogiškąjį bendravimą (plg. Adorno 2001).

5 Plg. Ipsos, 2012. Euro krizės akivaizdoje kinta vokiečių požiūris į gerovę. Piliečiams vis didesnę svarbą įgyja santykių kokybė ir socialinis bendrabūvis, tampantys svarbiau už materialinius turtus.

6 Vartoti šią sąvoką taikyti tokia kontekste mane paakino Martin Roggenkamp.

Transnacionalinio politinio švietimo turinys

Kiekvienas privalo suvokti arba bent jau domėtis jo darbinėje ir gyvenamojoje aplinkoje esančiomis sąsajomis, kurios šiandien yra transnacionalinio pobūdžio (plg. Nussbaum 2012, s 97 ff.). Dažnai toks suvokimas apsprendžia tai, kad tokių transnacionalinių sąsajų suvokimas lemia transnacionalinį aktyvumą aplinkosaugos srityje (pvz. kampanija prieš Shel tanklaivio „Brent Spar“ nuskandinimą Šiaurės jūroje), prieš vaikų išnaudojimą ar už gyvūnų apsaugą. Tuo užsiima daug taip vadinamų nevyriausybinų organizacijų. Transnacionalinių ugdymo procesų esmė yra šveičiamoji veikla, nes čia ieškoma kasdieninių patirčių ir savaime suprantamų tiesų pagrindimo, priešasčių ir tarpusavio sąsajų.

Daugelis šiame kontekste numoja ranka ir pradeda skųstis, kad prieš įžengiant į globalų ugdymo lygį, pirma reikia skubiai vykdyti šveitimo veiklą ir politinį ugdymą nacionaliniame kontekste. Tam galima paprieštarauti, pateikiant pvz., istorijos atvejį, kai savo šalies istorija nebus tinkamai suvokiama, jei į istorijos dėstymą bus neįtraukta pasaulio istorijos dalis (ten pat).

Išsisklaidžius nacionalinio požiūrio miglai, akivaizdžiai matyti, kad šiandien mes jau seniai esame tapę heterogeniškų tautų nariai. Norintys gali mūsų kasdienybėje įžvelgti transnacionalinių sąsajų ir jas panagrinėti. Europoje mes turime daug galimybių paklausti: Kokios dabar darbo ir gyvenimo sąlygos Graikijoje, Vietname, Makedonijoje ar Šri Lankoje? Prieš pasiduodami tariamai neįmanomam uždaviniui, ugdyti pasaulinę bendruomenę, turėtume pažvelgti į savo kasdieninį gyvenimą kaip į transnacionalinę ugdymo erdvę ir išmokti elgtis su heterogeniškumu. Geriausia tai padaryti per bendražmogiškus santykius. Transnacionalinis politinis švietimas ugdo atsakomybę už gyvenimo aplinką tų žmonių, nuo kurių priklauso mūsų gyvenimo sąlygos. Todėl transna-

cionalinis švietimas neapsiriboja Europos sienomis, o kelia klausimus apie pasaulio piliečių gyvenimo ir darbo sąlygas.

Dabartinė Europos krizė sukūrė naują visuomenę ir pažadino joje didžiausias baimes ir egzistencinį neuztikrintumą. Tai yra normali žmogiška reakcija, kai neramiais laikais įsikimbama į tai, kas pažįstama ir išbandyta. Ar apskritai yra kokia galimybė, teigiamai išnaudoti šią europietišką visuomenę? Šįkart kalba eina ne apie karą tolimoje šalyje ir ne apie išugdytų taikos išsaugojimo gebėjimų apsaugą, už ką mums net skirta Nobelio taikos premija ir kuo mes pagrįstai didžiuojamės, nes savo kasdienybėje individualiais taikos gebėjimais mes išlaikome taiką Europoje. Tai sukuria mūsų darbo ir gyvenimo aplinkas, kurios tiesiogine to žodžio prasme, yra mūsų taikos pamatai. Šiuos pamatus, kaip ir ant jų kuriamą taiką, reikia išlaikyti, stiprinti ir žmogišku požiūriu tinkamai organizuoti. Todėl šios krizės atveju svarbu apginti konkrečias Europos piliečių darbo ir gyvenimo sąlygas, kurios dabar patiria siaubingą spaudimą. Tai, ką mes šiuo atveju giname, yra – nors kasdienybėje mes to ir nesuvokiame – ekonominis pagrindas taikos, kuri šiandien remiasi transnacionaliniu žmonių bendradarbiavimu ir reiškia daug daugiau, nei vien „pelno“ kūrimas.

Mes vėl labai priartėjome prie anksčiau išplėstų darbo ir švietimo sąvokų ir Komenskio pasaulinio taikaus bendražmogiško sambūvio perspektyvos, nes suvokiame, kad žmonių bendradarbiavimo negalime apriboti tautomis ir vien tik Europa. Globaliai susijusi ekonomika reiškia, kad darbo pasidalijimas vyksta pasauliniame kontekste. Tačiau bendradarbiavimas automatiškai dar nereiškia solidarumo. Tik sąmoningas pasaulinio bendradarbiavimo apmąstymas ir išmokymas suteikia profsąjungų požiūriu globalaus solidarumo galimybę. Transnacionalinis politinis švietimas iš esmės yra žinojimas, kaip šiandien veikia ekonomika.

Ūkiškas veikimas šiandien sudaro pasaulinį bendrumą. Formulė yra: pelnas – apyvarta – sąnaudos. Ekonomikos kalba yra anglų kalba. Visame pasaulyje „profit“ turi tą pačią reikšmę. Švietimo kanonas šiandien beveik visame pasaulyje yra nukreiptas, deja, tik į šį siaurą ūkinio veikimo požiūrį ir nenagrinėja ekonomikos istorijoje atsiradusių gausybės žmogiškųjų verčių, turinčių ir savo privalumų, bet ir įvairių priklausomybių ir kančių.

Transnacionalinio švietimo kanonas remiasi į kasdieniniame gyvenime ir ekonominėje veikloje būtiną ir joms bendrą žmogiškosios kultūros branduolį, kai iš transnacionalinės perspektyvos nagrinėjama istorija, geografija, politika, socialinės sistemos, kultūrų įvairovė, teisė, religijos ir t.t. (plg. Nussbaum 2012). Tai būtų bendrasis politinis švietimas, kuris įgalintų žmones vertinti politiką ir, jei jie to pageidautų, būti politiškai aktyviais, įgyvendinant jų bendrus interesus.

Transnacionalinis politinis švietimas per „Qualizmove“ pavyzdį

Šioje paskutinėje straipsnio dalyje noriu pateikti tokios formos transnacionalinio politinio švietimo pavyzdį. Ši koncepcija buvo ES projekto „Qualizmove“ pagrindas. Europiniai projektai yra rengiami, kaip transnacionalinės politinės patirties ir mokymosi erdvės.

Išplėstinė darbo politikos sąvoka

Aukščiau esančiame dėstyme bandžiau atskleisti giluminius darbo, švietimo ir su tuo susijusios šiandienos politikos klotus. Europiniame projekte „Qualizmove“, kurio darbinis pavadinimas: *„Darbo politika paremtos švietimo sampratos vystymas ir sklaida Europoje“*, remiantis šiuo pagrindu, buvo nagrinėjama „darbo“, „švietimo“ ir „politikos“ esmė ir

tarpusavio sąveika ir pažvelgta į šiandieninę Europos darbo ir švietimo politiką. Mes „darbo politikos“ sąvoką siejome ne tik su socialinių partnerių „industriniais santykiais“, darbo rinkos politika arba Europos užimtumo politika, bet – prisiminkime pirmoje ir trečioje šio straipsnio dalyje nagrinėtus aspektus – ir plačiau, nei iki šios buvo apibrėžiama „darbo politikos“ sąvoka. Mūsų „darbo politikos“ sąvoka visų politinių ir švietimo teorinių pasvarstymų pradžioje kelia esminį darbo paskirties klausimą ir siekia bendro supratimo apie tai, kokią reikšmę suteikime darbui, kaip pagrindiniam žmogaus poreikiui. Šis transnacionalinis esminis susitarimas apie „darbą“ leidžia sukurti bendrą politinio vertinimo įrankį, pritaikomą nacionalinėms labai skirtingoms „darbo politikoms“ ir atitinkamų švietimo priemonių intencijoms, turiniui ir formoms.

Konkrečios temos, kuriomis diskutavome, pasižymi aktualiais politiniais diskursais. Taigi, pirma buvo kalbama apie „kompetencijas“, skirtas bendrai kurti Europos darbo rinką (plačiau prasme), apie darbuotojų „mobilumą“ ir pagaliau apie „darbo politikos švietimo suvokimą Europoje“, kuris turėjo būti vertinamas iš profsąjungų požiūrio taško.

Aštuonias šalis atstovaujantiems projekto partneriams iš karto buvo aišku, kad tokios sąvokos, kaip „kompetencijos“, „mobilumas“, „švietimas“ ir „europinė dimensija“ gali turėti daug reikšmių. Nacionaliniuose kontekstuose vykstant komunikacijos procesams, kuriuose yra apibrėžiamos šios sąvokos, pasireiškia skirtingų kultūrinių, istorinių ir politinių situacijų įtaka. Dabartiniai europiniai diskursai dar papildoma pagrindinių sąvokų reikšmių daugiasluoksniškumą arba jį net pakeičia. Kaip pavyzdį galima pateikti jau minėtus debatus apie „Civic Education“ ir „Active Citizenship“. Taigi, produktyvių Europos

projektų pradžioje dera apibrėžti sąvokas. Projekto paraiškoje viena iš pagrindinių sąvokų buvo „mobilumo“ sąvoka. Per šį pavyzdį supažindinsiu su projekte vykusiomis diskusijomis.

Jau nacionaliniame kontekste skiriasi požiūriai į šią sąvoką ir jos reikšmės, todėl kilo klausimas, kaip suvokiama „mobilumo“ sąvoka, jei šios savybės reikalaujama iš europiečių ir ji turėtų būti pasiekama per švietimą. Ar tai yra Europos laisvos darbo rinkos geidžiamas scenarijus, kad Švedijos inžinierė savo svajonių darbą rastų Portugalijoje, o senjorų slaugytojas iš Graikijos atvyktų į Prancūziją, tai reikštų, kad gerai išmokslinti ir daugiakalbiai darbuotojai grynai savo noru ir iš smalsumo keistų gyvenimo vietą, o kartu ir savo maisto oazę? Reali gyvenimo ir darbo situacija yra tolima tokioms ES politikos strategų fantazijoms. Šiandieninis „mobilumas“ Europos krizės laikais tai tik patvirtina. Grynas nusivylimas 2012 metų pirmą pusmetį atvedė šešiolika tūkstančių graikų, vienuolika tūkstančių ispanų ir šešis tūkstančius portugalų (vidutiniškai tai 70 procentų daugiau, nei ankstesniais metais) į Vokietiją.⁷ Šis realus „mobilumas“ dėl socialinės-ekonominės situacijos priverstinai pasireiškė atitinkamose kilmės šalyse.

Keisdamiesi informacija apie dabartinę situaciją šalyse, projekto partneriai įgavo esminį transnacionalinių projektų suvokimą: mums aktualus (šiuo atveju anglišku) sąvokų sąvadas sėkmingą komunikaciją gali užtikrinti tik tuo atveju, jei bus kalbama apie realias darbo ir gyvenimo sąlygas, kurios šiomis sąvokomis nusakomos.

Sąveikinio kultūrinio jautrumo ugdymas

Transnacionaliniuose projektuose galima sistemingai keistis mintimis apie sąvokų supratimą, taip sužinant apie skirtingus kultūrinius, istorinius ir politinius aspektus ir si-

tuacijas, su kuriomis tos sąvokos susiję. Svarbu, žinoma, ne kultūrinių skirtumų pažinimas. Jei tie suvokti skirtumai lieka neįvertinti, tai „europinis mokymasis“, – šiuo atveju tarptautinio politinio mokymosi formatas – duoda nedaug naudos. Tarpkultūrinė kompetencija apima daugiau, nei vien plačias kultūrinių skirtumų žinias, apimančias tarkim skirtingas gestų reikšmes. Viską, ką reikia dar suvokti, aš vadinu *sąveikiniu kultūriniu jautrumu*. Juk kultūra egzistuoja tamptai susieta su socialiniais veiksmais ir įsivaizdavimu, kurį šie veiksmai inspirouoja grupės narių mąstyme (Todorov 2010, p. 43). Norintys bendražmogiškai ir etiškai, prasmingai ir sėkmingai veikti transnacionaliniame kontekste, pirmiausia turėtų išsiugdyti jautrumą socialiniams veiksams ir kolektyviniams įsivaizdavimams. Transnacionaliniai politiniai mokymosi procesai apima plačiau nei vien susipažinimą su skirtumais, kai kalba išreiškiamos palyginamos patirtys ir jų interpretacijos bei bendrai aiškinamasi ir reflektuojama.

Suvokimus apie socialinius veiksmus nulemia kultūra – arba jei dar tiksliau, tai tie veiksmai ir yra „kultūra“, nes bendruomenė, kurioje mes gimėme ir kurioje užaugome, jau yra priėmusi tam tikrus sprendimus ir taip apriboja mąstymo ir veikos galimybių spektrą. Šie savotiški „natūralūs kultūros apribojimai“, kurie teįgalina kultūrinius palyginimus, sukuria nors ir paradoksaliai atrodantį veiksmų saugumą bei sudaro „laisvės“ pamatą žmonėms mąstyti ir veikti - tai dažniausiai priklauso pasąmonei. „Kultūra“ turi neišsemiamas „pedagoginio potencialo“ atsargas. Juk individualus ir kolektyvinis vystymosi procesas vyksta per sąmoningą tam tikrų kultūros apspręstų socialinių veiksmų bei susijusių vaizdinių priėmimą ar atmetimą (tarkim, sąmoningai atmetant pučiamųjų instrumentų muziką arba dramatiškoje kovoje prieš moters genitalijų apipjaustymą ir kritikuojant tokį mąstymo būdą). Kai kuriose kultūrose kitų apspręsto pažinimo ir asmeninio

⁷ Federalinės statistikos tarnybos duomenys, cituojami pagal Jürgen Trabant, SZ, 2012.11.17./18. p. 13.

pažinimo arba prisitaikymo ir užsispyrimo konfliktai ir jų sąmoninga analizė vyksta kaip savęs suvokimo procesai. Per tai susiformuoja individualus bei kolektyvinis identitetas.

Interakcionalus kultūrinis jautrumas gali būti sistemingai pasiektas pedagoginiuose procesuose, kai palyginami kultūrų nulemti socialiniai veiksmai, supažindinama su atitinkamais vaizdiniais, kai jie analizuojami bei susiejami su asmeniniais palygtinų socialinių veiksmų vaizdiniais. Pedagoginio proceso ypatumas transnacionalinio švietimo rėmuose yra *savipažinimas per kitų teikiamą pažinimą*. Kitaip tariant, gilesnės žinios apie kitus leidžia įgyti gilesnes žinias apie save patį.

Transnacionalinio ir interkultūrinio mokymo aspektas yra ypatingas sąvokų apibrėžimo procesas.⁸ Šis procesas projekte „Quali2move“ buvo sistemingai vykdomas trimis etapais. Pirmajame etape buvo supažindinama su atitinkama profsąjungų vykdomo švietimo praktika ir tai įvertinama (bendra profsąjungų vykdomo švietimo būklė, savęs suvokimas, tikslai, vertybės, tematika, turinys, metodai, tarptautinė kompetencija). Buvo naudojamos iš dalies tos pačios, tačiau kartais ir skirtingos sąvokos. Sąvokos, kurios profsąjungų vykdomame švietime akivaizdžiai vaidina pagrindinį vaidmenį, buvo surenkamos antrame etape. Tada jos įvertintos pagal bendrą reikšmingumą. Tarp darbinių seminarų būdavo surenkamos ir aprašomos atitinkamų nacionalinių supratimų sąvokos. Kito susitikimo metu buvo pasikeičiama ta medžiaga ir kartu analizuojama kiekvienos profsąjungos vykdomo švietimo praktika. Tada iš naujo peržvelgiamos ir tiksliai aprašomos praktinės

8 Projekto partneriai sąmoningai nusprendė keturis darbinius seminarus, vykusius Vokietijoje, Airijoje, Turkijoje ir Lenkijoje, organizuoti anglų kalba. Tik baigiamasis renginys buvo verčiamas. Toks bendravimas, žinia, pareikalavo daugiau laiko. Kai buvo susitarta dėl pagrindinių sąvokų, tai bendravimas jau vyko atviriau, nes gestai ir mimika būdavo suvokiami kartu su sakoma reikšme ir tai būdavo lyginama su savo išraiškomis. Iš vienos pusės, tai skatino perklausimus dėl to, ar taip suvokta, o iš kitos pusės, tai skatino didesnį jautrumą gestų ir mimikų reikšmėms.

aplinkybės, kuriose naudojamos atitinkamos sąvokos, o mintys apie socialinius veiksmus buvo tiksliai suskirstomi pagal temas. Po tokių pasikeitimų sąvokomis ir atitinkamais jų taikymo kontekstais ir situacijomis iš darbo bei gyvenamosios kasdienybės, susiformuodavo bendros visuotinos sąvokos. Praktikos įžvalgos užpildydavo tarsi pasiskolintomis reikšmėmis⁹ pradžioje dėl skirtingo kultūrinio supratimo santykinai neapibrėžtas sąvokas.

Sąvokos „darbas“, „švietimas“ ir „politika“ po jų papildymo buvo naujai nusakomos. Šie nauji apibrėžimai sudaro pagrindus bendram solidariam veikimui ateityje, pvz., vykdamas bendras švietimo veiklas arba bendradarbiaujant su daugiatautėmis įmonėmis. Ūkinė veikla, europiečių darbo ir gyvenimo kasdienybė yra vartai į Europos kultūrinę įvairovę, o jų raktas yra tarpusavio domėjimasis. Transnacionalinio poli-

9 Metodiniu požiūriu, šis metodas siejasi su pagrindiniais filosofinio pragmatizmo aspektais. Iš vienos pusės yra pragmatiška Charles Sanders Peirce nuostata, kuri susieja sąvokos reikšmę su praktiškai atitinkamu sąvokos vartojimo poveikiu. Helmuto Pape nuomone pragmatiška nuostata yra suresta taip, kad ji tarnautų tam tikslui, kuris suteikia aiškumo mūsų mintims. Ji skamba taip: „Pamastyki, kokį poveikį, kuris teoriškai galėtų turėti praktinės reikšmės, mes priskiriame mūsų sąvokos objektui savo vaizduotėje. Tada mūsų sąvoka tampa to objekto poveikio visuma“ (Peirce citata pagal H. Pape 2007). Didelę įtaką pragmatiška maksima turėjo it kitiems, tarp kurių yra John Dewey (Kehrbaum 2009, p. 75 ff.), kai situacija tampa konteksto visuma, kuri susieja tarpusavyje objektus ir įvykius bei paverčia juos patirties ir vertinimo gebėjimų objektais (plg. Pape 2009). Tame procese iš naujo apibrėžiami objektai ir įvykiai bei jų tarpusavio ryšiai.

tinio švietimo koncepcija sukūrė *sąveikinį kultūrinį jautrumą*, kuris savo ruožtu apsprendė naują *tarpkultūrinės kompetencijos* koncepcijos formulavimą, kurios ašis yra pažinimo žinios.

Projekto „Quali2move“ koncepcija ir parengti metodai jau guli ant stalo. Tai projekto rezultatai. Jų reikšmė tolesniam profesinių sąjungų vykdomam švietimui ir jo europietiškumo augimui (ir ne tik tam tikslui) yra labai didelė. Dabartinės krizės Europoje sąlygomis šie projekto rezultatai sukuria pagrindą toliau vystyti labai reikalingą „europinį mokymą“ mokyklose ir neformalų jaunuolių ir suaugusių mokymą, paverčiant tai Europos praktikoje pasiteisinančiu „transnacionaliniu politiniu švietimu“.

Literatūra

- Adorno, Theodor W., 2001, *Minima Moralia – Reflexionen aus dem beschädigten Leben*, Suhrkamp, Frankfurt am Main
- Agamben Giorgio, 2012, *Einleitende Bemerkungen zum Begriff der Demokratie in: Demokratie – Eine Debatte*, Suhrkamp, Berlin
- Aristoteles, 2006, *Nikomachische Ethik*, Rowohlt, Hamburg
- Comenius Johann Amos, 1991: *Pampaedia, Allerziehung*. In deutscher Übersetzung hg. von Klaus Schaller, Sankt Augustin
- Comenius Johann Amos, 1992, *Labyrinth der Welt und Paradies des Herzens*, A+O Verlag
- Deppe Frank, 2005, *Habermas Manifesto for a European Renaissance. A Critique in: Socialist Register*
- Dewey John, 1916, *Democracy and Education*, New York; Deutsch: *Demokratie und Erziehung*, Braunschweig 1964
- Euler Peter: *Konsequenzen für das Verhältnis von Bildung und Politik aus der Kritik postmoderner Post-Politik*. In: Reichenbach Roland, Ricken Norbert, Koller Hans-Christoph (Hg.): *Erkenntnispolitik und die Konstruktion pädagogischer Wirklichkeit*. Schriftenreihe der Kommission für Bildungs- und Erziehungsphilosophie der DGfE., Paderborn 2011, p. 43-60
- Gamm Hans-Jochen, 1979, *Über die Differenz subjektiver und objektiver Geschichte. Zur Arbeitsweise materialistischer Pädagogik*. In: Hrsg.: Röhrs H., *Die Erziehungswissenschaft und die Pluralität ihrer Konzepte*. Wiesbaden, p. 53-64
- Gamm Hans-Jochen, 2001, *Deutsche Identität in Europa*, Waxmann, Münster
- Gamm Hans-Jochen, 2008, *Lernen mit Comenius, Rückrufe aus den geschichtlichen Anfängen europäischer Pädagogik*, Peter Lang, Frankfurt/Main
- Habermas Jürgen, 2004, *Der gespaltene Westen*, Suhrkamp, Frankfurt a. M.
- Habermas Jürgen, 2011, *Zur Verfassung Europas, Ein Essay*, Suhrkamp, Berlin
- Heidegger Martin, 1962, *Die Technik und die Kehre*, Klett Cotta, Stuttgart

- Heller Agnes, 1981, Das Alltagsleben, Versuch einer Erklärung der individuellen Reproduktion, Suhrkamp, Frankfurt/Main
- Kehrbaum Tom, 2009, Innovation als sozialer Prozess, Die Grounded Theory als Methodologie und Praxis der Innovationsforschung, VS Verlag Research, Wiesbaden
- Kehrbaum Tom, 2010, Entwicklung transnationaler Kompetenzen in Europäischen Betriebsräten – Theoretische, politische und inhaltliche Grundlagen, in: Grundlagen transnationaler Solidarität: Bildung für Europäische Betriebsräte – Bedarfe, Ziele und Methoden, Ergebnisse des Projekts TRANS-QUALI EWC, Hrsg.: IG Metall Vorstand, FB Gewerkschaftliche Bildungsarbeit
- Kehrbaum Tom, 2012, Innovationen durch transnationale Bildung – Die Entwicklung transnationaler Bildungskonzepte zur Förderung technologischer und sozialer Innovationen in: Bertin Eichler, Ulrike Obermayr, Tom Kehrbaum, (Hrsg.), 2012, Innovation in transnationalen Prozesse – Bildung und Partizipation in multinationalen Unternehmen, IG Metall Vorstand, FB Gewerkschaftliche Bildungsarbeit
- Mak Geert, 2012, Was, wenn Europa scheitert, Pantheon, München
- Marten Rainer, 1988, Der menschliche Mensch – Abschied vom utopischen Denken, Schöningh, Paderborn
- Milbrath Lester, 1965, Political participation; how and why do people get involved in politics?
- Negt Oskar, 2011, Der politische Mensch, Steidl, Göttingen
- Negt Oskar, 2012, Gesellschaftsentwurf Europa, Plädoyer für ein gerechtes Gemeinwesen, Steidl/ifa, Stuttgart
- Negt, Oskar. Der politische Mensch – Demokratie als Lebensform. Göttingen, Steidl Verlag, 2010.
- Nussbaum Martha C., Nicht für den Profit! – Warum Demokratie Bildung braucht, Tibia Press, Überlingen
- Pape Helmut, 2007, Vortrag: wovon war eigentlich die rede?, Missverstehen als Scheitern von Identitätsunterstellungen
- Pape Helmut, 2009, Deweys Situation, gescheitertes Handeln, gelingendes Erkennen und das gute Leben in: Allgemeine Zeitschrift für Philosophie. Heft 3/2009, Schwerpunktheft John Dewey. Herausgegeben von Michael Hampe
- Pries Ludger, 2008, Die Transnationalisierung der sozialen Welt, Suhrkamp, Frankfurt a. M.
- Sennet Richard, 2012, Zusammenarbeit – Was unsere Gesellschaft zusammenhält, Hanser Berlin
- Sparn, Walter, 1992, Johann Amos Comenius und das moderne Europa, in: Lášek, Jan , Kotowski, Norbert Hg.: Comenius und die Genese des modernen Europa, Internationales Comenius-Kolloquium 1991 in Prag, Flacius Verlag, Fürth
- Todorov Tzvetan, 2003, Die verhinderte Weltmacht, Reflexionen eines Europäers, Goldmann, München
- Todorov Tzvetan, 2010, Die Angst vor den Barbaren, Kulturelle Vielfalt versus Kampf der Kulturen, Hamburger Edition, Hamburg
- Tully James, 2009, Politische Philosophie als kritische Praxis, Campus, Frankfurt/Main
- Widmaier, Benedikt, Nonnenmacher Frank (Hrsg.) 2011, Active Citizenship Education, Internationale Anstöße für die Politische Bildung, Wochenschau verlag, Schwalbach/Ts.
- Wittgenstein Ludwig, 2003, Philosophische Untersuchungen, Suhrkamp, Frankfurt am Main

Nuorodos internete

http://www.jugendpolitikeneuropa.de/downloads/4-20-2029/Demokratiebildung_Empfehlung%2012-2002.pdf (17.11.2012)

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec%282010%297&Language=lanEnglish&Ver=original&Site> (17.11.2012)

http://www.unternehmergeist-macht-schule.de/sid_106FCDF5602DE32A5E0ACF75418E94C8/DE/Startseite/home_node.html (17.11.2012)

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=de&pcode=teilmo21&plugin=1> (19.11.2012)

Ipsos, 2012; Die Deutschen definieren Wohlstand neu, Ipsos und Zukunftsforscher Opaschowski entwickeln den Nationalen Wohlstands- Index, http://knowledgecenter.ipsos.de/downloads/KnowledgeCenter/67F6B1C4-CC4A-4636-A948-1860CB7A00B1/NAWI-D_Presseinformation.pdf (21.11.2012)

Papildoma literatūra

Braudel Fernand, 1986, Die Dynamik des Kapitalismus, Klett-Cotta, Stuttgart

Gamm Hans-Jochen, 1993, Standhalten im Dasein, Friedrich Nietzsches Botschaft für die Gegenwart, List, München

Laass Henner, Rüsen Jörn, 2009, Interkultureller Humanismus, Wochenschau Verlag, Schwalbach/Taunus

Marten Rainer, 1988, Der menschliche Mensch, Abschied vom utopischen Denken, Ferdinand Schöning, Paderborn

Peirce Charles Sanders, 2000c, Hrsg. von Kloesel Christian J. W. und Pape Helmut, Semiotische Schriften, Band 3, Suhrkamp, Frankfurt am Main

Reichenbach Roland, 2004, Demokratisches Verhalten – Politisches Handeln.

Bemerkungen zur Politischen Bildung. Kursiv – Journal für Politische Bildung, (1), 14-19.

Reichenbach Roland, 2007, Demokratische Erziehung oder Politische Bildung? In B. Rolf, K. Draken & G. Münnix (Hrsg.), Orientierung durch Philosophieren. Münster: Lit Verlag, p. 63-77.

Reichenbach Roland, 2010, Die Macht des Volkes „lernen und leben“...? Zur Kritik persuasiver Metaphoriken im pädagogischen Demokratiediskurs. In S. Aufenanger, F. Hamburger, L. Ludwig & R. Tippelt (Hrsg.), „Bildung in der Demokratie“. Beiträge zum 22. Kongress der Deutschen Gesellschaft für Erziehungswissenschaft. Schriftenreihe der Deutschen Gesellschaft für Erziehungswissenschaft (DGfE). Opladen & Farmington Hills: Barbara Budrich, p. 145-168.

Sennett Richard, 2012, Zusammenarbeit, Was unsere Gesellschaft zusammenhält, Hanser, Berlin

Todorov Tzvetan, 1998, Abenteuer des Zusammenlebens, Versuch einer allgemeinen Anthropologie

Wimmer Franz Martin, 2004, Interkulturelle Philosophie, Facultas, Wien

5 skyrius

Pilietybė ir politinis švietimas

Medžiaga diskusijoms projekto „Quali2move“ darbiniam seminare, vykusiame, 2012 m. gegužės 17 d. Stanbule

Christine Zeuner

Kuriantis nacionalinėms valstybėms Europoje, atsirado ir pilietybės koncepcija. Ji apjungia savyje priklausomybės sąvoką ir atribojimą. Atribojami tie, kurie dėl savo protėvių arba dėl jų skirtingo politinio, socialinio, etninio, kultūrinio ir kalbinio fono laikomi nepriklausantys tam tikrai tautai.

Pilietybės sąvoka yra prieštarų diskusijų objektas, o šios sąvokos nusakymas, t.y. taisyklės, kas priklauso valstybei, o kas jai nepriklauso, labai skiriasi įvairiose šalyse. Devintajame dešimtmetyje, kai plėtėsi globalizacija ir vyko intensyvūs pasaulinės migracijos procesai, šis klausimas buvo išskirtinai svarbus. Išdava tokia, kad darbdaviai ir dirbantieji privalo prisitaikyti prie šio vystymosi ir su tuo susitaikyti.

Profesijų sąjungos taip pat jaučia susiduriančios su kintančia samdomų darbuotojų padėtimi ir yra priverstos jai reaguoti. Tikimasi, kad darbo jėga, kurią sudaro darbininkai arba darbuotojai, turintys skirtingą kilmę, skirtingą patirtį, skirtingus lūkesčius, išsilavinimą, darbo pasidalijimą ir t.t., galės „veikti“, nepriklausomai nuo to, ar bendraudami ir bendradarbiaudami jie iš tiesų sutaria tarpusavyje. Čia gali kilti problemos dėl skirtingos kilmės, kultūrinių ypatumų ir pilietybės.

Skirtumų pripažinimo ir abipusio supratimo temos dažniausiai nėra siejamos su pilietybės sąvoka. Tačiau pateikus klausimą apie pilietybės koncepcijų sąveiką su tapatybės klausimu – imant individualią, kultūrinę ar nacionalinę tapatybę – toje sąveikoje jau pradeda ryškėti atskiros švietimo problemos.

Todėl keliant lūkesčius, kad imigrantai ar migrantai prisitaikytų tikslo šalyje, politinis švietimas nėra vienpusio eismo gatvė, nes tai susiję su visais veikėjais tam tikroje aplinkoje, pvz., darbo vietoje, mokymo institucijose ar įvairiose organizacijose, pvz., profesinėse sąjungose.

Šioje diskusijų medžiagoje iš pradžių pateiksiu skirtingas pilietybės koncepcijas, suformuluotas debatuose šia tema JAV, Kanadoje ir Europoje. Antroje dalyje supažindinsiu su kai kuriais politinio švietimo aspektais, kuriais remiantis, įvairiose švietimo srityse plėtojamos skirtingos kvalifikacinės koncepcijos.

Kyla klausimas, ar politinio švietimo koncepcijos gali ir kaip gali prisidėti prie geresnio supratimo heterogeninėje aplinkoje, kaip tai galėtų paskatinti solidarumą ir bendradarbiavimą, ir kaip iš to gali būti sukuriamas papildomas požiūris į švietimą profesinių sąjungų aplinkoje.

Pilietybė: pagrindinė idėja ir jos aspektai

Pilietybės sąvoką pirmiausia galima apibrėžti kaip priklausymą kokiai nors nacionaliniam valstybei. Taigi, priklausdami tam tikrai šaliai, mes įgyjame Turkijos, Lenkijos, Airijos, Latvijos, Vokietijos ar kurios nors kitos šalies pilietybę.

Platesniąją prasme pilietybė reiškia „eilę veiksmų (teisinių, politinių, ekonominių ir kultūrinių), kurie apibrėžia asmenį, kaip pripažintą tam tikros visuomenės narį, ir pagal tai valdomas resursų paskirstymas atskiriems asmenims ir visuomeninėms grupėms“ (Turner 1993, p. 2, in Brodie 2002, p. 46).

Reiškia, tam tikras prielaidas tenkinantys žmonės, turi teisę būti nacionalinių valstybių nariais. Tai priklauso nuo konkrečios nacionalinės valstybės savivokos, jos politinių, socialinių, kultūrinių ir ekonominių tradicijų ir vertybių bei jos ateities vizijų.

Štai JAV, Kanada ir Australija save visada laikė imigracijos šalimis ir todėl parengė atitinkamas nuostatas, leidžiančias priimti naujus atvykėlius ir juos integruoti. Vokietija gi

priešingai, nors de facto seniai yra imigracijos šalis, bet iki šiol nuolat tai atmeta ir atitinkamai elgiasi. Nepriklausomai nuo to, ar tauta suvokia save kaip imigracijos šalis, ar ne, vis tiek priėmimo ar nepriėmimo klausimas, o kartu ir pilietybės klausimas paliečia ne tik atvykėlius, bet visus žmones. Formaliai žiūrint, pilietybės statusą gavę žmonės (gimdami, dėl kilmės, po vedybų ar po natūralizacijos), turi teisę į tam tikras galiojančias teises, o tuo pačiu yra privilegijuoti, lyginant su pilietybės neturinčiais

Pagal Marshall (1977) tai yra šios teisės:

- politinės teisės ir pareigos (įskaitant rinkimų teisę),
- pilietinės laisvės teisės (jie gali naudotis teisine apsauga),
- teisės į socialinį dalyvavimą ir
- socialinį teisingumą (kuris yra socialinio aprūpinimo sistemos dėmesio centre).

(Šaltinis: Turner/Ridden 2001, p. 31)

Wer die unterschiedlichen Konzepte der Staatsbürgerschaft verstehen will, muss sich mit folgenden drei Fragen auseinandersetzen:

1. Kas yra laikomas piliečiu?

„Piliečio“ sąvoką galima nusakyti dviem būdais:

Pirminė piliečio sąvokos reikšmė yra miesto ar bendruomenės gyventojas, galintis naudotis laisvo individo teisėmis ir privilegijomis. Šis apibrėžimas savyje turi galimo atskyrimo prielaidą: dėl savo lyties, savo amžiaus, savo religinių įsitikinimų, rasės ar savo socialinio statuso žmonės nepriklauso kokiai nors bendruomenei.

Pagal dabartinę sampratą piliečiu laikomas asmuo, priklausantis vienai iš nacionalinių valstybių. Šis asmuo turi pareigų

valstybės atžvilgiu, o iš kitos pusės, naudojasi valstybės garantuojama teise į apsaugą. Šalies piliečiu tampama gimstant tam tikroje teritorijoje, pagal vieno iš tėvų kilmę, kuris yra tos šalies pilietis, pilietybė įgyjama per vedybas arba natūralizacijos keliu. Priklausomai nuo valstybės, paskutinės dvi procedūros dažniausiai reguliuojamos įstatymais, kurių nuostatos įvairiose valstybėse gali labai skirtis.

Taigi pilietybė nusako santykį tarp atskiro asmens ir valstybės. Šis santykis tarp piliečio ir valstybės abiems šalims reiškia tam tikras teises ir pareigas. Piliečiai privalo mokėti mokesčius, atlikti karinę tarnybą ir palaikyti valstybę kaip vientisą visumą. Iš kitos pusės jie gauna balsavimo teisę ir teisę aktyviai dalyvauti visuomeniniame kūrime.

2. „Kokio tipo visuomenėse galima kalbėti apie piliečius?“

Kaip jau konstatuota, pilietybė individams suteikia tam tikras teises ir užkrauna tam tikras pareigas. Šios išlygos netenkina nei tradicinės monarchijos, nei diktatūros. Ten teises nustato socialinis (kilmingieji, šventikai) arba politinis elitas, kuriam gyventojai arba pavaldiniai turi paklusti. Taigi pilietybė dažniausiai turi demokratiškų nacionalinių valstybių, kurios tą pilietybę suteikia, gyventojai.

Pradedant revoliucijomis 18 a. pabaigoje Prancūzijoje ir Amerikoje, 1793 metais buvo paskelbtos „Žmogaus ir piliečių teisės“. Visuotinė gerovė čia nusakoma kaip visuomenės tikslas:

1. „Visuomenės tikslas yra visuotinė gerovė. Vyriausybė sudaroma tam, kad užtikrintų žmonėms galimybę naudotis savo prigimtinėmis ir neatimamomis teisėmis.
2. Tai teisė į lygybę, laisvę, saugumą ir nuosavybę.
3. Iš prigimties visi žmonės yra lygūs prieš įstatymą.

4. Įstatymas yra laisvas ir iškilmingas liaudies valios pareiškimas; jis galioja vienodai visiems, ir ginant ir baudžiant; jame gali būti numatyta tik tai, kas yra teisinga ir naudinga visuomenei; jis gali drausti tik tai, kas jai yra žalinga.
5. Visi piliečiai turi lygias galimybes prieigai į viešąją tarnybą. Tik protas ir gabumai yra tie pasirinkimo kriterijai, kurie taikomi laisviems žmonėms.
6. Laisvė reiškia žmogaus galią daryti viską, kas nepažeidžia kitų žmonių teisių. Pagrindinis jos principas yra gamta; jos pagrindinis principas yra natūrali prigimtis, ji vadovaujasi teisingumu ir yra ginama įstatymo; jos moralines ribas nusako nuostata: „Tai, ko nenorėtum patirti tu, to nedaryki ir kitam.“¹

Deklaracijoje dar yra nuostatos apie rinkimų teisę, sąžinės laisvę, susirinkimų teisę, prekybos laisvę, teisę į nuosavybę, teisę į švietimą ir teisę į socialinę apsaugą. Didžioji dalis šių teisių 1948 metais perimtos į Jungtinių tautų „Žmogaus Teisių deklaraciją“. Demokratinės visuomenės įvairiais būdais perėmė šias teises į savo Konstitucijas.

Taigi demokratijoje pilietybė nusako, kam mes esame lojalūs, kokie mūsų santykiai su kitais piliečiais ir kokia mūsų vizija apie idealią visuomenę. Priežastis susirūpinti gali būti tikrai ne teisinis pilietybės apibrėžimas, o greičiau norminė „gero piliečio“ (angl. „Good Citizenship“) reikšmė. Suvokimas, kas yra geras pilietis, skiriasi, priklausomai nuo laiko, kultūros, lyties ir politinės sampratos. Todėl egzistuoja įvairūs gero

piliečio modeliai. Šie modeliai demonstruoja skirtingus požiūrio taškus į toliau išvardytus keturis aspektus:

- Tautinę tapatybę,
- Socialinę, kultūrinę ir viršvalstybinę priklausomybę,
- Efektyvią teisinę sistemą ir
- Politinį ir valstybinį-pilietinį aktyvumą.

Formalus žmogaus teisių pripažinimas dar nereiškia, kad visos demokratijos yra vienodos. Priklausomai nuo to, kaip realizuojama abipusė politinio elito ir žmonių kontrolė bei kompetencijų pasiskirstymas, galime skirti respublikines arba liberalias demokratijas. Respublikinėje demokratijoje į pirmąjį planą iškeliami Vyriausybės įgaliojimai, o tuo tarpu liberalioje demokratijoje dėmesio centre idealiau atveju yra piliečių teisės. Tai lemia ir skirtingas piliečių teises. Pirmuoju atveju piliečiai yra daugiau pasyvūs ir paklusnūs. Antruoju atveju jie turėtų būti aktyvesni ir prisidėti prie to, kad būtų kuriama jų poreikius atitinkanti visuomenė.

3. Kas yra tie piliečiai, apie kuriuos mes kalbame?

Svarbus komponentas diskurse apie pilietybę yra tapatybės klausimas. Tiek respublikinėje, tiek ir liberalioje amerikietiško pobūdžio pilietybės sąvokoje keliamas žmogaus tapatybės klausimas. „Žmonės“, kaip piliečiai yra labai jau abstrakti ir idealizuota grupė, kurie spėjamai laikosi to paties požiūrio į demokratiją ir to paties santykio su savo pareigomis ir t.t. Be šitų bendrų bruožų dar labai svarbu individo unikalumas. Tai tampa svarbiu faktoriumi, kai kalbama apie bendravimą ir bendradarbiavimą.

Diskusija apie pilietį apima ir pamąstymus, apie pilietį, kaip žmogų ir apie tai, kam pilietybė suteikiama.

¹ Frank Maloy Anderson (sudarytojas) (1904): The Constitutions and Other Select Documents Illustrative of the History of France 1789-1901. Minneapolis: H. W. Wilson, S. 170-74. Naujai išleista in: Jack R. Censer and Lynn Hunt (eds.) (2001): Liberty, Equality, Fraternity: Exploring the French Revolution. American Social History Productions. <http://www.columbia.edu/~iw6/docs/dec1793.html> (pasinaudota: 16.12.2012)

- Kaip mes išsiugdome tapatybės suvokimą?
- Ką mes suvokiame „tapatybės“ sąvokoje?
- Kaip nusakyčiau savo asmeninę tapatybę?
- Ar tapatybė yra visada vienoda, ar ji kinta?

Pabandžius atsakyti į šiuos klausimus, matome, kokia svarbi ir daugiaplanė yra tapatybės sąvoka kiekvienam atskiram individui. Mūsų tapatybės vystymąsi galime suvokti kaip visą gyvenimą trunkantį dialogą su mūsų aplinka ir pačiu savimi.

Demokratijų koncepcijos

Vaidmuo	Elitinė koncepcija (respublikinė)	Aktyvioji koncepcija (liberali)
Suverenitetas	<ul style="list-style-type: none"> • priklauso parlamentui 	<ul style="list-style-type: none"> • priklauso tautai
Vyriausybė	<ul style="list-style-type: none"> • sudaryta iš renkamų asmenų, turinčių atitinkamus gebėjimus ir išsilavinimą 	<ul style="list-style-type: none"> • sudaro laisvi lygias teises turintys piliečiai (lygybė dažniausiai apima tris sritis: teisinė lygybė, galimybės ir gebėjimai dalyvauti, prieiga prie materialių ir ekonominių resursų) • Tauta savo valdžią vykdo labiau tiesiogiai, nei per rinkimus
Piliečiai	<ul style="list-style-type: none"> • yra lojalūs nacionalinei valstybei ir jos institucijoms • turi bendras bazines žinias apie istoriją ir savo šalies politines struktūras • yra bendro nacionalinės kultūros ir tradicijų darinio dalyviai • yra ištikimi įstatymams • aktyviai domisi skirtingų politinių partijų politika • dalyvauja rinkimuose 	<ul style="list-style-type: none"> • dalyvauja laisvame ir lygiateisiame politiniame diskurse, kurio metu išgirstami visi balsai ir yra santykinai subalansuotas jėgų santykis. • turi žinių apie institucijas ir struktūras bei pobūdį tų struktūrų, kuriose jie dirba, kokie vyrauja integracijos ir atskirties mechanizmai, ir kaip galima juos naikinti • yra atviri įvairove paremtai nacionalinės pilietybės sampratai ir tai juos įgalina susieti tarpusavyje nacionalinius ir tradicinius/ kultūrinius pradmenis (pvz., visai realu jaustis Italijos ar Prancūzijos piliečiais ir kartu Europos piliečiais) • kritikuoja įstatymų nuostatas • aktyvumą suvokia kaip dalyvavimą tiek „visuomeninėje“ politikos sferoje, tiek ir „privačioje“ vietinės bendruomenės ar šeimos sferoje • dalyvauja individualiai bei kolektyvuose, stengiasi bendruomenę kurti, pritaikant ją savo poreikiams, vertybėms ir suvokimui

Šaltinis: Alan Sears: Something different to everyone: Conceptions of Citizenship and Citizenship Education, Canadian and International Education 25 (1996/2), p. 6.

Ją įtakoja kiti žmonės bei bendrosios visuomeninės, politinės, ekonominės ir socialinės struktūros. Kartu kiekvienas individas pats veikia šiuos faktorius. Taigi, nuolatiniame balansavimo procese tarp vidinių ir išorinių faktorių mes esame verčiami, palaikyti savo harmoningą pusiausvyrą.

Asmens tapatybė yra paženklinama mūsų patirtimi ir tuo, kaip mes tą patirtį reflektuojame ir kaip ją naudojames mūsų kasdienybėje, mūsų elgsenoje, mūsų nuostatose ir mūsų įsitikinimuose. Mūsų tapatybę taip pat veikia socializacijos, auklėjimo, šeimos ir artimiausių giminių, švietimo, socialinio fono bei istorinio ir politinio vystymosi vektoriai, o iš mūsų yra reikalaujama tame nenutrūkstamame visą gyvenimą trunkančiame procese priimti naujus veiksmus, jų atsisakyti arba juos atmesti.

Aktualios socialinės situacijos vertinimas demonstruoja, kad toks uždavinys žmonėms yra didelis iššūkis ir kad daug žmonių jaučiasi priblokšti, turėdami nuolat iš naujo siekti savo tapatybės pusiausvyros.

→ Kokius aspektus reikia vertinti, nagrinėjant savo tapatybę?

→ Kas gresia mūsų tapatybei?

Tapatybei kyla grėsmė, praradus darbo vietą, kai visuomenė nepripažįsta jūsų individualaus gyvenimo būdo, diskriminuojant dėl lyties, etninių ar religinių priežasčių ir t.t., valstybei atsisakant viešos atsakomybės, nes tai iš karto padidina kiekvienam individui rizikos lygį.

Dėl dabartinės visuomeninės realybės ir jos poveikio lemiamą įtaką tapatybės kaitai turintiems faktoriams – darbui, lyčiai, tautybei, amžiui ir priklausymui tautai – kiekvienas individas yra priverstas nuolat stengtis iš naujo subalansuoti savo tapatybę. Žmonės privalo išmokti susitvarkyti su vidiniais ir

išoriniais grasinimais, kad nuolat atrastų savo tikrąją tapatybę (Zeuner 2006). Šiame procese gali būti ir prisitaikymo, ir pasipriešinimo elementų. Norint sugebėti susitvarkyti su tomis grėsmėmis, žmogus privalo išsiugdyti sąmoningumą ir pasitikėjimą savo galimybėmis. Ši savybė vadinama *tapatybės kompleksu*. Ji apima žinojimą, kaip ugdyti tapatybės jausmą ir kaip elgtis, tapatybei susvyravus ar sunykus (Negt 1998, p. 34).

Subrandinti savo tapatybę ir surasti tą tinkamą pusiausvyrą yra nuolatinis iššūkis. Mes taip pat kalbame apie kitas tapatybės formas, pvz., apie „Peer Groups tapatybę“, tai reiškia tapatybę kokioje nors grupėje, „kultūrinę tapatybę“, „organizacinę tapatybę“ arba apie „*tautinę tapatybę*“. Būtent paskutinioji yra svarbus pilietybės elementas.

- **Politinė ir teisinė dimensija:** nusako piliečių teises ir atsakomybes esamoje politinėje sistemoje bei atveria kelius ir suteikia galimybes dalyvauti ir veikti.
- **Visuomeninė socialinė dimensija:** išryškina demokratijos tikslus, vertybes ir uždavinius. Taip pat nustato valdžios santykius tarp išrinktų valstybės atstovų ir tautos.
- **Ūkinė dimensija:** nusako santykį tarp atskirų individų jų socialiniame kontekste arba nusako jų teises dalyvauti politinėje veikloje. Tai apima šiuos aspektus: teisę į darbą, teisę į tam tikrą pragyvenimo lygį, socialinę apsaugą ir abipusę atsakomybę bei tvaraus vystymosi klausimus.
- **Kultūrinė dimensija:** apsprendžia gyvenimo būdą pliuralistinėse arba daugiakultūrinėse visuomenėse, įskaitant skirtingų tradicijų, kultūrų, kultūrinių ir istorinių lūkesčių suvokimą, leidžiantį taikiai sugyventi visuomenėje. To prielaidos yra demokratinė politinė sistema ir žmogaus teisių pripažinimas.

Be to kultūrinė dimensija veikia ir atskiro individo, ir visuomenės tapatybę per kalbą, religiją, filosofiją, bendras žinias, bendrą istoriją ir bendrą įsivaizdavimą apie visuomenės rūpybą ir kt.. Nepaisant to, kad dabartinės globalios politinės ir ekonominės tendencijos bando pakirsti šias dimensijas, jų vaidmuo, siekiant vienybės ir bendro supratimo visuomenėje, vis dar yra didelis.

Kai kurie teoretikai, kaip anglų sociologai Turner ir Ridden, traktuoja kultūrinę dimensiją kaip svarbiausią, kalbant apie priklausomybės valstybei įtirtinimą:

„Kultūrinė pilietybė gali būti nusakyta kaip kultūrinis gebėjimas, taigi gebėjimas efektyviai, kūrybingai, ir sėkmingai dalyvauti nacionalinėje kultūroje, o taip pat gebėjimas, dalyvauti savo kultūroje. Ši pilietybės forma apima ir prieigą prie švietimo resursų, tinkamos ‚gyvosios‘ kalbos įsisavinimą, neabejotinos kultūrinės tapatybės įgijimą per priklausomybę, bei gebėjimus, savojo kultūrinio palikimo lobius perduoti ateities kartoms. Priklausymas bendruomenei, asmeninė tapatybė ir asmeninės vertybės yra modernios pilietybės institucijos atributai, o kartu kertiniai elementai, padedantys plėsti tai, ką būtų galima vadinti kultūrine pilietybe ...“ (Turner/Ridden 2001, p. 34).

Ši kultūrinės pilietybės koncepcija remiasi prielaidomis, kurios ne visos gali būti tiesiog įvykdomos:

Pirma, nacionalinės valstybės turi pripažinti esminį „kultūrinio pliuralizmo“ arba „multikultūros“ buvimą. To rezultatas: keičiamos paradigmos ir nuo universalių vertybių pereinama prie kultūrinės įvairovės.

Antra, į šiuos pokyčius privalo reaguoti švietimo sistema, neatkartodama esamų socialinių sluoksnių pavyzdžių ir neatstumdama į nacionalinę kultūrą pilnai nesiasimiliavusių kultūrinių grupių, tačiau toliau jas skatindama.

Trečia, kyla klausimas: Jei tauta kultūrinę įvairovę suvokia kaip jos kolektyvinės tapatybės dalį, tai ar asimiliacija yra tikrasis politinio švietimo tikslas? Ar gal mums reikia skirti tarp politinės asimiliacijos ir ūkinės, socialinės ir kultūrinės integracijos?

Politinis švietimas

Tai mus atvedė iki politinio švietimo klausimo. Kokias vertybes tautos suteikia senbuviams ir naujesiems gyventojams: imigrantams, „gastarbeiteriams“, pabėgėliams, išvartiesiems ir t.t.? Kokiai koncepcijai teikiama pirmenybė: integracijai, asimiliacijai, daugiakultūriškumui ir kultūriniam pliuralizmui ar rūpybai ir prisitaikymui?

Kiekvienu atveju siekiama skirtingų tikslų, keliamų atvykėlių gebėjimams prisitaikyti konkrečioje visuomenėje. Ir nors politinio švietimo koncepcijos yra rengiamos, atsižvelgiant į atvykusiųjų naujokų aplinką, tačiau dažniausiai jos net ir nevadinamos politiniu švietimu, tačiau įtakoja konkrečios tautos ugdymo būdus. Todėl skirstymas į piliečius ir „būsimus piliečius“ yra savotiškas eufemizmas. Iš tiesų, žmonės privalo nuolat keistis ir prisitaikyti, kiekviena tauta privalo susipažinti su demokratijos pagrindais, vertybėmis, vaizdiniais bei atitinkamomis teisių ir pareigų koncepcijomis.

Gyvenimas nuolat kintančiame pasaulyje reiškia ne tik tai, kad reikia būti lanksčiam ir prisitaikyti prie pokyčių. Demokratiškas principų dėka aktyvus pilietiškumas reiškia, kad daryti įtaką politikai žmonės gali ir privalo ne tik prie rinkimų urnų, bet kad jie savo nuožiūra gali aktyviai įtakoti ir keisti visuomenę.

Per paskutinius 20 metų vyko aktyvios diskusijos apie politinio švietimo tikslus ir turinį. Štai 2005 metais dėl vykstančio Europos vienijimosi Komisija ir Europos Taryba palaikė iniciatyvą: „Per švietimą pasiekiamo Europos pilietiškumo metai“. Buvo keliamas tikslas, per teisių ir pareigų visuomenėje suvokimą ir realizavimą, palengvinti jauniems žmonėms ir suaugusiems aktyvų dalyvavimą demokratinės bendruomenės gyvenime.

Politinis švietimas, civilinė teisė, demokratinė civilinė teisė, bendruomeninis pilietiškumas per švietimą, švietimas demokratijos labui, demokratinis ugdymas – visos šios sąvokos nusako daugmaž tą patį. Tikslas – šviesti žmones ir taip užtikrinti jų priklausymą vienai konkrečiai visuomenei.

Kanados mokslininkai Yvonne Hébert ir Alan Sears pateikia tokį politinio švietimo apibrėžimą: „Tai atskiro individo parengimas dalyvauti demokratijoje, kad veiktų kaip aktyvus ir atsakingas pilietis“ (2004, p. 1).

Egzistuojantys politinio švietimo modeliai dar nesiima spręsti aukščiau įvardyto klausimo, ar kultūrinė įvairovė gali būti laikoma mūsų universalių vertybių modelio priešprieša.

Iš pradžių klausiama apie tinkamą politinio mokymo turinį ir tikslus, o paskui iškeliamas klausimas, koks vaidmuo tektų politiniam švietimui, skatinamam pilietybės problemų kontekste. Dėl pirmojo klausimo, tai vyrauja visiškas sutarimas, kad politinis švietimas turi būti nukreiptas stiprinti šiuos faktorius:

1. *socialinę ir moralinę atsakomybę*

Tai yra prielaida šiems elementams:

2. *įsipareigojimas bendruomenei*

3. *politinis bazinis švietimas/politinės bazinės žinios.*

Šie tikslai ir turinys, išvesti pagal Marshall'ą, vėliau buvo integruoti britiškoje civilinės teisės koncepcijoje, kaip užfiksuota 1970 Crick ataskaitoje (Arthur et al. 2001, p. 14).

Socialinė ir moralinė atsakomybė reiškia, kad žmonės įgyja pasitikėjimą savimi ir išsiugdo socialiai ir morališkai atsakingą elgesį. Tai apima tiek elgesį visuomenėje, tiek ir individualų elgesį su žmogumi.

Įsipareigojimas bendruomenei turi padėti žmonėms, aktyviai ugdyti atsakingą elgseną per kitiems teikiamą paramą.

Politinis bazinis švietimas/politinės bazinės žinios iš vienos pusės turi suteikti „dalykinių“ žinių apie politines teises ir procedūras, nukreipiant tai į politinės veiklos ir aktyvios politinės laikysenos formavimą. Tuo pat metu turi būti nušviečiamos politinės priklausomybės tarp politinių, ekonominių ir socialinių veiksnių, taip padedant žmonėms

geriau suprasti visuomenę, politinius ir socialinius pokyčius bei jų priežastis, o taip pat individų ir visuomeninių grupių vaidmenį tuose pokyčiuose. Šis žinių pobūdis, kuris įvertina tiek procedūras, tiek ir kompetencijas, yra pats svarbiausias stimulas, kad aktyvus pilietiškumas pasireikštų lokaliaje, regioninėje ir globalioje erdvėje.

Tokia politinio švietimo samprata vertina žmones kaip aktyvius demokratinės visuomenės dalyvius. Kartu yra savaime suprantama, kad priklausomai nuo žmogaus, skiriasi jo dalyvavimo ar įsipareigojimo intensyvumas. Todėl logiška, kad nuolat vyksta diskusija apie tinkamą dalyvavimo intensyvumą ir apie kaitos sąvoką. Ar žmonės greičiau prisitaikys ir integruosis ir tokiu būdu daugiau ar mažiau parems visuomenę, tokią, kokia ji yra, ar jie kritikuos politinę sistemą ir abejoją, kad patobulintų demokratinį procesą ir apskritai pačią demokratiją?

Toliau pateikiame apžvalgą, kuriose atsispindi įvairūs piliečių tipai, bei jų tikslai ir daromos prielaidos.

Palyginimo lentelė „Politinio švietimo modelis“ (žr. psl. 52) ir pateiktas piliečių tipizavimas demonstruoja, koks yra švietimo vaidmuo politinio švietimo rėmuose. Kiekvienam piliečio tipui buvo sukurti skirtingi politinio švietimo modeliai, turintys savo teorinius pagrindus, metodus, tikslus, vertybes ir rezultatų lūkesčius.

Tai rodo, kad negali būti vienintelio politinio švietimo modelio, jų yra daug. Priklausomai nuo keliamo tikslo ir teorinių pagrindų, švietimo koncepcijos gali būti konservatyvios, skirtos palaikyti dabartinę visuomenę, arba progresyvios, ar net radikali, nes švietimo koncepcija per transformacijas siekia politinių, ekonominių ir socialinių pokyčių.

Politinio švietimo temos santrauka:

1. Nepriklausomai nuo to, koks politinio švietimo modelis pasirenkamas, tikslas yra paremti demokratinę nacionalinę valstybę. Požiūriai į politinį švietimą gali būti teigiami, kritiškai palaikantys arba atstovaujantys kritinei opozicijai. Nėra „geresnio“ ar „blogesnio“ modelio, bet skiriamos skirtingos situacijos, kontekstai, aplinkybės, kuriuose geriau tinka vienas ar kitas modelis.
2. Politinio švietimo tikslas yra integracija. Tačiau integracijos lygis labai smarkiai skiriasi, priklausomai nuo konkrečioje šalyje, visuomenėje ar organizacijoje esančių politinių, socialinių, ekonominių ir kultūrinių sąlygų.
3. Atsižvelgiant į keliamus tikslus, politinis švietimas gali vykti kaip formalus, neformalus ar laisvo švietimo sistema. Natūralizacijos tikslais vykdomas politinis švietimas beveik visada yra formalizuotas, tuo tarpu dalyvaujamas ir transformuojantis mokymas daugiausia vyksta neformalioje aplinkoje, pvz., vykdant visuomeninius projektus arba per socialinius judėjimus.

Piliečio tipas

	Atsakingas pilietis	Veiklus pilietis	Teisingumo ieškantis pilietis
Bazinės tezės	<ul style="list-style-type: none"> norint išspręsti socialines problemas ir gebėti pagerinti visuomenę, piliečiams reikia gero charakterio, jie turi būti sąžiningi, atsakingi ir įstatymams ištikimi bendruomenės nariai. 	<ul style="list-style-type: none"> norint išspręsti socialines problemas ir gebėti pagerinti visuomenę, piliečiai turi būti aktyvūs ir užimti vadovaujančias pozicijas jau esančiose sistemose ir visuomeninėse struktūrose. 	<ul style="list-style-type: none"> norint išspręsti socialines problemas ir gebėti pagerinti visuomenę, piliečiai turi suabejoti esančiomis įsitvirtinusiomis sistemomis ir struktūromis, kurios laikui bėgant vėl ir vėl sukuria neteisybės atvejus, diskutuoti apie tai ir keisti.
Tikslai	<ul style="list-style-type: none"> atsakinga veikla atitinkamose visuomenėse 	<ul style="list-style-type: none"> aktyvus vietinių organizacijų / politinių partijų narys 	<ul style="list-style-type: none"> kritiškas socialinių, politinių ir ekonominių struktūrų, gimdančių socialinę neteisybę, vertinimas
Laikysena	<ul style="list-style-type: none"> vyriausybės ir valstybės atžvilgiu lojalūs piliečiai 	<ul style="list-style-type: none"> kritiškai palaiko vyriausybę / valstybę 	<ul style="list-style-type: none"> laikosi kritiškos laikysenos vyriausybės / valstybės atžvilgiu
Žinios	<ul style="list-style-type: none"> pažįsta politinę sistemą dalyvauja rinkimuose 	<ul style="list-style-type: none"> turi žinių apie valstybinių institutų veikimą yra susipažinę su strategijomis ir bendrais uždaviniais. 	<ul style="list-style-type: none"> turi žinių apie valstybinių institutų veikimą yra susipažinę su demokratiniais-socialiniais judėjimais ir žino, kaip pasiekiami sisteminiai pokyčiai .
Pasiekimai	<ul style="list-style-type: none"> dirba ir moka mokesčius laikosi įstatymų perdirbimas duoda kraujo (donorystė) 	<ul style="list-style-type: none"> rengia visuomeninius projektus ir dalyvauja juos įgyvendinant organizuoja pagalbą nepasiturintiems savo aplinkoje skatiną ekonominį vystymąsi ir tausoja aplinką 	<ul style="list-style-type: none"> išsiaiškina neteisybes ir kovoja su tuo
Priemonės (pavyzdžiai)	<ul style="list-style-type: none"> prisideda prie maisto išvežiojimo (senjorams, neįgaliems) 	<ul style="list-style-type: none"> padeda organizuoti maisto išvežiojimą 	<ul style="list-style-type: none"> aiškinasi, kodėl yra badaujančių žmonių, imasi spręsti problemos esmę
Valstybės piliečio tipas	<ul style="list-style-type: none"> individualus tipas 	<ul style="list-style-type: none"> aktyvus tipas 	<ul style="list-style-type: none"> kritiškas tipas
Ateities tikslai	<ul style="list-style-type: none"> dabartinė visuomenė greičiausiai bus tinkama spręsti ir ateities tikslus. 	<ul style="list-style-type: none"> Stengiasi gerinti dabartinę visuomenę. 	<ul style="list-style-type: none"> Kuria geresnio pasaulio vizijas
Trūkumai	<ul style="list-style-type: none"> nepakankami struktūrinių pokyčių siekiai nepasizymi kolektyvine atsakomybe 	<ul style="list-style-type: none"> neanalizuoja ir neapmąsto esminių socialinės / politinės neteisybės priežasčių, susijusių su socialinėmis, politinėmis ir ekonominėmis struktūromis. 	<ul style="list-style-type: none"> teorinis analizavimas nustelbia socialinį / politinį aktyvumą.

Šaltinis: Joel Westheimer, Joseph Kahne: What kind of Citizen? The Politics of Educating for Democracy, American Educational Research Journal 41 (2004/2), p. 240.

Politinio švietimo modeliai

	Atsakingi piliečiai	Veiklūs piliečiai	Teisybės siekti linkę piliečiai
Švietimo teorijos požiūris	<ul style="list-style-type: none"> pozityvizmas 	<ul style="list-style-type: none"> humanizmas / pragmatizmas (John Dewey) 	<ul style="list-style-type: none"> kritinė pedagogika/kritinė teorija (Paulo Freire)
Didaktiniai metodai	<ul style="list-style-type: none"> Pritaikymas: Dalyviai mokomi specifinių nacionalinių vertybių ir standartų (t.y. esamos politinės struktūros pateikiamos kaip idealas) 	<ul style="list-style-type: none"> Integracija: Dalyviams aiškinama, kaip jie gali pasireikšti ir tapti aktyviais piliečiais 	<ul style="list-style-type: none"> ritinis mąstymas: Dalyviai padrąsinami klausti ir kritiškai analizuoti paplitusias sistemas, įskaitant valdžios struktūras
Metodiniai principai	<ul style="list-style-type: none"> mokymas paremtas praktika/ „Learning by Doing“ (individualiai) individualaus socialinio aktyvumo skatinimas 	<ul style="list-style-type: none"> „Learning by Doing“ (kolektyviai) Praktika ir aktyvumas visuomeniniuose projektuose 	<ul style="list-style-type: none"> „pavyzdžiais paremtas mokymas“ (orientuojantis į pokyčius) politinis/socialinis aktyvumas ne jau sukurtose struktūrose ir organizacijose jau
Mokymo tikslai	<ul style="list-style-type: none"> instrumentiškai 	<ul style="list-style-type: none"> dalyvavimu 	<ul style="list-style-type: none"> transformacijomis
Vertybės pilietiškumo kontekste	<ul style="list-style-type: none"> pilietybė remiasi universalia nacionaline tapatybe 	<ul style="list-style-type: none"> pilietybės tikslas – įgyti nacionalinę tapatybę, tačiau pripažįstama skirtingų kultūrinių tapatybių egzistavimas. 	<ul style="list-style-type: none"> Pripažįstama ir aktyviai palaikoma pilietybės, kaip įvairių kultūrinių tapatybių konglomerato, samprata.
Pilietiškumo ugdymo renginių nauda/ rezultatas	<ul style="list-style-type: none"> asmeninės atsakomybės suvokimas santykinai silpnai išreikštas žinojimas apie dalyvavimo teises 	<ul style="list-style-type: none"> individualios atsakomybės visuomeniniame kontekste suvokimas santykinai gerai išreikštas žinojimas apie dalyvavimo teises(mikro politika) santykinai silpnai išreikštas žinojimas apie politines, socialines ir ekonomines tarpusavio priklausomybes (makro politika) 	<ul style="list-style-type: none"> kolektyvinės / globalios atsakomybės suvokimas aukštesnės pakopos kolektyvinė politinė ir socialinė atsakomybė santykinai silpnas žinojimas apie dalyvavimo teises ir įsikišimo galimybes

Quelle: Joel Westheimer, Joseph Kahne. „What kind of Citizen? The politics of Educating for Democracy.“ American Educational Research Journal 41 (2004/2), S. 240. Ergänzungen: C.Z.

Politinio švietimo turinys dimensijos

Politinės-teisinės dimensijos	Visuomeninė socialinė dimensija	Kultūrinė dimensija	Socialinė-ekonominė dimensija	Su tapatybe susijusi dimensija
<ul style="list-style-type: none"> • politinės struktūros bei procesai ir metodai, • siekiant padaryti joms įtaką • politiniai interesai • istorija • civilinė visuomenė ir dalyvavimas • demokratinės vertės • žmogaus teisės ir žmonija • etniniai klausimai / problemos • politinės veiklos, lokalus socialinis įsipareigojimas • švietimas – kaip demokratiško dalyvavimo prielaida 	<ul style="list-style-type: none"> • Pažinti ir suvokti socialinės atskirties mechanizmus • Marginalizuotų visuomeninių mažumų ir grupių įvairovės ir atsparumo pripažinimas • lyčių ir etninių mažumų lygiateisiškumas • antirasizmas • Migracijos procesų, jų politinių, socialinių ir ekonominių pasekmės individui, visuomenei ir valstybei 	<ul style="list-style-type: none"> • interkultūrinė sąmonė ir patirtis • kultūrinė ir istorinė patirtis • kalba • kultūrinės ir politinės įvairovės (pri-) pažinimas • švietimas kaip kultūrinio dalyvavimo prielaida 	<ul style="list-style-type: none"> • Susipažinimas ir įsiskverbimas ekonominį vystymąsi vietovėje, regione, nacionaliniame lygmenyje ar globalioje erdvėje • Tvaraus vystymosi koncepcijos persmelkimas ir jos tarpusavio priklausomybė nuo ekonominio ir politinio vystymosi • Švietimas – kaip ekonominio dalyvavimo prielaida • vargingesnių valstybių vaidmens ir mažumų padėties ekonominiame procese analizė • Dalyvavimas ekonominiuose procesuose • „TINA“ požiūrio („There is no alternative“ – nėra jokių alternatyvų) – analizė ekonominio vystymosi ir interesų bei kritinės reakcijos aspektais. 	<ul style="list-style-type: none"> • Individų užuojautos ugdymas → skatina tolerancijos vystymąsi, supratimą ir dialogą • harmoningo ir subalansuoto AŠ vystymasis, kad būtų galima suprasti „kitus“ → tai nulemia pagarbų, protingą ir draugišką elgesį su kitais žmonėmis, nepaisant nuo jo aplinkos, lyties, rasės ir t.t.

Originalus šaltinis: Ruud Veldhuis, Anja Ostermann: Final Report on Germany, Austria, Liechtenstein. The Contribution of Community Action Programmes in the Fields of Education, Training and Youth to the Development of Citizenship with a European Dimension, Amsterdam 1997, S. 13–14. (pakeitimai: C. Zeuner)

Bibliografija

- Arthur, James, Ian Davies, Andrew Wrenn, Terry Haydn, David Kerr (2001): *Citizenship through Secondary History. Citizenship Education in Secondary Schools*. London: Routledge Falmer.
- Brodie, Janine (2002): „Three Stories Canadian Citizenship.“ In: Robert Adomski, Dorothy E. Chunn, and Robert Menzies (eds.). *Contesting Canadian Citizenship. Historical Readings*. Peterborough, Ont.: Broadview Press, 43 – 66.
- Hébert, Yvonne M. (2003): *Citizenship in Transformation in Canada*. Toronto: University of Toronto Press.
- Hébert, Yvonne M., Alan Sears (2004): „Citizenship Education.“ Canadian Educational Association. <http://www.cea-ace.ca/sites/cea-ace.ca/files/cea-2004-citizenship-education.pdf> (užklausa: 16.12.2012)
- Maloy Anderson, Frank (Hrsg.) (1904): *The Constitutions and Other Select Documents Illustrative of the History of France 1789–1901*. Minneapolis: H. W. Wilson, S. 170–74. Reprinted in: Jack R. Censer and Lynn Hunt (Hrsg.) (2001): *Liberty, Equality, Fraternity: Exploring the French Revolution*. American Social History Productions. <http://www.columbia.edu/~iw6/docs/dec1793.html> (užklausa: 16.12.2012)
- Negt, Oskar (1998): „Lernen in einer Welt gesellschaftlicher Umbrüche.“ In: Heinrich Dieckmann, Bernd Schachtsiek (eds.). *Lernkonzepte im Wandel – Die Zukunft der Bildung*. Stuttgart: Klett-Cotta, 21-44.
- Olssen, Mark (2003): *Education Policy: Globalization, Citizenship and Democracy*. London: Paul Chapman.
- Sears, Alan (1996): „Something Different for Everyone: Conceptions of Citizenship and Citizenship Education.“ *Canadian and International Education* 25, 2, 1-16.
- Veldhuis, Ruud, Anja Ostermann (1997): „Final Report on Germany, Austria, Liechtenstein. The Contribution of Community Action Programmes in the Fields of Education, Training and Youth to the Development of Citizenship with a European Dimension.“ Amsterdam.
- Westheimer, Joel, Joseph Kahne (2004): „What Kind of Citizen? The Politics of Education for Democracy“. *American Educational Research Journal* 41, 2, 237-269.
- Turner, Bryan, Jennifer Ridden (2001): „Balancing Universalism and Diversity on Cultural Citizenship, Civil Society and Adult Education.“ In: Agnieszka Bron, Michael Schemmann (Hrsg.): *Civil Society, Citizenship and Learning. Bochum Studies in International Adult Education Vol. 2*. Münster: Lit, 29-59.
- Torres, Carlos Alberto (1998): *Democracy, Education and Multiculturalism: Dilemmas of Citizenship in a Global World*. Lanham: Rowman & Littlefield Publ.
- Veldhuis, Ruud, Anja Ostermann (1997): „Final Report on Germany, Austria, Liechtenstein. The Contribution of Community Action Programmes in the Fields of Education, Training and Youth to the Development of Citizenship with a European Dimension.“ Amsterdam 1997.
- Zeuner, Christine (2006): „Knowledge helps: Political Participation through Societal Competences.“ *Citizenship education. Conference Report Oxford*. http://www.citized.info/pdf/ejournal/conf_2006/014.pdf (užklausa: 16.12.2012)

6 skyrius

Europinio socialinio sąmoningumo ugdymas per profesinių sąjungų vykdomą švietimą

projekto „Qualizmove“ požiūris, eiga ir rezultatai

Martin Roggenkamp

„Be socialinio sąmoningumo ugdymo nebus solidariai veikiančios ekonomikos, įgalinančios kompensacinius procesus tarp silpnųjų ir stipriųjų, nesivadovaujant kandžių pakąstais, nuvalkiotais ir išankstinėmis nuostatomis pagrįstais visuomeninių skirtumų paaiškinimais.“

Oskar Negt 2012: 7

Pateiktoji Oskar'o Negt nuostata nusako esminę problemą, įveikiant dabartinę krizę Europoje ir pabrėžia didelį Europos integracijos deficitą. Globalios finansinės krizės pasekmės dėl netinkamų atskirų šalių vyriausybių veiksmų Airijoje ir pietų Europos šalyse buvo užkrautos iš esmės ant darbuotojų, bedarbių ir pensininkų pečių. Tačiau socialinis šios naštos išlyginimas yra tematizuojamas kaip galima konjunktūrinio pobūdžio pagalba krizę patiriančioms šalims. Tarp Europos šalių piliečių nevyksta kritiškas pasikeitimas informacija apie sprendimus, kuriais paremtos atitinkamos krizės įveikimo pastangos. Dar daugiau: debatai apie tarptautinės krizės įveikimo būdus vyksta tik nacionaliniuose kontekstuose. Europos lygmens sprendimai nepateikiami Europos piliečių visuomenei ir nėra jos kritiškai įvertinami. Fiskalinei ir ekonominei integracijai trūksta kritiškai mąstančios tarptautinės visuomenės ir europinio socialinio sąmoningumo, kuriam ugdyti pagal Oskar Negt reikalingi kolektyvinio švietimo procesai, į kuriuos būtų įtraukta ir žmonių kasdieninė patirtis (Negt 2012, S. 7).

Europiniai iššūkiai profesinių sąjungų vykdomam švietimui

Tradiciškai viena iš pagrindinių profesinių sąjungų veiklų yra švietimo veikla, nukreipta stiprinti politinių vertinimų gebėjimus ir identifikuoti bendrus ekonominius interesus. Atsižvelgiant į tradicinius reikalavimus atstovauti darbuotojų interesus darbo vietose ir kelti jų mokymų lygį, ugdantį

visuomeninį ir politinį aktyvumą, sustiprėjo profesinių sąjungų mokymo vaidmuo; šiam mokymui tapus reikšmingu civilinio pilietinio suaugusiųjų švietimo ramsčiu. Kasmet šiuo mokymusi Europoje pasinaudoja šimtai tūkstančių darbuotojų ir profsąjungos nariais esančių darbuotojų.

Profesinių sąjungų švietimo veikla gali būti skirstoma į tris kategorijas (płg.: ILO [ed.] 2007, p. 1):

- Darbuotojų, esančių profesinių sąjungų nariais, kvalifikacijos kėlimas ir mokymas nukreipti kelti jų veiksmų kompetencijas. Mokymus vykdo jų interesus atstovaujanti organizacijos įmonėje arba asociacijos, taip pat tikslingas dalykinis švietimas vyksta atskiruose politinės veiklos baruose;
- Darbuotojų švietimas keliant bendrą jų švietimo lygį, ugdant visuomeninį ir politinį aktyvumą bei stiprinant gebėjimus darbo vietoje;
- „Labour Studies“, patraukiant visuomenės dėmesį į darbo reikšmę ir jo vystymąsi.

Profesinių sąjungų vykdomas švietimas yra kintantis sektorius, kuris per praėjusius dešimtmečius diferencijavosi. Visgi

nėra naujų palyginamųjų apžvalginių tyrimų apie profesinių sąjungų siūlomą švietimo darbą (plg. ILO [ed.] 2007, p. 12; Bridgford/Stirling 2007). Visgi ir profesinės sąjungos, ir tyrimai tvirtina, kad dėl kintančios darbinės aplinkos ir visuomenės, profesinių sąjungų švietimo darbas, bent jau Europoje, susiduria su naujais iššūkiais.

Čia svarbiausia yra ūkio ir darbo santykių globalizacija ir „europinimas“. Auganti Europos ekonominės erdvės įtaka darbo organizavimui ir darbo karjerų perspektyvoms, didėjantis tarptautinių darbo santykių poveikis atstovaujamiems interesams ir darbų vietų organizavimui, o ypač didelė tarptautinių įmonių ir ES, tapusios supranacionaliniu veikėju, įtaka vertė pagal poreikius plėsti profesinių sąjungų švietimo veiklos geografiją ir politinę orientaciją bei turinį ir metodus (plg. taip pat Bridgford/Stirling 2007; Cairola 2007; Spencer 2007).

Dar reikia įvertinti, kad tęstinio mokymo perspektyva būtina dėl vykstančių technologinių pokyčių, dinamiškų globalių restruktūrizacijos procesų bei išaugusios žinių taikymo darbo vietoje reikšmės. Pagaliau, nauji iššūkiai profesinėms sąjungoms kyla dėl to, kad naujose šalyse narėse profesinių sąjungų švietimas yra naujai struktūrizuojamas arba naujai kuriamas (Bridgford/Stirling 2007).

Šių procesų pasekmė – įvairiausi iššūkiai profesinių sąjungų švietimo darbui Europoje:

- *Darbo santykių europėjimas reikalauja, kad profesinių sąjungų darbuotojai turėtų platesnes dalykines ir materialias kompetencijas.*

Ekonominės erdvės europėjimas ir auganti tarptautinė dimensija darbo santykiuose kartu išplečia profesinių sąjungų darbuotojų veiklos barus ir reikalauja iš jų naujų

platesnių veiklos kompetencijų. Dėl didesnės ekonominės erdvės europėjimo kylantys iššūkiai darbo santykių formavimui reikalauja profesinių sąjungų darbuotojų tarptautinio bendradarbiavimo, kuris turi vykti ne tik Europos lygyje, bet ir tarptautiniame, makroregioniniame, tarpregioniniame ir tarptautiniame įmonių lygyje. Kad tarptautinis bendradarbiavimas būtų sėkmingas ir vaisingas, darbuotojų atstovai privalo turėti daug žinių apie darbo teisę, socialinio draudimo sąlygas bei darbo santykius įvairiose Europos Sąjungos šalyse, o taip pat gilesnį supratimą apie tas sąlygas nulėmusias vertybes, standartus ir jų kultūrinės, politinės ir istorinės priežastis.

- *Bendradarbiavimui Europoje būtina, kad susiformuotų profesinių sąjungų darbuotojų europinė tapatybė:*

Norint dalyvauti priimant sprendimus dėl formuojamų darbo santykių, pirma, reikia būti kompetentingu darbo politikos, įmonių veiklos politikos ir tarptautinės tarpusavio sąveikos klausimais. Antra, norint dalyvauti priimant sprendimus, turinčius tarptautinį poveikį Europoje, reikia formuoti europinę tapatybę ir tarptautinį solidarumą (Bridgford/Stirling 2007; Cairola 2007).

- *Intensyvėjanti Europos integracija reikalauja skatinti darbuotojų visuomeninį ir politinį dalyvavimą Europos mastu:*

Įvertinus, kad vis daugiau politinių ir ekonominių sprendimų yra priimami Europos lygyje, darbuotojų visuomeninis ir politinis dalyvavimas gali būti pasiektas, ugdant jų politinių sprendimų gebėjimus ir kritinį socialinį sąmoningumą Europos kontekste. Tai pasiekama per kolektyvinį mokymą, kai įvertinama įvairias Europos šalis atstovaujančių darbuotojų kasdieninė patirtis.

- *Tarptautinio mobilumo skatinimas reikalauja, kad darbuotojai turėtų europinę švietimo perspektyvą:*

Augantis Europos darbuotojų tarptautinis mobilumas sukuria bazę, išplėsti jų užimtumo galimybes (Europos Sąjungos Taryba 2009, p. 3), spartinti ekonomikos augimą ir užimtumą Europoje (Europos Komisija 2008, p. 11; Europos Komisija 2010: 25). Šį mobilumą trikdo įvairios kliūtys: skirtingos darbo ir socialinės sąlygos įvairiose Europos valstybėse. Tarptautiniam darbuotojų mobilumui būtina jų kompetencija, iš anksto įvertinti konkrečias aplinkybes bei darbo santykius lemiančius susitarimus, kad būtų užtikrinta sąmoninga ir aktyvi integracija įvairiomis nacionalinėmis darbo sąlygomis. Profesinių sąjungų švietimo veiklos tikslas – išugdyti tokius gebėjimus.

- *Tarptautinės visą gyvenimą trunkančios švietimo perspektyvos parengimas:*

Atsižvelgiant į tarptautinį darbuotojų mobilumą ir reikalavimą, turėti tęstinę mokymo visą gyvenimą perspektyvą, reikia suteikti darbuotojams tarptautinę mokymosi visą gyvenimą perspektyvą. Todėl būtina, kad skirtingose šalyse pateikiami mokymo pasiūlymai nuosekliai metodiniu požiūriu ir savo turiniu papildytų vienas kitą net ir kokybės aspektu.

Vertinant šį iššūkį, yra būtina parengti profesinių sąjungų švietimo darbo bazinę Europos dimensiją. Visgi didžiausias iššūkis profesinių sąjungų švietimo europeizacijai yra tai, kad profesinių sąjungų švietimo pasiūlymai ir darbo organizatoriai daugiausiai susieti su nacionaliniu, regioniniu ar lokaliu lygiu. Reikia pasakyti, kad Europos profsąjungų institutas ETUI-REHS vis dažniau pateikia profesinių sąjungų veikėjams Europos lygio pasiūlymus, kurie yra nukreikti europeizuo-

ti profesinių sąjungų darbuotojų mokymą. Visgi profesinių sąjungų mokymo organizatorių įvairiose ES šalyse teikiami reikšmingi mokymo pasiūlymai skyrėsi jau savo kiekiu bei jų esmę sudarančiu švietimo suvokimu, o taip pat pedagoginių metodų turiniu. Tų skirtubių priežastis – skirtingos istorinės tradicijos, skirtingos interesus atstovaujančios struktūros ir skirtingi švietimo tikslai. Taigi, profesinių sąjungų vykdomo švietimo darbo europeizacijos aspektu egzistuoja ryžtingų veiksmų poreikis (Bridgford/Stirling 2007).

Rengiant bendros Europos dimensijos profesinių sąjungų švietimą, dėl minėtų iššūkių reikia atsižvelgti į šiuos aspektus: ein gemeinsamer Bildungsverständnis der Gewerkschaften:

- *bendras profesinių sąjungų švietimo suvokimas:*

Profesinės sąjungos ir profsąjunginės mokymo įstaigos pripažįsta, kad apskritai įsitvirtina vis mažiau subalansuota švietimo sąvoka, kuri yra susiaurinama iki darbuotojų ekonomiškai pritaikomo įsidarbinimo ir išryškina tas kompetencijas, kurios yra būtinos, kuriant socialiai subalansuotą, ekonomiškai bei ekologiškai ir socialiai tvarią darbinę aplinką. Šiuo požiūriu finansinė krizė ir

ekologiniai iššūkiai suteikia progą, vėl giliau susimąstyti apie darbą, visuomeninę politinę atsakomybę ir darbuotojų dalyvavimą bei tai vertinti bendražmogiškosios etikos aspektu. Todėl profesinių sąjungų požiūriu diskutuoja apie profesinių sąjungų švietimo tikslus, funkcijas ir visuomeninį vaidmenį Europos lygyje turi vykti tarptautiniu profsąjungų politikos mastu.

- ***bendras principinis mokomasis turinys:***

Norint sukurti visą gyvenimą trunkančio tarptautinio švietimo perspektyvą, yra būtina, kad Europos profesinės sąjungos sutartų dėl esminio bendro mokymo turinio, kuris darbuotojams ir profesinių sąjungų veikėjams suteiktų tarptautines kompetencijas, ir tada parengtų atitinkamus mokymo modulius.

- ***Sutarimas dėl bendrų bazinių pedagoginių-metodinių pagrindų:***

Parengti bendrus arba tarptautinius susiejamus pedagoginius-metodinius pagrindus, leidžiančius išugdyti kompetencijas ir perteikti profesinio švietimo turinį, galima remiantis bendromis tradicijomis, o konkrečioje grupėje galima pasiremti besimokančiųjų patirtimis ir jų poreikiais (ILO [ed.] 2007). Žinoma, profesinių sąjungų mokymo įstaigos visgi naudoja įvairius metodus, kurie tinka konkrečiai savimonei, skirtingoms istorinio vystymosi patirtims ir skirtingiems kultūriniais kontekstams. Norint parengti tarptautinius tarpusavyje susietus pedagoginio kompetencijų ugdymo metodus, juos reikia integruoti į šį platų metodų repertuarą. Tam reikia tarptautinio supratimo apie pedagoginius metodus, atitinkamas kategorijas ir didaktinį-metodinį įgyvendinimą. Šie aspektai tiesiogiai ir netiesiogiai siejasi su įtampa tarp asmeninio vystymosi

(tapatybė) ir darbo rinkos apspręstų reikalavimų (Europos darbo rinka). Ši įtampa turi būti įvertinta kuriant pedagogines koncepcijas. Tai įgalins ugdyti praktines tarptautines kompetencijas, kurios susies kartu bendrąjį, profesinį, politinį ir tarpkultūrinį švietimą.

Projekto Quali2move tikslai ir metodai

Aukščiau nurodytomis aplinkybėmis 10 profesinių sąjungų ir profsąjunginių mokymo institucijų iš septynių ES šalių, Turkijos ir Europos lygmens 2012 metais įvykdė projektą „Quali2move: darbinio politinio švietimo suvokimo ugdymas ir sklaida Europoje“, kurio tikslas buvo, remiantis sistemingai pasidaliama informacija apie skirtingas švietimo koncepcijas, metodus ir kultūrą, parengti bendrą švietimo suvokimą.

Platus ir įvairus partnerių ratas leido rengiamoje švietimo koncepcijoje panaudoti platų spektrą įvairių Europos mokymo institucijų ir interesų atstovavimo organizacijų kultūrinės patirtis. IDEAS (ie) pateikė požiūrį iš anglo-saksų ekonominės erdvės, IG Metall ir bfw (de) bei ÖGB (at) reprezentavo kontinentinės Europos korporatyvinį socialinės partnerystės modelį, IFES (es) atstovavo pietų Europos mokymo instituciją, o Cartel ALFA (ro), ZNP (pl) ir Litmetal (lt) dalyvavimas neleido pamiršti Rytų Europos perspektyvos, per BMI (tr) buvo atstovaujama profesinė sąjunga iš šalies kandidatės, o ETUI (eu) įgalino pasinaudoti Europos lygyje parengtomis profsąjungų mokymo koncepcijomis.

Bendras švietimo modelis buvo kuriamas partneriams sistemingai ir tikslingai keičiantis informacija apie švietimo koncepcijas ir metodus jų šalyse, papildant tai mokslo teiginiais. Per keturis darbinius seminarus, kurių turinį partneriai rengdavo iš anksto ir įvertindavo po seminarų, buvo parengta viena bendra švietimo koncepcija, kuri apibrėžia kylančius iššūkius

ir nusako švietimo tikslus, apibrėžia pagrindines sąvokas ir apima pavyzdinius kvalifikacinius metodus.

Švietimo koncepcijos rengimas rėmėsi keturiais procesais:

- Sistemingai vykdomu informacijos pasikeitimu apie partnerių švietimo koncepcijas ir veiklas bei tos informacijos palyginimu;
- Bazinių sąvokų apibrėžimu, sukuriant dalykinio bendravimo pagrindą;
- Bendro švietimo modelio rengimu, įvardijant dabartinius iššūkius profesinių sąjungų švietimui Europoje ir to švietimo tikslus;
- Tarptautinio politinio švietimo pavyzdinių metodų surinkimas.

Keitimasis informacija apie partnerių švietimo koncepcijas ir veiklas

Bendro švietimo modelio rengimas rėmėsi įvairių profesinių sąjungų švietimo veikėjų abipusiu supratimu, parodytu skirtingoms kvalifikacijos ugdymo koncepcijoms ir programoms, priklausančioms atitinkamiems partneriam, ir taip pat bendrų bruožų ir skirtumų išskyrimu. Todėl pirmas žingsnis, kuriant bendrą modelį, buvo keitimasis partnerių patirtimi apie profesinių sąjungų mokymo institucijų vykdomas švietimo veiklas. Ši pasikeitimas vyko trimis etapais. Per pirmąjį susitikimą Frankfurte prie Maino vasario 13-14 dienomis partneriai iš pradžių supažindino su jų švietimo programomis.

Remiantis pateiktomis prezentacijomis, parengtos laikinos kategorijos, leidžiančios sistemingai palyginti švietimo programas, kurios diskusijose buvo išskirtos kaip aktualios:

- Profesinių sąjungų vykdomo švietimo baziniai pagrindai

Projekto Quali2move partneriai

Berufsbildungswerk (bfw) – Vokietija

Birleşik Metal İş (BMI) – Turkija

Cartel ALFA – Rumunija

European Trade Union Institute (ETUI) – EU

IG Metall – Vokietija

Institute for the Development of Employees Advancement Services (IDEAS) – Airija

Instituto de Formación y Estudios Sociales (IFES) – Ispanija

Österreichischer Gewerkschaftsbund (ÖGB) – Austrija

Unification of Lithuanian Metalworkers' Trade Unions (Litmetal) – Lietuva

Związek Nauczycielstwa Polskiego (ZNP) – Lenkija

- Profesinių sąjungų vykdomo švietimo tikslai
- Profesinių sąjungų vykdomo švietimo darbo suvokimas ir reikšmė
- Profesinių sąjungų vykdomo švietimo sritys
- Profesinių sąjungų vykdomo švietimo tyrinys
- Politinis švietimas
- Per profesinių sąjungų vykdomą švietimą perduotos vertės
- Švietimo metodai
- Per profesinių sąjungų vykdomą švietimą išugdytos tarptautinės kompetencijos

Naudojant pirmajame seminare dalyvių tarpusavyje pasikeista informacija, buvo parengta tarpinė projekto partnerių švietimo programų apžvalga, kuria remtasi, gilinant informacija per antrąjį susitikimą kovo 29-30 Dubline.

Susitikimo metu įvairių šalių švietimo institucijų atstovai keitėsi ne tik informacija, žiniomis ir patirtimi, bet išskyrė juos siejančius bendrus aspektus ir egzistuojančius skirtumus. Tuo

remiantis, parengta bendra švietimo programa. Šio keitimo si rezultatas – sisteminga palyginamoji Europos profesinių sąjungų mokymo institucijų naudojamų programų ir metodų apžvalga (plg. skyrius 8).

Bazinių švietimo terminų apibrėžimai sukuria prielaidas dalykiniam keitimuisi informacija

Dar vienas specifinis iššūkis, kylantis keičiantis informacija apie švietimo programas Europos lygyje, tai įvairiose kalbose skirtingai suvokiami įvairūs dalykiniai specialieji terminai. Todėl darbinių seminarų metu diskusijose yra fiksuojami svarbiausi terminai, pvz., dalyvavimas, subjektų orientacija, politinis švietimas, solidarumas ir kt., ir kiekvienas projekto dalyvis pateikia savo suvokimą apie šių terminų apibrėžimus. Su šiais apibrėžimais supažindinama kitų seminarų metu, jie aptariami ir tada sutariama dėl bendro kiekvienos sąvokos apibrėžimo. Bendrų sąvokų apibrėžimų kūrimas vyksta intensyviai dalykiškai bendraujant, o patys apibrėžimai sukuria tolesnio dalykinio bendravimo bazę. Iš kitos pusės, šios sąvokos buvo surinktos į vieną išsamų terminų žodyną, kuriuo gali naudotis ir kiti švietimo organizatoriai (plg. sk. 9).

Bendro švietimo modelio parengimas pagal nustatytus profesinių sąjungų vykdomo švietimo iššūkius ir tikslus

Bendro švietimo modelio bazę sudarė partnerių identifikuoti jų vykdomų švietimo veiklų skirtumai ir bendrybės, diskusijos apie Europos integracijos sukeltas problemas profesinių sąjungų vykdomam švietimo darbiui. Tai vyko darbo seminaruose Dubline ir Stambule 2012 metų gegužės 17 – 18 d.. Diskusijose partneriai pabrėžė didelį poreikį skatinti Europoje kritinę visuomenę, skatinti tarptautinį solidarumą ir ugdyti tarptautinę socialinę sąmonę ir ugdyti Europos tapatybę, kuri paremta piliečių kasdienine darbo ir gyvenimo patirtimi.

Norėdami šią bazę panaudoti, kurdami švietimo programą, projekto partneriai pasirėmė *Christine Zeuner (Helmut Schmidt universitetas Hamburge)* moksline analize, kuri darbo seminare Stambule buvo pateikta kaip mokslinis indėlis, apibrėžiant politiniam švietimui keliamus reikalavimus ir to švietimo dimensijas bei nagrinėjamus aspektus (plg. 5 sk.). Christine Zeuner supažindino su informaciniu tinkleliu, kurį projekto partneriai užpildė ir parengė atitinkamą švietimo koncepciją.

Remiantis šiais rezultatais, baigiamajame darbiname seminare 2012 spalio 1 ir 2 dienomis Varšuvoje projekto partneriai priėmė bendrą ketinimų deklaraciją apie tarptautinį profesinių sąjungų vykdomą švietimą Europoje (žr. 1 sk.).

Tarptautinio politinio švietimo pavyzdinių metodų parengimas

Norėdami bendrus europinio švietimo būdus papildyti tarpkultūrinio mokymo metodais, partneriai projekto metu parengė įvairius metodinius būdus: iš vienos pusės tai yra

Profesinių sąjungų mokymų Europoje turinys ir jo dimensijos

Politinės-teisinės dimensijos	Socialinės visuomeninės dimensijos	Kultūrinė dimensija	Socialinė-ekonominė dimensija	Tapatybės formavimo dimensijos
<ul style="list-style-type: none"> politinės struktūros ir procesai bei galimybės juos įtakoti civilinė visuomenė ir aktyvumas demokratinės vertybės švietimas – tai demokratinio aktyvumo prielaida 	<ul style="list-style-type: none"> Socialinės atskirties mechanizmų suvokimas ir žinios apie tai Migracijos procesų suvokimas ir jos politinių, socialinių ir ekonominių pasekmių kiekvienam nariui, visuomenei ir nacionalinėms valstybėms suvokimas Skirtingumų pripažinimas ir socialinių mažumų reikšmė Lyčių ir tautinių mažumų lygybė 	<ul style="list-style-type: none"> tarpkultūrinis jautrinimas ir patirtis kalba kultūrinės ir politinės įvairovės suvokimas ir pripažinimas 	<ul style="list-style-type: none"> Žinios ir suvokimas apie ekonominį vystymąsi lokaliame, regioniniame, nacionaliniame ir globaliame lygmenyse Dalyvavimas ekonominiuose procesuose TINA argumentų (There Is No Alternative) kritinis vertinimas 	<ul style="list-style-type: none"> Klasinės sąmonės arba bendrų ekonominių interesų formavimas Tolerancijos, suvokimo ir dialogo ugdymas Pagarbių, jautrių ir empatiškų kontaktų su žmonėmis, nepriklausomai nuo jų kilmės, lyties ir etninės priklausomybės, ugdymas

Pirminis šaltinis: Ruud Veldhuis, Anja Ostermann. Final Report on Germany, Austria, Liechtenstein. The Contribution of Community Action Programmes in the Fields of Education, Training and Youth to the Development of Citizenship with a European Dimension, Amsterdam 1997. p. 13–14. (papildymai, pakeitimai: C. Zeuner)

metodai, skirti ugdyti tarptautines kompetencijas. Antra vertus, kai kurie partneriai parengė politinio ugdymo metodus, skirtus tam tikrai konkrečiai tarptautinei mokymo situacijai. Šie metodai buvo bendrai išbandyti darbiname seminare Varšuvoje. Jie pateikti 7 ir bei priede skyriuose.

Su projekto rezultatais supažindinta baigiamojoje projekto konferencijoje, vykusioje 2012 metų lapkričio 29 dieną Berlyne. Pristatymas pradėtas krizės Europoje analizėmis, kurias parengė Oskar Negt ir Adam Ostolski (žr. 2 ir 3 skyriai).

Santrauka

Vykdamt projektą Quali2move, projekto partneriai per trumpą laiką parengė svarų indėlį europeizuojant profesinių sąjungų švietimą. Formuluojuant, užrašant ir platinant bendrus profesinio švietimo būdus, kuriuose įvertinti aštuonias Europos sąjungos šalis ir ES lygį atstovaujančių dešimties mokymo institucijų švietimo tikslai, kultūros ir metodai, kurie kaip orientyrai gali būti naudojami ir kitose mokymo organizacijose, vykdamt švietimo darbą, taip plečiant jų pagrindus, nes tai leistų įvertinti profesinio mokymo Europoje reikalus. Šis projektas paskatino visiems labai svarbų keitimąsi informacija tarp Europos profsąjungų, nes europinis profesinių sąjungų vykdomas švietimas yra būtinas, ugdant kritiškai mąstančią Europos visuomenę. Rengiant švietimo programas paaiškėjo, kad profesinių sąjungų veiklos įvairiose Europos sąjungos šalyse veiklos vykdomos pagal tuos pačius bazinius nuostatus, tačiau skirtingos veiklos sąlygos ir skirtinga istorinė šalių ir profesinių sąjungų patirtis nulėmė didelę švietimo metodų įvairovę. Todėl keitimasis patirtimi apie profesinių sąjungų švietimo veiklas atskleidė glūdinį potencialą, toliau vystyti profesinį švietimą Europoje.

Literatūra

- Bridgford, Jeff/ Stirling, John 2007: Trade union education in Europe – Some latest developments. In: International Labour Office (ILO) (ed.) 2007: Strengthening the trade unions: The key role of labour education. Labour Education 2007/1-2. No. 146 – 147. 65 – 70.
- Cairola, Enrico 2007: Globalization and labour education. In: International Labour Office (ILO) (ed.) 2007: Strengthening the trade unions: The key role of labour education. Labour Education 2007/1-2. No. 146 – 147, 1 – 10.
- Europäische Kommission 2010: EUROPA 2020. Eine Strategie für intelligentes, nachhaltiges und integratives Wachstum. KOM(2010) 2020 endgültig.

Europäische Kommission 2008: Eine erneuerte Sozialagenda: Chancen, Zugangsmöglichkeiten und Solidarität im Europa des 21. Jahrhunderts. KOM(2008) 412 engültig.

International Labour Office (ILO) (ed.) 2007: The role of trade unions in workers' education: The key to trade union capacity building. Geneva. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---actrav/documents/meetingdocument/wcms_112434.pdf (15.8.2011)

Negt, Oskar 2012: Gesellschaftsentwurf Europa. Plädoyer für ein gerechtes Gemeinwesen. Göttingen.

Rat der Europäischen Union 2009: Schlussfolgerungen des Rates vom 12. Mai 2009 zu einem strategischen Rahmen für die europäische Zusammenarbeit auf dem Gebiet der all-gemeinen und beruflichen Bildung („ET 2020“). 2009/C 119/02.

Spencer, Bruce 2007: The present and future challenges of labour education in the global economy. In: International Labour Office (ILO) (ed.) 2007: Strengthening the trade unions: The key role of labour education. Labour Education 2007/1-2. No. 146 – 147, 11 – 17.

7 skyrius

MTarpkultūrinio politinio švietimo metodai

Clemens Körte/Fernando Benavente Tendillo

Projekte „Qualizmove“ po intensyvaus pasikeitimo sampratomis apie profsąjungų švietimo principus, buvo sukurtas bendras tarptautinio politinio švietimo principas. Svarbi ir daug dėmesio reikalaujanti šio principo dalis yra tarpkultūrinio politinio švietimo metodų parengimas. Nacionaliniame kontekste politinis švietimas nukreiptas dažniausiai į tai, kaip nustatyti priklausomybę kuriai nors visuomenei, kai iš vienos pusės yra ugdoma savimonė ir atsakinga elgsena toje visuomeninėje aplinkoje. Iš kitos pusės, turi būti skatinamas įsipareigojimas visuomenei ir suteikiamos žinios apie politinius procesus ir sąsajas, kad sustiprėtų politinio sprendimo pajėgumai (plg. Zeuner šiame leidinyje). Tarptautiniame lygmenyje tai reikia susieti su sąveikiniu kultūriniu jautrumu, kuris neapsiriboja vien kultūrinių skirtumų pažinimu, o suteikia gilų supratimą apie skirtingose kultūrose esančias sąsajas tarp socialinių kasdienių praktikų ir su jomis susijusių kolektyvinių nuostatų (plg. Kehrbaum šiame leidinyje). Tarptautinis politinis švietimas Europos lygmenyje turi įveikti „daugelio lygių reikalavimus“. Iš vienos pusės, remdamasis skirtingomis politinėmis kultūromis ir priklausomybėmis, jis turi perteikti labai skirtingų politinių kasdienių praktikų suvokimą ir kartu padėti, išskirti socialinių praktikų identifikavimą ir jų skatinimą.

Dėl šios priežasties, projekto partneriai išsikėlė sau uždavinį, parengti atitinkamus metodus, kurie susietų aukščiau paminėto politinio švietimo aspektus su skirtingų socialinių praktikų suvokimu ir įgalintų ugdyti tarptautiniame lygyje bendrą supratimą.

Tuo tikslu du partneriai pristatė po vieną tokį metodą; šis metodas buvo išbandytas kartu su kitais projekto partneriais. Tada partneriai analizavo savo patirtis, atitinkamą tinkamumą tarptautiniam švietimo lygiui ir parengė įvairias metodo variacijas.

Vienas iš metodų skirtas panaudoti kasdienio gyvenimo ir politines išraiškos priemonės nenaudojant kalbos ir kalbinio bendravimo. Taip įtraukiami kūrybiškų stebėjimo gabumų turintys dalyviai, kurie kitomis aplinkybėmis dažnai gali likti neįvertinti. Tai inscenizuojama paveikslais, kurie (skirtingai nei kalba) leidžia bendrauti per reikšmes, neatmeta norminių aspektų ir visų pirma leidžia dalyvauti asmenims, kurie dėl asmeninių ar kalbinių priežasčių dažnai neatsikleidžia viešose diskusijose. Būtent tarptautiniame kontekste – tai vieningai pastebėjo visi projekto „Qualizmove“ partneriai – svarbu naudoti integruotus metodus.

Kitas labai akivaizdus metodas leidžia pakaitomis išgyventi ir įvertinti skirtingas situacijas: dominavimo, vadovavimo ir paklusnumo. Dominavimo santykiai, autoritariniai metodai ir sekimo atvejai yra nulemti kultūrų, bet ne tik jų, todėl jie atitinkamai ir pasireiškia. Antrojo metodo esmė ir yra tai patirti pakaitomis, o tada aptarti grupėse. Šis metodas dar vadinamas „rankų hipnoze“.

Metodas „Piešiniai – paveikslai“

Clemens Körte

Tikslai

„Piešiniai - paveikslai“ turi sudaryti galimybes pasiekti bendrą sąvokų supratimą, nenaudojant kalbos, ir kartu pademonstruoti įvairių kultūrų politinėje kasdienybėje naudojamos vizualios komunikacijos socialines galimybes. Vizuali komunikacija įgauna vis didesnį svarbą bendražmogiškų ryšių ir bendravimo aplinkoje. Vizualaus bendravimo formos sparčiai plinta reklamoje, socialinio pobūdžio susitikimuose (profesinių ir privačių susitikimų erdvėse, viešose erdvėse ir pan.), ryšių su žiniasklaida erdvėse, televizijoje, internete), socialinius ryšius mezgančių organizacijų veikloje, o ypač politinio pobūdžio komunikacijoje. Kompleksiškos politinės programos yra skleidžiamos, naudojant vizualius simbolius. Vizualūs vaizdai, visų pirma grafičiai, atskleidžia socialinių-politinių procesų politines sąsajas ir lokalizacijas. Metodo tikslas – atsižvelgti į minėtas aplinkybes, iššifruoti vizualią komunikaciją skirtingose kultūrose, taip skatinti skirtingo pobūdžio politinės komunikacijos, perteikto turinio ir suvoktų politinių realijų suvokimą. Kartu turi būti identifikuoti kasdieninės vizualios politinės komunikacijos bendri požymiai.

Piešiniai reprezentuoja santykį su sąvokomis. Piešiniuose pasitelkiami simboliai arba ženklai, kurie nusako reikšmių turinį. Tokiu būdu piešiniai įgalina komunikaciją, kuri negalėjo vykti verbaline forma, tačiau per paveikslus ji yra perteikiama kaip pavaizduotas „kalbėjimas“.

Todėl toliau pateikiamas metodas labai tinka tarpkultūrinėms mokymo sąsajoms ugdyti. Jis leidžia bendrauti dalyviams, kurie naudojami skirtingomis kalbinės raiškos priemonėmis. Dalyviai įsivieša metodą, kuriuo galės perteikti nuostatas ir idėjas nepriklausomai nuo savo kalbinių raiškos galimybių.

Metodas

Projekto vadovas pateikia ne daugiau kaip penkias sąvokas ar sąsajas (skyrius), kuriuos reikia pavaizduoti (papildomai jis gali sutarti su dalyviais, kad jie sutinka su šia veikla). Dalyviams pateikiamas skaitmeninis fotoaparatas ir jiems skiriama užduotis, nufotografuoti simbolius ir ženklus, kurie yra esmingai susiję su pateiktomis sąvokomis.

Pageidautina, kad būtų sudarytos kuo mažesnės ir kultūrinio bei politinio požiūriu kuo vieningesnės dalyvių grupės, pvz., po du dalyvius. Jiems duodama užduotis, savarankiškai vaikstant po miestą, per dvi-tris valandas nufotografuoti nustatytą skaičių vaizdų. Grupėms sugrįžus, kiekviena grupė savo temai parenka nuo trijų iki penkių nuotraukų, kurios išsamiai atspindi tą temą.

Galimi temų pavadinimai:

- Socialiniai santykiai (alternatyva būtų vartojimas)
- Solidarumas (alternatyva: lygybė / nelygybė)
- Darbas

- Lytis (santykiai tarp lyčių)
- Valdymas (valdymu paremti santykiai)
- Tvarumas (alternatyva būtų aplinka, gamtos apsauga)

Temų pavadinimai parenkami atsižvelgiant į švietimo priemonės turinį arba pagrindinius aspektus, kurie bus svarbūs tolesniame skirtingas kultūras atstovaujančios grupės darbe,

Vertinimas

Parinktos nuotraukos yra aprašomos trijuose aprašymo lygiuose kiekvienai parinktai temai

- a) tiesioginis turinys: ką aš matau? (pvz., sugriautą namą, kelio ženklą)
- b) ikonografinis vaizdo turinys: kokia vaizdo tema? (pvz., karas, kelių eismo organizavimas)
- c) ikonologinis – ikonografinis vertinimas: ką mums pasako nuotrauka apie vietoje esančias sąlygas? Ką ši nuotrauka liudija apie mūsų vertybių pavyzdžius?

Grupės supažindina su vaizdų paieškos rezultatais, demonstruodamos skaidres ir per paaiškinimus pateiktuose trijuose lygiuose. Pateikus paaiškinimus galima užrašyti ant informacinių lentų.

Kiekviena grupė pati pateikia nuotraukų aprašymus. Nėra netinkamo ar tinkamo aprašymo. Po to vykstančioje diskusijoje galima perklausti ir diferencijuoti pateiktus rezultatus.

Kitoje refleksijoje palyginami skirtingi vaizdavimo ir aiškinimo pavyzdžiai.

Remiantis šiais palyginimais, galima organizuoti antrą ratą, pavedant jau galbūt kultūrinio požiūriu mišrioms grupėms pateikti vizualinį sąvokų arba sąsajų atvaizdavimą, kad remiantis pirmajame rate sukurtu suvokimu, būtų paruošta bendra vaizdų kalba.

Grupių dydis

Nuo 1 iki 2 asmenų grupėje

Nuo 3 iki 4 grupių

Pritaikymo galimybės

Metodas taikomas ankstyvajame sąvokų apibrėžimo etape, kai grupės dalyviai dar tik pradeda susipažinti ir kol nėra labai išsiskristalizavę bendri pamąstymai. Šis instrumentas tinkamas susipažinti grupėje, kurios dalyviai dar nepilnai pasitiki vienas kitu ir tik pradeda formuoti bendrus sąvokų apibrėžimus.

Metodo trukmė

½ dienos paieškai, 2 val. vertinimui, nuo 2 iki 3 valandų diskusijoms ir pasikeitimui nuomonėmis grupėje (= 1 diena). Jei šiam metodui galima skirti daugiau laiko, tai kiekvienas darbo žingsnis atliekamas ilgiau ir intensyviau.

Pasirengimas ir medžiaga

Po 1 skaitmeninį fotoaparataž kiekvienai grupei, projektorius ir kompiuteris. Informacinė lenta.

Vaizdų pavyzdžiai

© Clemens Körte

Sienų freska, Belfastas

© Clemens Körte

Sienų freska, Belfastas

© Clemens Körte

Sienų freska, Belfastas

© Clemens Körte

Sienų freska, Belfastas

© Clemens Körte

Check point Charlie (Berlyno sienos kirtimo postas sąjungininkų zonoje) Berlynas (Friedrichstraße)

© Clemens Körte

Check point Charlie (Berlyno sienos kirtimo postas sąjungininkų zonoje) Berlynas (Friedrichstraße)

© Clemens Körte

Berlyno siena, Berlynas (Käthe-Niederkirchnergatzé)

Oraniečių ordino eisena, Belfastas

© Clemens Körte

Sienų freska, Belfastas

© Clemens Körte

Sienų freska, Belfastas

© Clemens Körte

Metodo aptarimas

Šis metodas tiksliai tenkina tarpkultūriniam politiniam švietimui keliamus reikalavimus. Per vizualios komunikacijos atvaizdavimą ir suvokimą perteikiamas kolektyvinis socialinės kasdienės (politinės) komunikacijos praktikos atvejis. Tai siejama su politinių sąvokų ir santykių atvaizdavimu ir interpretavimu. Antrame rate galima žengti toliau ir pasinaudojus tarpkultūrine grupių sudėtimi, skatinti paruošti bendrus tarptautinius politinius traktavimo modelius.

Bendravimas per vaizdus puikiai tinka, norint įveikti kalbos barjerus tarpkultūrinėse mokymo terpėse. Metodą lengva įgyvendinti, jis betarpiškai skirtas veiksmui ir remiasi dalyvių intuityviu suvokimu.

Parentant vaizdus arba sąvokas ir situacijas, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad nebūtų paliestos dalyvių kaip neliečiamos (tabu) suvokiamos kultūrinės temos, o religiniai kultūriniai klausimai nebūtų pateikiami įžeidžiančiu dalyvių aspektu (plg. Todorov 2010).

Variacijų galimybės

Rengiant bendrus aiškinamuosius pavyzdžius, remiantis pirmajame etape gautais rezultatais ir diskusija, galima organizuoti antrą ratą, sudarant kultūrinio požiūriu mišrias grupes.

Profesijų sąjungų švietimo aplinkoje įdomūs aiškinimo pavyzdžiai yra profesijų sąjunginiai simboliai. Atitinkamų simbolių pateikimas ir analizė gali paskatinti skirtingų profesijų sąjungų kultūrų tarpusavio supratimą.

Įdomi politinė tema yra pažymėta „krizės ženklais“.

Patobulintas vizualios komunikacijos variantas gali pasižymėti tuo, kad su vaizdais bus elgiamasi sąmoningai jais manipuluojant. Tai gali padidinti dėmesį manipuliavimo momentams, esantiems politinėje vizualinėje komunikacijoje, ir refleksinei tos komunikacijos kritikai.

Metodas: „rankų hipnozė“

Fernando Benavente Tendillo

Europos dirbančiųjų darbo aplinką nulemia įvairiausi galios santykiai. Didėjanti globalizacija lemia žmonių asmeninių santykių plėtrą, be to žmogus dar turi socialinius santykius įmonėje, kurioje dirba, savo socialinėje aplinkoje ir pagal politines normas sukonstruotoje visuomenėje. Šios aplinkybės suponuoja įvairius galios, valdymo, vadovavimo ir paklusnumo santykius. Gyvenantys vyraujančioje liberalioje aplinkoje, pasižymintioje aukštu individualizmo ir asmeninės atsakomybės, o galbūt ir pilietiškumo vertinimu, pateiks kitokį galios pasiskirstymo vertinimą, nei asmenys iš daugiau tradicinės ar net hierarchinės visuomeninės aplinkos.

Žiūrint iš tarptautinio švietimo požiūrio taško, taip susiklosčiusios aplinkybės iškelia švietimo darbui naujų iššūkių. Ar galios santykiai apskritai yra suvokiami kaip problema? Ar galima pasiekti sutarimą apie egzistuojančius galios ir paklusnumo santykius? Ar suvokiami terminologiniai skirtumai tarp valdymo, paklusnumo, nuolankumo ir t.t., o jei suvokiami, tai kaip tas suvokimas veikia individualią asmenybę ir kiek šis fenomenas gali būti apibendrinamas? Kiek realiai kitose šalyse yra paplitę tam tikros Vakarų pusrutulyje tarptautinėmis laikomos pripažintos vertybės (demokratija, dalyvavimas) ir ar jos ten nusako tą patį turinį? Išnagrinėjus ir šį aspektą, keliamas klausimas, ar nėra savotiškai patogu, būti valdomam?! Gal vadovavimui tam tikra prasme būdinga, padėti laisvės, savimonės ir gebėjimų formavimo link žengiantiems vadovaujamesiems, kad jie gebėtų sėkmingai atlikti savo uždavinius?

Priklausomai nuo šalies kultūros, galios ir valdymo santykiai gali būti labai įvairūs: nuo hierarchijos iki dalyvavimo arba tų santykių suvokimo, interpretavimo ir įteisavimo. Tai ir yra pagrindas tarpkultūriniam politiniam supratimui.

Toliau pateikiame rankų hipnozės metodą, kuris projekto metu buvo išbandytas ir reflektuotas. Jis atkreipia dalyvių dėmesį į valdžios, valdymo ir vadovavimo temas bei skatina pasidalinti patirtais įspūdžiais. Dalyviams nuolat sukuriami kiti santykiai, kuriuose jie privalo įsijausti į vieną ar kitą vaidmenį (vadovaujančio / valdomojo) ir hipnozės būdu valdyti kitus arba būti valdomu. Tada keičiamasi nuomonėmis apie šio proceso metu patirtus išgyvenimus.

Uždaviniai

Dirbti su skirtingose kultūrose įvairias galios ir piktnaudžiavimo galia, lyderystės ir valdomųjų temas nagrinėjančiomis koncepcijomis .

Technika

1. Dalyviai vaikšto kambaryje laisvai, visuomet eina ten, kur yra tuščia erdvė.
2. Vedėjas sako „stop“ ir dalyviai jungiasi į porą su arčiausiai esančiu asmeniu.
3. Vadovas pasirenka vieną asmenį, su kuriuo parodys pratimą; jis ištiesia savo delną link dalyvio veido, 30 cm iki veido. Vadovas paaiškina, kad dalyvis dabar yra „hipnotizuojamas“ jo ranka, ir visada reikia išlaikyti 30 cm atstumą tarp vadovo delno ir dalyvio veido. Po to vadovas atitraukia savo ranką ir vėl ištiesia ją į priekį – taip turi judėti ir dalyvis. Vadovas gali eiti pirmyn ir atgal, stiebtis į viršų ar pritūpti žemyn ir pan..
4. Poros susitaria, kas bus A, o kas B. A prikiša savo delną B prieš veidą, pirštų galiukus laiko ties plaukų linija, atstumas - 30 cm iki veido. A vedžioja B po kambarį užtikrindamas, kad tarp plaštakos ir B veido visada yra 30 cm atstumas, ir vengdamas susidūrimo su kitais žaidėjais.
5. Po to kai A ir B jau pakankamai pasipraktikavo, jie keičiasi vaidmenimis – dabar veda B, o A paklūsta jam.
6. Vadovas pakviečia tris savanorius. A ištiesia abi savo rankas delnais į priekį. B ir C atsistoja 30 cm prieš jo delnus. Kai A judina rankas, B ir C atitinkamai juda. Dalyvius galima suskirstyti į grupes po tris, kad jie atliktų šią pratimo dalį. Vaidmenimis reikia keistis taip, kad kiekvienas iš trijų gautų galimybę pabūti vadovaujančiojo vaidmenyje.
7. Baigiant pratimą, pakvieskite vieną savanorį vadovauti visai grupei, esančiai kambaryje. Grupė yra hipnotizuojama skirtingomis vadovaujančiojo kūno dalimis, kurias įvardina vadovas, pavyzdžiui, „kairė akis“, „dešinysis kelis“ ir pan. Pridėkite dar garsą tokiu būdu, kad kai vadovaujantysis juda aukštyn, garsas stiprėja, o kai jis leidžiasi žemyn, garsas silpnėja. Tai yra neaukštos koncentracijos pratimas, jis yra susijęs su „duoti ir imti“, nes poros turi dirbti kartu, kad būtų nuolat judama.

© IFES Valencia

Vertinimas

Vertinant metodą, dalyviai bendrai apmąsto šio pratimo metu įgytą patirtį. Kuo skiriasi reikalavimai, keliami valdymui ir buvimui valdomu? Kaip kinta santykis, pasikeitus valdomos grupės dydžiui? Kokie privalumai ir trūkumai pasireiškia atitinkamoje situacijoje?

Antrame apmąstymo etape dalyviai perkelia šį patyrimą į hierarchinius santykius savo šalių kultūrose, ypatingai svarbu įvertinti darbo santykių aplinką. Dalyviai pakaitomis įsijaučia į vadovavimo ir atsakomybės, paklusnumo ir dalyvavimo ir t.t. santykius savo gimtųjų šalių aplinkoje ir išskiria esančius skirtumus bei bendrumus.

Grupių dydis

Grupių dydis gali būti įvairus. Iš pradžių dirbama poromis, paskui po tris, o galiausiai ir visa grupė. Iš esmės galima pradėti dirbti ir didelėje grupėje: pradedant poroms, paskui trejetams, o likusieji grupės nariai dalyvauja kaip pasyvūs stebėtojai arba aktyviai dalyvaujantys kitoje grupėje.

Kada gali būti taikomas metodas

Šis metodas gali būti naudojamas tada, kai siekiama grupės narius atpalaiduoti nuo jų susivaržymų.

Laiko poreikis

Metodui reikia daugiau kaip 20 minučių.

Pasiruošimas ir reikalingos medžiagos

Šiam metodui reikia pasiruošti. Metodą reikia išsamiai paaiškinti. Tai apima techninius pratimus, o taip pat reikalingas medžiagas.

Papildoma pastaba

Reikia įsitikinti, kad niekas nedaro pratimų netinkamu būdu.

Metodo aptarimas

Šis metodas labai tinka politiniam švietimo darbui, kuriame dalyvauja įvairių kultūrų dalyviai, o siekiama aukščiau minėtų tikslų. Remdamiesi ir paakinti tiesioginių fizinių potyrių, dalyviai aptaria ir palygina kasdienių galios santykių savo kultūrinėje aplinkoje kolektyvinius aiškinimus. Siekiant sąveikinio kultūrinio sąmoningumo (plg. Kehrbaum šiame leidinyje) yra supažindinama su tarpkultūrinėmis socialinėmis kasdienėmis elgsenomomis ir kolektyvinėmis jų aiškinimo galimybėmis. Šis supažindinimas koncentruojasi ties politinių santykių esme: naudojimusi galia, atsakomybės prisiėmimu ir hierarchinių santykių kūrimu. Įvertinant pratimą, minėti aspektai perkeliama į konkrečią kasdienio gyvenimo situaciją arba yra konkretizuojami tose gyvenimo srityse. Pirmiausia pageidaujama pasirinkti darbinio ir kasdienio gyvenimo situacijas.

Dalyvių pateikiamas šio metodo vertinimas yra labai svarbus ir todėl reikia rūpestingai ir detalai pasiruošti.

Šis metodas labai tinka, siekiant suvokti ir išanalizuoti organizacijoje vykstančius procesus arba rengiantis deryboms. Kartu šis metodas reflektuoja mokymo konteksto aukštesnį lygį: santykį tarp dėstytojų ir besimokančiųjų, kuris taip pat turi savotiškus galios ir valdymo aspektus, tačiau kartu jam būdinga atsakomybė ir pasitikėjimas. Todėl šis metodas labai gerai tinka reflektuoti dėstytojų vaidmenį, rengiantis tarpkultūrinio švietimo renginiams, kuriuose dalyvauja skirtingus kultūrinius kontekstus atstovaujantys dėstytojai.

© IFES Valencia

Variacija

Pradėkite dirbti poromis, tada po tris ir pabaigoje turi įsitraukti visa grupė.

8 skyrius

Profesinių sąjungų švietimo nuostatų Europoje palyginimas

Martin Roggenkamp ir Tom Kehrbaum

Projekto Quali2move metu sistemingai lyginant partnerių pateiktas skirtingas švietimo nuostatas ir programas, sukurta patikima bazė identifikuoti bendrus bruožus ir parengti vieningą švietimo koncepciją. Aštuonių Europos šalių profsąjungų švietimo palyginamoji apžvalga jau savaime buvo svarbus tarpinis projekto rezultatas, nes iki šiol nėra parengta palyginamosios apžvalginės profsąjungų studijos apie profesinių sąjungų pasiūlymus švietimo srityje (žr. ILO (ed.) 2007, p. 12; Bridgford/Stirling 2007).

Projekte palyginimas vyko per tris etapus. Pirmiausiai mokyimo institucijos supažindino su savo švietimo programomis, švietimo veikla ir pasikeitė nuomonėmis apie tai. Šiose diskusijose ir paaiškėjo, kokios sąvokos ir kokie aspektai svarbūs, nustatant skirtumus ir bendrumus. Tuo remiantis, antrame etape buvo išskirtos aštuonios palyginamos kategorijos ir taip sukurta sisteminė bazė keistis informacija. Trečiajame etape tas palyginimas buvo pagilintas. Partneriai dar kartą tikslinamai nusakė jų taikomus švietimo principus, atskleidami juos per palyginimo kategorijas. Pabaigoje tai buvo aprašyta (plg. šiame leidinyje pateiktą Tom Kehrbaum straipsnį).

Palyginimams naudotos kategorijos

Profesinių sąjungų švietimo iššūkiai ir veiklos sąlygos

Per pirmąjį sąmoningai nestruktūrizuotą pasikeitimą informacija paaiškėjo, kad įvairiose šalyse egzistuojančios skirtingos profesinių sąjungų veiklos sąlygos nulemia skirtingas projekte atstovaujama švietimo organizacijų nuostatas švietimo klausimais. Turkijoje sąlygos labai skiriasi nuo kitose Europos šalyse esančių sąlygų. Turkijoje gamybiniais santykiams būdingas didelis antagonizmas ir konfliktiškumas, silpna teisinė bazė, konfliktai su religiniais judėjimais ir autoritarinės tradicijos profsąjungų veikloje. Esant tokioms

sąlygoms, profesinių sąjungų švietimo galimybės yra ribotos ir joms keliami visai kiti uždaviniai, nei vakarų Europos šalyse: Vokietijoje, Airijoje, Austrijoje ir Ispanijoje, kur profesinių sąjungų švietimas yra paplitęs kaip neatsiejama ir visuomenėje pripažįstama suaugusiųjų švietimo šaka, turi stabilią ir tik jai būdingą organizacijos struktūrą. Dėl ekonominės krizės švietimo organizacijos Ispanijoje ir Airijoje patiria daug didesnį finansinį spaudimą, nei kolegos Austrijoje ir Vokietijoje. Specifinė profesinių sąjungų situacija, lyginant su kitais, susiklosčiusi Lietuvoje ir Rumunijoje. Dėl neilgos gyvavimo istorijos, buvusiose socialistinėse šalyse profesinių sąjungų pozicijos yra silpnos, o jų teikiami politinio švietimo pasiūlymai visuomenėje priimami su išlygomis. Lyginant su Turkija, šios profsąjungos tikrai veikia ne tokioje konfliktinėje situacijoje. Rumunijoje ir Lietuvoje pagrindinis uždavinys yra pakelti profesinių sąjungų ir socialinės partnerystės autoritetą visuomenės akyse. Dar kitokia nei Rumunijoje ir Lietuvoje yra situacija Lenkijoje, nes ten socialistinė praeitis mažai diskreditavo profsąjungas, ir jos gali remtis solidžia finansine ir organizacine baze.

Profesinių sąjungų švietimo tikslai

Profsąjunginio švietimo tikslai yra bazinė palyginamoji kategorija, nes jie apsprendžia konkrečias švietimo veiklas. Lyginant paaiškėjo, kad yra aiški sąsaja tarp veiklos sąlygų ir tikslų. Ryški antagonistinė situacija Turkijoje apsprendė, kad profesinių sąjungų švietimas didžiąja dalimi bus skirtas mobilizuoti ir politizuoti darbuotojus ir profsąjungų narius. Tuo tarpu Rumunijos ir Lietuvos profesinėms sąjungoms ši mobilizavimo galimybė per politizavimą netinka, nes gyventojai labai rezervuoti vertina politizavimą. Šiose šalyse profesinės sąjungos siekia pagerinti savo, socialinės partnerystės ir socialinio dialogo įvaizdį, gerindami darbuotojų įsidarbinimo

galimybes ir sukurdami per profsąjungų švietimą tiesioginę asmeninę naudą darbuotojams. Tokia padėtis ir keliama tikslai iš esmės skiriasi nuo jau įsitvirtinusių ir stabiliai veikiančių profsąjungų švietimo institutų Vakarų Europoje bei Lenkijoje. Kadangi profesinių sąjungų švietimą šiose šalyse vykdo stabilios ir įsitvirtinusios profesinių sąjungų organizacijos, tai svarbiausi čia yra ne organizacijų interesai. Skatinant darbuotojų aktyvumą darbo vietose, darbo rinkoje ir visuomenėje ugdymą, į pirmą planą iškeliami ilgalaikio visuomenės vystymosi perspektyva.

Profesinių sąjungų švietimo sritys, švietimo turinys, politinis švietimas ir tikslinės grupės

Visiems projekto partneriams profesinių sąjungų švietimo pagrindinis tikslas: kelti profsąjungų ir įmonės interesus atstovaujančių asmenų kvalifikaciją. Švietimo pagrindai skyrėsi ir pagal tai, kiek švietimas buvo pritaikomas darbuotojams ir kiek jis apimdavo profesinį kvalifikacijos kėlimą. Labai plačią švietimo pasiūlą darbuotojams ir jų interesus atstovaujančių kvalifikacijos kėlimui, nukreiptam ugdyti visuomenės politinį aktyvumą, turi parengę ir taiko vakarų Europos ir Lenkijos ZPN profsąjungų švietimo institucijos. Tiesa, ir Rumunijos CARTEL bei Litmetal profsąjunga Lietuvoje turi parengę švietimo programas darbuotojams. Tačiau jos apsiriboja tiesiogiai su profsąjungomis susijusiomis temomis ir yra skirtos sudominti dirbančiuosius profesinėmis sąjungomis arba įtraukti juos į savo gretas. Tuo tarpu ZNP, IG Metall, IDEAS, IFES ir ÖGB turi parengę darbuotojams plačią programų pasiūlą, apimančią visuomenines, politines ir kartais net kultūrines temas. Tai dera su visuomeninio aktyvumo ugdymo tikslais. Šios grupės profesinės sąjungos skiriasi pagal tai, ar jos teikia programas, kelti ir profesinę kvalifikaciją. ZNP, IDEAS ir IFES organizacijų švietimo programose yra įtrauktas profesinis mokymas, kuris joms labai

svarbus. Vokietijoje ir Austrijoje profesinės sąjungos yra arba buvo ir profesinio kvalifikacijos kėlimo organizatoriai. Visgi organizaciniu požiūriu šiose šalyse atskirtas profesinis kvalifikacijos kėlimas nuo politinio švietimo. Vokietijoje profesinės kvalifikacijos kėlimą organizuoja profesinėms sąjungoms priklausantis institutas (Berufsbildungswerk), o IG Metall pagrindinį dėmesį skiria (įmonės ir visuomenės) politiniam švietimui.¹ Panašaus pobūdžio institutas Austrijoje jau yra tapęs visai nepriklausomas. Tuo tarpu ZNP, IDEAS ir IFES integruoja kartu politinį švietimą ir profesinį mokymą. Ten politinio švietimo aspektai visada yra profesinio mokymo programų sudėtinė dalis. Lietuvoje ir Rumunijoje politinis švietimas yra siūlomas išimtinai tik profsąjungų nariams. Šiose šalyse bendro pobūdžio politinio švietimo profsąjungų pasiūlymų visuomenės nepriimtų. Turkijos BMI naudoja profesinių sąjungų švietimo veikloje politinį švietimą kaip mobilizuojančią priemonę.

Pedagoginiai principai ir metodai

Pedagoginių principų ir metodų atžvilgiu galima konstatuoti, kad visi projekte dalyvaujantys partneriai priklausomai nuo profesinių sąjungų keliamų visuomeninių tikslų, eina ta pačia linkme. Dėl šio fakto labai palengvėjo bendrų švietimo tikslų formulavimas: tai į subjektą orientuotą ir jo dalyvavimą švietimo procese skatinanti metodika, kuri pirmenybę teikia kolektyviniams mokymosi procesams, o ne individualiam žinių suteikimui, veiklumo ugdymui ir kritiniam mąstymui, o ne dabartinei visuomenės būklei.

¹ Išskyrus Inzell mokymo centrą, kuris kartu su buvusia tekstilės pramonės profsąjunga susijungė su IG Metall ir ten pat (kur anksčiau veikė kaip savarankiška institucija) teikia profesinio mokymo paslaugas (pvz., suvirintojų kursai, kompiuterių kursai ir t.t.).

Profesinių sąjungų vykdomos švietimo veiklos rūšys

Palyginus visus bendrumus, galima išskirti tris profesinių sąjungų vykdomos švietimo veiklos rūšis:

1. Antagonistinė profesinių sąjungų vykdoma švietimo veikla

Ši veiklos tipą reprezentavo BMI iš Turkijos. Turkijos profesinė sąjunga veikia konfliktiškų pramoninių santykių, poliarizuotos visuomenės ir silpnai išreikštų profesinių sąjungų teisių aplinkoje. Šioje šalyje profesinių sąjungų švietimas ugdo klasių sąmoningumą, demokratines nuostatas, pasaulietinį požiūrį ir todėl pirmiausiai atlieka mobilizuojantį vaidmenį. Politinis švietimas čia yra profesinių sąjungų veiklos dėmesio centre, tačiau tiesioginis tikslas yra, stiprinti profesinių sąjungų organizacijas, o ne siekis skatinti darbuotojų visuomeninį aktyvumą, kaip tai yra Vakarų Europos profesinėse sąjungose.

2. Gynybinė profesinių sąjungų vykdoma švietimo veikla

Prie šio tipo priskirtina CARTEL Alfa iš Rumunijos ir Litmetal iš Lietuvos. Šiose šalyse profesinių sąjungų pozicijos taip pat yra silpnos. Pirmiausiai, tai nulėmė žemas profesinių sąjungų, ir ypačingai jų vykdomo politinio švietimo pripažinimas gyventojų tarpe, susiklostęs dėl istorinių peripetijų. Litmetal atveju tokią padėtį dar lemia ir tas faktas, kad metalo perdirbimo sektoriuje yra silpnai išvystyta pramoninė bazė ir čia veikia daugiausia užsienio koncernai, kurie vengia bendradarbiauti su profesinėmis sąjungomis. Šiose šalyse neįmanoma surengti plataus masto politinio švietimo veiksmų, nes jie greičiausiai nesulauktų darbuotojų susidomėjimo. Profesinių sąjungų švietimo veikla nukreipta kurti organizacijos įvaizdį, skatinti socialinę partnerystę, socialinį dialogą ir gerinti darbuotojų įsidarbinimo galimybes.

3. Institucionalizuota profesinių sąjungų švietimo veikla

Projekte dalyvaujančios vakarų Europos šalių profesinės sąjungos ir švietimo institucijos bei ZPN iš Lenkijos vykdo profsąjunginę švietimo veiklą, kuri yra įsitvirtinusi kaip suaugusiųjų švietimo dalis, yra institucionalizuota ir organizaciniu požiūriu diferencijuota. Tokiomis aplinkybėmis vykdoma profesinių sąjungų švietimo veikla naudoja diferencijuotas švietimo programas ir kelia sau plačius visuomeninius tikslus: skatinti darbuotojų aktyvumą darbo vietose, darbo rinkoje ir visuomenėje. Ši veiklos rūšis dar gali būti skirstoma pagal profesinio mokymo aspektą į dvi grupes: jei IDEAS, IFES ir ZNP siūlo į profesinių sąjungų švietimo veiklą integruotą politinį švietimą ir profesinį mokymą. Tuo tarpu IG Metall ir ÖGB šias sritis yra atskyrę organizaciniu požiūriu.

Įvairių profesinių sąjungų švietimo nuostatų apžvalga

Profesinė sąjunga/ švietimo įstaiga	Profesinių sąjungų švietimo veiklos bazė ir iššūkiai	Profesinių sąjungų švietimo tikslai	Profesinių sąjungų švietimo sritys	Švietimo turinys
 Rumunija	<ul style="list-style-type: none"> • Silpnos profesinės sąjungos • Istorinės praeities nulemtas politinis santūrumas 	<ul style="list-style-type: none"> • Veiklumo įgūdžių skatinimas • Profesinių sąjungų gebėjimų veikti skatinimas • Profesinių sąjungų įvaizdžio gerinimas • Socialinio dialogo stiprinimas ir santykių tarp socialinių partnerių gerinimas 	<ul style="list-style-type: none"> • Profesinių sąjungų atstovų kvalifikacijos kėlimas • Profesinis mokymas • Seminarai pasirinktomis temomis 	<ul style="list-style-type: none"> • Profesinis mokymas • Derybos dėl kolektyvinių sutarčių ir interesų atstovavimas • Profesinių sąjungų organizacija • Derybų vedimas • Darbo teisė • Komunikacija • Projektų vadyba • PME metodas • Jautrumo priekabiavimui ir diskriminavimui ugdymas • TDO konvencijos • Socialinis dialogas • ir kt.
 Turkija	<ul style="list-style-type: none"> • Konkurencinė padėtis su religinėmis nuostatomis • Autoritarinės tradicijos profesinių sąjungų veikloje • Antagonistinė situacija • Silpni finansiniai pajėgumai • Nėra taisyklių dėl atleidimo nuo darbo profsąjungų veiklai • Politinės ir religinės išankstinės nuostatos • Patriarchalinė visuomenė • Žemas bendras išsilavinimo lygis • Žemas mokytojų kvalifikacinis lygis • Ribotos tyrimų galimybės • Per mažai mokymo centrų 	<ul style="list-style-type: none"> • sidarbinimo galimybių skatinimas • Kritinio vertinimo gebėjimų skatinimas • Demokratinė nuostatų skatinimas profsąjungose • Klasių savimonės ugdymas • Profesinių sąjungų stiprinimas 	<ul style="list-style-type: none"> • Politinis švietimas • Profesinių sąjungų atstovų kvalifikacijos kėlimas • Nedidelės apimties profesinis mokymas 	<ul style="list-style-type: none"> • Politinis švietimas • Klasės sąmonės formavimas (anti-kapitalistinė, antirasistinė, antifašistinė, antilytinė) • Demokratija Profesinėse sąjungose ir visuomenėje • Sąmoningumas aplinkos apsaugai / tvarumas

Tikslinės grupės	Politinis švietimas	Vertybės	Pedagoginiai principai ir metodai
<ul style="list-style-type: none"> • Interesus atstovaujantieji • Darbuotojai • Profsąjungų nariai 	<ul style="list-style-type: none"> • Nėra politinio švietimo 	<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimai įsidarbinti • Socialinis dialogas • Lygios galimybės • Sąžiningumas • Solidarumas 	<ul style="list-style-type: none"> • Interaktyvūs metodai • Darbo grupės • Žaidimai, pasiskirsčius vaidmenimis • Simuliacijos • Baigiamųjų kursų projektai • Praktiniai testai
<ul style="list-style-type: none"> • Profsąjungų nariai • Profesinių sąjungų atstovai • Profesinių sąjungų valdybos nariai 	<ul style="list-style-type: none"> • Politiniam švietimui teikiamas prioritetas kaip priemonė, tiek skatinant politinį vystymąsi, (klasių sąmoningumas ir demokratija), tiek ir stiprinant profesinių sąjungų demokratizaciją 	<ul style="list-style-type: none"> • Demokratinė sąmonė • Klasinė sąmonė • sekuliarizacija 	<ul style="list-style-type: none"> • Dalyvavimo principai: mokslas grupėse, darbo seminarai, konferencijos, kartografavimas, audio vizualinė technika, švietimo veiklos darbo vietoje

Profesinė sąjunga/ švietimo įstaiga	Profesinių sąjungų švietimo veiklos bazė ir iššūkiai	Profesinių sąjungų švietimo tikslai	Profesinių sąjungų švietimo sritys	Švietimo turinys
 Airija	<ul style="list-style-type: none"> • Solidžios organizacinės struktūros • Ekonominė krizė • Problemiškas švietimo veiklų finansavimas • Problemos atleidžiant nuo darbo profsąjungų veiklai • Maža aukštos kvalifikacijos trenerių 	<ul style="list-style-type: none"> • Įtraukimo ir dalyvavimo darbo vietoje, darbo rinkoje ir visuomenėje skatinimas • Gebėjimų įsidarbinti skatinimas 	<ul style="list-style-type: none"> • Profesinės kvalifikacijos kėlimas • Politinis švietimas • Profsąjungų atstovų kvalifikavimas 	<ul style="list-style-type: none"> • Neformalios bendrosios kompetencijos (Soft Skills, socialinės kompetencijos), pvz., komandinio darbo • Gebėjimas spręsti problemas • EDA treniravimasis • Vadovavimo kompetencijos • Asmeniniai gebėjimai darbo vietoje • Mokytojų mokymas • Organizavimas profesinių sąjungų rėmuose • Bendravimo gebėjimai
 Ispanija	<ul style="list-style-type: none"> • Solidžios organizacijų struktūros • Ekonominė krizė • Nuosavas profsąjungų švietimo institutas UGT ir CCOO profsąjungoms 	<ul style="list-style-type: none"> • Dalyvaujančios, solidarios ir teisingos visuomenės bei subalansuotų santykių tarp ekonominių veiklų ir tvaraus vystymosi skatinimas • Socialinio dialogo ir jo reikšmės stiprinimas • Dalyvavimo užsiėmimuose (profesinių gebėjimų ugdymas) ir visuomenės veikloje (švietimas) skatinimas • Kultūros ir švietimo išsaugojimas, kaip priemonių padedančių sukurti aktyvią, teisingą ir solidarią visuomenę. 	<ul style="list-style-type: none"> • Profesinis mokymas • Politinis švietimas • Profsąjungų atstovų kvalifikacijos kėlimas 	<ul style="list-style-type: none"> • Profesinių sąjungų politika bendrame profsąjungų direktyvvų ir principų kontekste • Profesinių sąjungų atstovų kompetencijos: darbo teisė ir teisiniai švietimo pagrindai, derybos dėl kolektyvinių sutarčių, darybų vedimas, meditacija, lygios galimybės, konfliktų vadyba, bendravimo kompetencijos, retorika, grupių dinamika, problemų sprendimas ir t.t. • Profesinis mokymas visoms pramonės šakoms

Tikslinės grupės	Politinis švietimas	Vertybės	Pedagoginiai principai ir metodai
<ul style="list-style-type: none"> • Shop Stewards • Komiteto nariai • Valdybos nariai • Kiti profesinės sąjungos nariai • Ne profsąjungų nariai • Profsąjungų nariai pensininkai • Bedarbiai profsąjungų nariai • Darbų saugos inžinierius • Tam tikras grupes apmokantys ekspertai • Jaunieji profsąjungų nariai • Moterys profsąjungų veikloje • Moteriškos lyties mokytojai 	<ul style="list-style-type: none"> • Politinis švietimas yra bendrosios švietimo programos dalis. Ir kiek bus įmanoma, tiek bus lyginama pasiūlymo švietimui • Politinis švietimas taip pat yra integruotas į profesinį kvalifikacijos kėlimą 	<ul style="list-style-type: none"> • Solidarumas • Lygios teisės • Lygybė • Demokratija • Sąžiningumas • Socialinis teisingumas 	<ul style="list-style-type: none"> • Profesinių sąjungų švietimas remiasi šiais baziniais principais: solidarumu, lygiateisiškumu, sąžiningumu, demokratija ir socialiniu teisingumu. Šios vertės yra ir švietimo metodų pamatas. • Profesinių sąjungų švietimo darbas turėtų būti nukreiptas į dalyvavimą ir orientaciją į kiekvieną subjektą. • Organizuoti kiek tai įmanoma, face-to-face mokymus. . • Profesinių sąjungų švietimas turėtų skatinti kuo daugiau diskusijų tarp besimokančiųjų. • Aktyvumą ir bendrą problemų sprendimą skatinančiam mokymui turėtų būti teikiamas prioritetas prieš gryną žinių perteikimą bei frontalinį mokymą.. • Patyrę profsąjungų nariai turėtų integruoti parengtas prezentacijas ir atskiras studijas.
<ul style="list-style-type: none"> • Profesinių sąjungų nariai ir darbuotojų atstovai, darbuotojai ir bedarbiai 	<ul style="list-style-type: none"> • Politinis švietimas yra švietimo programų sudedamoji dalis ir ji yra įvertinama visų rūšių švietimo pasiūlymuose. Politinis švietimas yra integruotas ir į profesinių mokymų programas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dalyvaujanti, solidari ir teisinga visuomenė • Subalansuotas ekonominio aktyvumo ir tvaraus vystymosi santykis 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktyvūs ir dalyvaujantys: lavinama ir kvalifikacijos, ir asmeninis tobulėjimas • Dėmesio centre yra besimokantys: atsižvelgiama į besimokančių ypatumus (suaugusieji ir darbuotojai); sukuriamos sąsajos tarp mokymo turinio ir jų darbo aplinkos. • Mokomasi grupėse

Profesinė sąjunga/ švietimo įstaiga	Profesinių sąjungų švietimo veiklos bazė ir iššūkiai	Profesinių sąjungų švietimo tikslai	Profesinių sąjungų švietimo sritys	Švietimo turinys
 <p>Vokietija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Solidi organizacijos struktūra • Švietimo pasiūlymus teikia ir profesinių sąjungų mokymo institucijos, ir pačios profsąjungos • Į švietimo veiklą įtraukti neetatiniai mokytojai 	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdomas dalyvavimas ir aktyvumas darbo vietoje ir visuomenėje • Suteikiama plačios apimties tam reikalingos žinios ir kompetencijos • Profsąjunginės veiklos savirefleksija (kaip mokymosi proceso dalis) 	<ul style="list-style-type: none"> • Politinis švietimas ir profesinis mokymas • Apmokomi įmonių profsąjungų interesus atstovaujantieji asmenys • Profesinį mokymą vykdo profsąjungoms priklausančios institucijos 	<ul style="list-style-type: none"> • Politinis jaunimo švietimas, darbo ir socialinė teisė, tarifų politika, įmonės ir profsąjungų politika, įmonių veiklos strategijos, ekonomika, darbų sauga, darbuotojų vadyba, tiksliniai seminarai asmenims ir profesinėms grupėms, istoriniai-politiniai mokslai, lektorių mokymas, tarptautinis švietimas
 <p>Lietuva</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Silpnos profsąjungos • Dėl istorinės praeities politiškai neaktyvios 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonominės situacijos ir dirbančiųjų gyvenimo lygio gerinimas • Profesinių sąjungų judėjimo stiprinimas • Ugdo politinių vertinimų gebėjimus • Darbuotojų mobilumo skatinimas • Darbuotojų organizavimas 	<ul style="list-style-type: none"> • Profesinių sąjungų atstovų, profesinių sąjungų narių ir potencialių narių kvalifikacijos kėlimas 	<ul style="list-style-type: none"> • Derybos dėl tarifų • Įstatymų leidyba • Socialinis dialogas • Psichologija • Darbų sauga • Profesinių sąjungų vertybės • Socialinė politika

Tikslinės grupės	Politinis švietimas	Vertybės	Pedagoginiai principai ir metodai
<ul style="list-style-type: none"> • Profsąjungų ir darbuotojų interesų atstovai (darbo tarybos) • Jaunimo ir mokomųjų asmenų atstovai • Darbuotojai • Profsąjungų nariai 	<ul style="list-style-type: none"> • Politinis švietimas yra profsąjungų švietimo darbo pagrindinė tema, kuri nagrinėja politinę ekonomiką, demokratiją ir dalyvavimo teises, nagrinėja interesų prieštaravimus ir kuria į veiksmus nukreiptą profsąjungų solidarumą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Profsąjungų judėjimo vertybės ir idealai • Veikiant orientuojamasi į solidarumą, socialinį teisingumą ir į veikiančią demokratiją • Mes rodome pagarbą kitaip galvojančioms 	<ul style="list-style-type: none"> • Orientuota į subjektą ir į veiksmą • Kritiškai emancipuotas • Dėmesio centre dalyviai ir temos • Pasitikėjimo savimi, bendrumų ir solidarumo stiprinimas ir reflektavimas • Bendras bendrų tikslų mokymasis • Teorijos susiejimas su praktika
<ul style="list-style-type: none"> • Profesinių sąjungų atstovų, profesinių sąjungų nariai ir potencialūs nariai 	<ul style="list-style-type: none"> • Tik profesinių sąjungų interesus atstovaujantiems 	<ul style="list-style-type: none"> • Solidarumas • Lygiateisiškumas • Demokratija • sąžiningumas • Socialinis teisingumas 	<ul style="list-style-type: none"> • Pedagoginiai seminarai ir konferencijos konsultacijos, darbas grupėse

Profesinė sąjunga/ švietimo įstaiga	Profesinių sąjungų švietimo veiklos bazė ir iššūkiai	Profesinių sąjungų švietimo tikslai	Profesinių sąjungų švietimo sritys	Švietimo turinys
 Austrija	<ul style="list-style-type: none"> • Solidi organizacijos struktūra 	<ul style="list-style-type: none"> • Supažindinimas su politiniu kontekstu • Alternatyvių politinių perspektyvų atvėrimas • Skatinamas aktyvus dalyvavimas darbo vietoje ir darbo rinkoje • Kolektyvinių verčių skatinimas 	<ul style="list-style-type: none"> • Politinis švietimas • Laisvalaikio ir visuomeninio gyvenimo temos • Kultūrinės temos • Aktualios politinės temos, profesinių sąjungų temos • Kvalifikacijos suteikimas atstovams 	<ul style="list-style-type: none"> • Politika • Teisė ir ekonomika • Socialinės kompetencijos • Konfliktų vadyba • Derybos dėl tarifų • Interesų atstovavimas • Kultūrinės temos • Aktualios politinės ir profsąjungų temos • Profesinių sąjungų vertybių ugdymas • Sąmoningumo skatinimas
 Lenkija	<ul style="list-style-type: none"> • Solidi organizacijos struktūra • Savo švietimo įstaigos • Švietimo pasiūlymai parengiami profesinių sąjungų bei kartu dirbančių institutų 	<ul style="list-style-type: none"> • Įtraukimo ir dalyvavimo darbo vietoje, darbo rinkoje ir visuomenėje skatinimas • Politinių sąsajų perteikimas • Alternatyvių verčių ugdymas • Kolektyvinių verčių skatinimas 	<ul style="list-style-type: none"> • Kvalifikacijos suteikimas interesų atstovams • Profesinis mokymas 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktualios profesinių sąjungų veiklos temos • Darbų sauga • Metodinės ir socialinės kompetencijos, skatinančios veiklumą politiniuose procesuose • Interesų atstovų kvalifikavimas • Profesinis mokymas

Tikslinės grupės	Politinis švietimas	Vertybės	Pedagoginiai principai ir metodai
<ul style="list-style-type: none"> Darbuotojai Profsąjungų Darbuotojai Lektoriai 	<ul style="list-style-type: none"> Pagrindinė profsąjungų švietimo darbo sritis 	<ul style="list-style-type: none"> Profesinių sąjungų laikysena Solidarumas sąmoningumas Socialiniai ir kultūriniai aspektai 	<ul style="list-style-type: none"> Kritinis emancipuotas požiūris Nukreiptas į subjektą ir aktyvumą
<ul style="list-style-type: none"> Atstovaujantieji profesinių sąjungų interesus Darbuotojai Profsąjungų nariai 	<ul style="list-style-type: none"> Sudėtinė profesinių sąjungų vykdomo švietimo dalis 	<ul style="list-style-type: none"> Solidarumas Sąmoningumas Vienoda prieiga prie švietimo Kultūriniai aspektai 	<ul style="list-style-type: none"> Kritinio pobūdžio švietimas, įveikiant stereotipus ir rutiną, naudojant tai kaip politinio vystymosi ir interesų atstovavimo bazę Orientuojamasi į subjektą Dalyvavimas E-mokymasis

Literatūra

- International Labour Office (ILO) (ed.) (2007): The role of trade unions in workers' education: The key to trade union capacity building, Geneva, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---actrav/documents/meetingdocument/wcms_112434.pdf (15.08.2011)
- Bridgford, Jeff; Stirling, John (2007): Trade union education in Europe – Some latest developments, in: International Labour Office (ILO) (ed.) (2007): Strengthening the trade unions: The key role of labour education, Labour Education 2007/1–2, No. 146–147, p. 65–70.

9 skyrius

Terminų žodynas

Orientacija į patirtį

Patirtis yra teorinių žinių ir socialinės praktikos rišančioji grandis. Besimokantieji turi matyti švietimo naudą jų kasdinei praktikai. Profesinių sąjungų švietime tai reiškia, kad reikia remtis besimokančiųjų kasdiene patirtimi ir susieti mokslą su konkrečia veikla įmonėje.

Profesinių sąjungų švietimas (palyginus su bendruoju švietimu)

Profesinių sąjungų švietimas skirtas interesus atstovaujantiems bei visiems profesinių sąjungų nariams. Profesinių sąjungų švietimas ugdo kritišką ir savimi pasitikinčio laikyseną visais visuomeninio gyvenimo ir reikšmingų visuomeninių vertinimų klausimais. Profesinių sąjungų švietimas skatina šias vertybes: solidarumą, demokratiją, lygybę, socialinį teisingumą ir sąžiningumą. Priešingai nei individualizuotas ir konkurencingas mokymas, profesinių sąjungų švietimas vyksta per bendrą mokymąsi ir keliant bendrus uždavinius. Naudojami švietimo metodai paremia ugdomas vertybes. Profesinių sąjungų švietimas dalinai apima ir profesinį mokymą.

Orientavimasis į veiklą

Orientavimosi į veiklą sąvoka profesinių sąjungų švietime turi du lygius:

- (1) Mokymas turi teikti konkrečią naudą besimokančiajam. Švietimas turi jiems padėti, sėkmingai vykdyti savo kasdienę veiklą darbe ir sėkmingai veikti visuomenėje.
- (2) Orientavimasis į veiklą profesinių sąjungų švietimo rėmuose turi ir metodinę dimensiją: žmonės sėkmingiausiai išmokomi per veiklą. Todėl mokymo metodai ir procesai turi apimti ir besimokančiojo veiklą.

Interesai

Interesai nusako socialinius ir / arba ekonominius ketinimus arba reikalavimus. Asmeninių interesų suvokimo prielaida – visuomeninių valdžios santykių bei asmeninio vaidmens ar funkcijos, kuri skiriama atskiram individui arba kurią jis nori pasiekti, supratimas. Reikia skirti asmeninius ir kolektyvinius interesus.

Kompetencijos

Kompetencijos remiasi pajėgumais, gebėjimais ir bazinėmis žiniomis, kurios įgalina individus įtakoti arba keisti aplinkybes. Kompetencijų būtinoji prielaida yra valia, atitinkamai panaudoti savo pajėgumus, gebėjimus ir žinias.

Kritiškas emancipuotas švietimas: Kritiškas ir emancipuotas švietimas yra nukreiptas ugdyti kritišką požiūrį į esamą visuomeninę padėtį, kartu leidžia visuomeninį vystymąsi vertinti nepriklausomai nuo vyraujančių traktavimo požiūrių ir tokiu būdu pasidomėti faktinės realybės galia. Kritiškas emancipuotas švietimas yra partinis švietimas ir yra nukreiptas ugdyti sąmoningumą kapitalistinės visuomenės ekonominių interesų atžvilgiu bei kritinį požiūrį į religiją, rasizmą ir fašizmą. Kritiškas emancipuotas švietimas skatina visuomenės kaitą bei socialinių problemų sprendimą. Kritiško emancipuoto švietimo dalis yra savikritiško požiūrio ugdymas. Kritiškas emancipuotas švietimas remiasi žinių perdavimu, tačiau kartu perteikia ir metodus, kaip šias žinias kritiškai naudoti.

Politinis švietimas

Politinis švietimas per politinės sąmonės ir ekonominių interesų suvokimo ugdymą skatina politinę laikyseną ir politinį aktyvumą. Jis lavina sąsają tarp politinių sprendimų ir kasdieninės patirties supratimą. Toks politinis švietimas,

kokį anglų kalboje nusako sąvoka Civic Education, yra skirtas įgalinti besimokančiuosius dalyvauti priimant politinius sprendimus. Tam jie supažindinami su šių procesų taisyklėmis ir institucijomis.

Solidarumas

Solidarumas yra bendrų interesų suvokimas ir bendra atsakomybė įgyvendinant šiuos interesus. Praktikoje solidarumas patiriamas bendražmogiškame bendravime ir gali būti išlavinamas, suvokus bendrus interesus. Profesinių sąjungų solidarumas remiasi suvokimu, kad nuo atlygio priklausantys dirbantieji rinkos ekonomika grindžiame pasaulyje – nacionaliniu ir tarptautiniu mastu – gyvena nuolatinėje konkurencijoje. Norėdami tai įveikti naudingai sau, jie privalo identifikuoti bendrus interesus ir apginti savo reikalavimus prieš darbdavius. Tam samdomiems darbuotojams reikalingas bendromis moralinėmis vertybėmis paremtas ir bendru kultūrinis suvokimas pagrįstas bendruomeniškumo jausmas. Šis solidarumo įsisąmoninimas apima „lygybę“ kaip funkcinę kategoriją ir atsiriboja nuo užuojauta ir pagalba silpnesniems ir ginamiesiems grindžiamo solidarumo jausmo. Tarpkultūriniai skirtumai, kalbinės ar net sąvokų skirtybės dažnai užgožia ir trukdo matyti identiškus interesus. Matyt tame ir glūdi problema, neleidžianti pagerinti tarptautinio profesinių sąjungų veiksmingumo.

Orientacija į subjektą

Koncepciniu ir metodologiniu požiūriais, profesinių sąjungų švietimas remiasi į subjektą orientuotu metodu, kuris atsiriboja nuo gryno žinių perdavimo metodu, kuriuos dalyviai suvokia kaip aktyvūs ir socialiai besimokantys subjektai. Metodai suponuoja savarankišką mokymąsi diskusijose ir pažinimo procesuose. Prof sąjungų švietimo dėmesio centre visada privalo būti besimokančiųjų švietimo interesai ir mokslo tikslai.

Utopijos

Politinis profesinių sąjungų švietimas yra skirtas ugdyti intelektualią distanciją esamai visuomeninei padėčiai. Tai leidžia ne tik kritiškai analizuoti visuomeninius santykius, bet ir skatina rengti savo pasiūlymus dėl esamos visuomeninės padėties.

Vertybės

Vertybės nusako idėjų ir bazinių principų, dėl kurių yra nesiginčijama ir nesiderama, rinkinį. Vertybės, kaip etiškos elgsenos ir visuomeninių institucijų bazė, reguliuoja socialinius santykius. Vertybes kuria regionų bendruomenės, todėl skirtinguose regionuose jos gali skirtis. Darbo aplinkoje svarbios šios vertybės: solidarumas, lygybė, socialinis teisingumas ir demokratija,

Santrauka

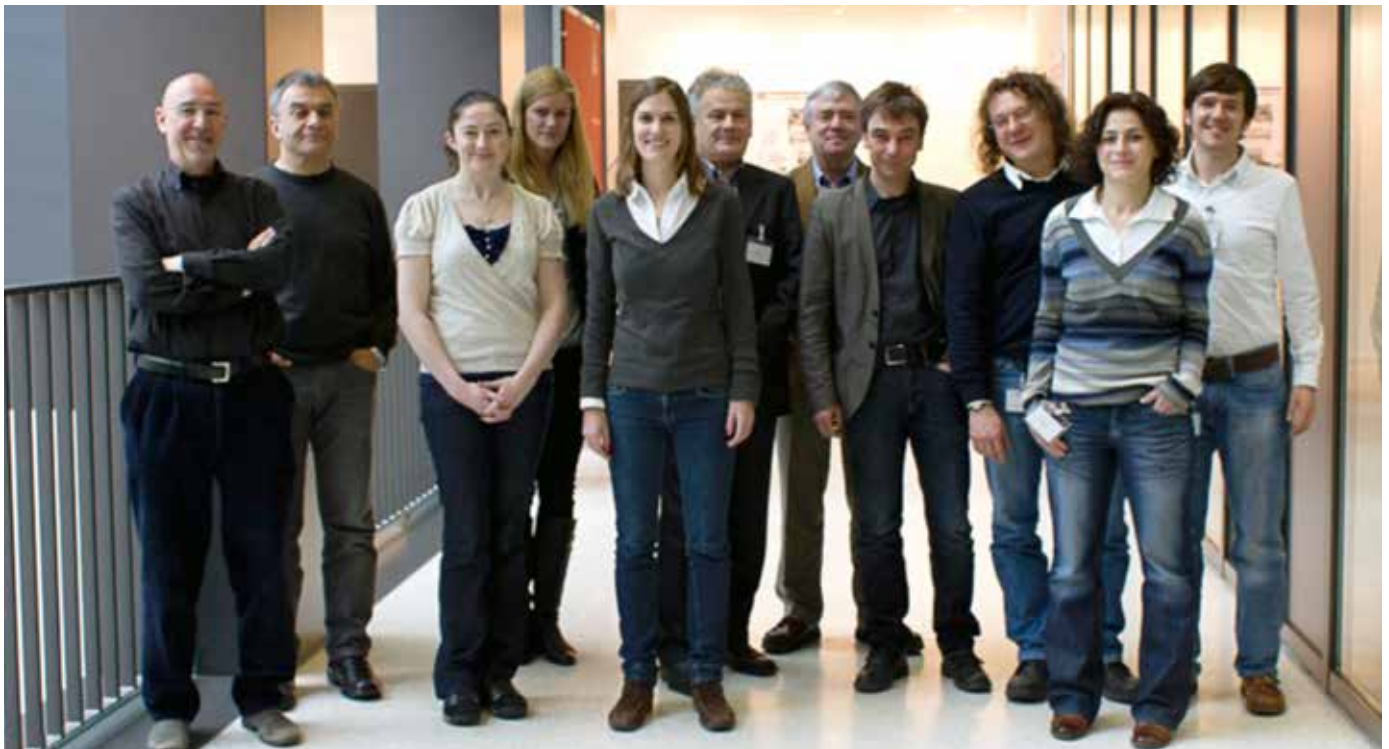
Apžvalga

Projekto metu dalyviai intensyviai keitėsi nuomonėmis ir informacija. Tai atskleidė, kad dalyvavę profesinės sąjungos ir profesinių sąjungų švietimo institucijos jaučia didelę būtinybę, sukurti kritiškai mąstančią Europos visuomenę. Jos suvokia bendrą uždavinį, kurti tokią visuomenę per nacionalinį ir tarptautinį politinį švietimą. Paaiškėjo, kad aštuonias skirtingas Europos šalis atstovaujantys projekto partneriai turi bendras bazines profesinių sąjungų švietimo veiklos žinias, kuriomis remiantis jau galima vystyti Europos dimensijos politinio švietimo antstatą. Projekto rezultatai yra reikšmingas žingsnis, plečiant Europoje tarptautinę profesinių sąjungų švietimo veiklą. Priimtoje bendroje deklaracijoje projekto partneriai nusako kylančius iššūkius, tikslus ir metodus, ugdant Europos visuomenę per profesinių sąjungų švietimo veiklą. Jie bendrai parengė metodinių instrumentų rinkinį, kuris švietimo

darbo organizatoriams pagelbės rengti ir įgyvendinti tinkamus švietimo pasiūlymus.

Šie projekto rezultatai pasitarnaus ne tik švietimo organizatoriams, vykdančioms Europos lygmens politinio švietimo veiklą. Jie turi tapti pradine baze, tobulinant Europos profesinių sąjungų politinio švietimo modelį, kurį turėtų papildyti kitų Europos sąjungos šalių metodai ir švietimo kultūrų patirtis. Per projektą „Qualizmove“ jo partneriai išsakė nuostatą, kad Europos profesinės sąjungos aktyviai dalyvauja ugdant kritišką Europos visuomenę.

Profesinių sąjungų vykdomas švietimas yra svarbus Europoje susiklosčiusios jaunuolių ir suaugusiųjų mokymo sistemos ramstis, todėl jis privalo būti įvertinamas Europos strategijos 2020 švietimo veiklos pakete. Profesinių sąjungų švietimo

stiprybė glūdi tame, kad jis yra tampriai susietas su pramoniniais santykiais, šalyse narėse vykstančiu socialiniu dialogu ir pagaliau su europiečių darbine ir kasdienio gyvenimo aplinka.

Krizė Europoje, viena vertus, atskleidė tarptautinių švietimo procesų būtinybę, o antra vertus, ji atvėrė galimybes, išplėsti profesinių sąjungų solidarūs ir demokratiškos bei praktiškai pritaikomo švietimo pavyzdžio taikymo aprėptį Europos erdvėje. Švietimo turinys apima aktualias europiečių darbo ir kasdieninio gyvenimo realijas. Naujas bendrojo ir profesinio švietimo turinio ir struktūros pergrupavimas Europos strategijoje 2020 reikalauja solidarios ir demokratiškos bazės bendroje Europos dimensijoje. Šiuo aspektu projektas „Qualizmove“ pateikė daug reikšmingų rezultatų, kuriuos apibendrinę čia pateiksime dar kartą.

Šiame leidinyje supažindinama su projekto rezultatais ir apibendrintais svarbiausiais diskusijos apie profesinių sąjungų švietimą Europoje aspektais. „Kėtinimų protokole dėl tarptautinio profesinių sąjungų švietimo Europoje“ projekto partneriai įvardija bendrą švietimo suvokimą ir dabartinių iššūkių akivaizdoje švietimui keliamus tikslus. 2 – 5 skyriuose išdėstytos profesinių sąjungų švietimo Europoje prieigos esminės teorinės prielaidos ir bazė. Oskar Negt analizuoja dabartinę ne tik Europoje, bet ir visuomenėje pasireiškiančią krizę, ir pabrėžia politinio švietimo reikšmę, norint įveikti šią krizę. Remdamasis atskleista Europos krizės analize, Adam Ostolski nurodo tą vaidmenį, kuris tenka profesinių sąjungų švietimui, kad politika įgytų būtinąją utopinę dimensiją. Pasiremdamas Komenskiu, Tomas Kehrbaum primena, kad švietimas būdavo pagrindinis krizių įveikimo instrumentas. Jis formuluoja prie Europos tapatybės ir visuomenės formavimo prisidedančiam

tarptautiniam profesinių sąjungų švietimui keliamus reikalavimus. Šiuose trijuose straipsniuose analizuojama Europos arba visuomenės krizė iš skirtingų perspektyvų ir formuluojami atitinkami reikalavimai profesinių sąjungų švietimo veiklai. Seminarui Stambule Christine Zeuner parengė svarbią teorinę bazę, skirtą bendram projekto partnerių darbui. Ji supažindina su įvairiais politinio švietimo modeliais, taip pat nusako esminius politinio švietimo modelių aspektus ir dimensijas. Tai buvo pagrindas projekto dalyviams kurti savo modelį.

Antrojoje leidinio dalyje pateikiami esmingi projekto rezultatai. Martin Roggenkamp parengtame projekto aprašyme supažindinama su projekto koncepcija, kuri įvertino nūdienos iššūkius profesinių sąjungų švietimui. Toliau pristatoma projekto eiga ir daliniai rezultatai. Esmingas „šalutinis produktas“ yra palyginamoji Europos profesinių sąjungų skirtingų švietimo metodų apžvalga. Išryškkinamas tiek profesinių sąjungų dėmesys švietimui, tiek ir bendrybės ir skirtumai tarp įvairių profsąjungų. Projekte parengti ir išbandyti tarptautinio švietimo metodai pateikiami kaip konkretūs instrumentai, skirti Europos politinio švietimo idėjai įgyvendinti. Terminų žodynėlyje randame sąvokų bazę, parengtą apibendrinus pasidalintą patirtį – iš esmės patirtį švietimo srityje. Terminija sudaro būtinąjį pagrindą dalykiniam bendravimui Europoje.

Apibendrinus galima teigti, kad šis leidinys yra solidi bazė ugdyti ir įgyvendinti politinio švietimo Europoje arba Europai uždavinius, nes čia apibendrinti iššūkiai, požiūriai ir tikslai bei sąvokos ir metodai. Vertingi projekto „Quali2move“ rezultatai pasiekti įspūdingo visų partnerių aktyvumo dėka. Jis liudija didelį susidomėjimą, kuriant bendrą Europos politinį švietimą ir ugdant kritišką Europos visuomenę.

Priedas

Tarpkultūrinio švietimo metodai

Metodai buvo parengti padedant ir konsultuojant *InterCultur*

Susipažinimas su tarpkultūriniais seminarais

Tikslai

Tikslas – ramiai ir be įtampos organizuoti individualų ir grupinį dalyvių prisistatymą ir kartu tame asmeninio bendravimo lygyje supažindinti su renginio tema.

Metodika

Naudojantis projektoriumi, ekrane pateikiamas pirma vienas, o paskui ir kiti klausimai (arba tezės). Galima alternatyva, kai klausimai užrašomi ant lentos. Dalyvių prašoma pasirinkti partnerį ir kartu su juo išaiškinti pateiktą klausimą arba diskutuoti nurodyta tema. Kitą klausimą dalyviai jau turi atsakyti su kitu pasirinktu partneriu.

Nuolat keisdami partnerius, dalyviai diskutuoja šiomis temomis (šiais klausimais):

- Švietimas man reiškia, ...
- Ko nors naudingo, įdomaus ar svarbaus pavyzdys...
 - ...ką dalyvis išmoko iš draugo ar draugės
 - ...ką dalyvis išmoko seminare ar studijų metu
 - ...ką dalyvis išmoko profsąjungose

Pabaigoje kiekvienas dalyvis prisistato asmeniškai ir pristato savo organizaciją ir papasakoja įdomią ar nustebinusią istoriją, kurią sužinojo diskutuodamas pateiktomis temomis su kuriuo nors iš dalyvių ir kuri pasirodė esanti verta papasakoti visiems klausytojams.

Grupės dydis

Nuo 10 iki 20 narių

Pritaikymo galimybės

Pradedant renginį / seminarą

Trukmė

Nuo 20 iki 30 minučių

Medžiaga

Projektorius arba rašymo lenta

Papildomos nuorodos

Būtina sąlyga, kad dalyviai galėtų bendrauti tarpusavyje be vertėjo.

Po šios diskusijos galima aptarti skirtingus švietimo metodus, kurie atspindi pateiktuose klausimuose (neformalus, formalus mokymosi sąvokos, ES vykstantys debatai apie „tęstinį mokymąsi visą gyvenimą“). Jau šio apšildančiojo pokalbio metu galima įvesti į politinio švietimo tematiką ir supažindinti su pasirinkta profsąjungų švietimo forma. Taip pradedama keistis patirtimi apie kiekvieno taikomas švietimo formas.

Aš – knygos pavadinimas

Tikslai

Nuotaikingas dalyvių prisistatymas ir savęs bei atstovaujimų organizacijų charakterizavimas.

Metodika

Kiekvienas dalyvis prisistato prieš auditoriją ir pristato atstovaujamą organizaciją per knygos pavadinimą. Pvz., „Jei dabar man reikėtų savo situaciją darbe nusakyti knygos pavadinimu, tai kaip turėtų tai skambėti? Arba: Kokios realiai egzistuojančios knygos pavadinimas tiktų nusakyti tą situaciją?“ ?

Grupės dydis

Nuo 10 iki 20 asmenų

Pritaikymo galimybės

Pradedant renginį ar seminarą.

Trukmė

Nuo 10 iki 15 minučių

Medžiaga

–

Papildomos nuorodos

Tarpkultūriniame kontekste šis metodas apima daugelį aspektų. Pirmiausia, yra atsižvelgiama į darbinę kiekvieno situaciją, ji įvertinama, nes projekte tai bus svarbu laiko, organizacinio ar turinio požiūriu. Antra, grupėje galima pasidalinti asmeniniais prioritetais (literatūra), arba atkreipti dėmesį į garsius arba nacionalinei kultūrai svarbius literatūros kūrinius, kurie dažnai vaidina svarbų vaidmenį kultūroje,

Profesijunginis viso kūno rebusas

Tikslai

Atmosferos atpalaidavimas, fizinė visos grupės patirtis

Metodas

Dalyviai suskirstomi į dvi komandas, kurios stovėdamos viena prieš kitą pateikia rebusus. Prieš kiekvieną etapą komandos turi pagalvoti, ar jos vaizduos politikus, darbdavius ar darbuotojus. Vaizduojama taip:

- Politikai vaizduojami sušunkant „Bla-bla-bla ...“ ir atitinkamai gestikuliuojant rankomis.
- Darbdaviai dainuoja „Money, money, money ...“ (grupės ABBA dainos melodija) ir daro atitinkamus judesius nykščiu ir rodomuoju pirštu.
- Darbuotojai šaukia „Workersunite!“ ir iškelia dešinį kumštį.

Vadovaujantis žaidimui, kiekvieno etapo pradžioje duoda starto signalą ir komandos pradeda atitinkamai vaizduodamos tai, ką jos pasirinko, judėti viena link kitos. Taisyklės yra tokios:

- Darbdavys perka, taigi nugali politikus
- Politikai apgauna, tai reiškia nugali darbuotojus
- Darbuotojų jėga nugali darbdavius

Laimi komanda, įgijusi dviejų taškų persvarą.

Grupių dydis

Nuo 6 iki 12 dalyvių

Pritaikymo galimybės

Atmosferos atpalaidavimas renginio metu

Trukmė

Nuo 20 iki 30 minučių

Medžiaga

–

Papildomos nuorodos

Žaidimui reikia vietos ir bus tikrai labai triukšminga! Galima panaudoti kaip atpalaiduojantį pasirengimą temai „Derybos“, nes čia imituojami tipiškai derybų ypatumai, pvz.: reikia tinkamai įvertinti kitą grupę, sugebėti pamiršti pralaimėjimą ir nepaisant to būti vieningais!

Vertybių ir moralės pažinimas per patarles

Tikslai

Supažindinimas su dalyvių kultūrine gyvenimo aplinka

Metodika

Kiekvienas dalyvis gauna po kortelę arba lapelį su užrašyta vienos iš dalyvių atstovaujamos šalies patarle. Kiekvienas dalyvis išsirenka sau partnerį ir diskutuoja su juo apie tas patarles: kokia yra jų esmė ir ar dalyviai pritaria ar nepritaria tai patarlės nuostatai. Paskui dalyviai pasikeičia partneriais ir kortelėmis su patarlėmis ir dabar jau su kitu partneriu diskutuoja apie kitas patarles. Pabaigoje patarlės bendrai aptariamos auditorijoje.

Susiraski partnerį ir diskutuokite: Ką reiškia ta patarlė? Kokia vertė glūdi joje? Kokia tos vertės svarba? Ar tau ta vertė yra svetima ar nereikšminga? Susiraski naują partnerį ir nagrinėki su juo kitą patarlę.

Grupių dydis

Nuo 10 iki 20 asmenų

Pritaikymo galimybės

Apšilimas prieš naują temą

Trukmė

Nuo 20 iki 30 minučių

Medžiaga

Kortelės arba lapeliai su įvairių šalių patarlėmis

Papildomos nuorodos

Norint parinkti patarles, reikia tam tikro pasiruošimo. Dalyviai turi sugebėti bendrauti tarpusavyje be vertėjo.

Patarlių pavyzdžiai

Šaltinis: <http://www.angelfire.com/ma4/memajs/quotes/proverbs.html> (16.12.2012)

Vakaras žino tai, ko rytas net nesitikėjo. – Der Abend weiß, was der Morgen nicht erwartet hat. – The afternoon knows what the morning never suspected. (švedų patarlė)

Visas nuodėmes lydi ilgi šešėliai - Alle Sünden werfen lange Schatten. – All sins cast long shadows. (airių patarlė)

Priekalas nebijo smūgių. – The anvil fears no blows. (rumunų patarlė)

Savo draugui būki skruzde ir žiūrėki į jį kaip į dramblį. – Better be quarreling than lonesome. (turkų patarlė)

Geriau pelė puode, nei sriuba visai be mėsos. - Besser eine Maus in den Topf als gar kein Fleisch. – Better a mouse in the pot than no meat at all. (rumunų patarlė)

Geriau bartis, nei būti vienišam. - Lieber streiten als einsam sein. – Better be quarreling than lonesome. (Airių patarlė)

Nereikia upės stumti; ji teka pati savaime. – Do not push the river, it will flow by itself. (lenkų patarlė)

Nekiški savo šaukšto į puodą, kuris ne tau verdamas. – Do not put your spoon into the pot, which does not boil for you. (rumunų patarlė)

Net ir stovintis laikrodis du kartus per dieną rodo teisingą laiką. – Even a clock that does not work is right twice a day. (lenkų patarlė)

Geras dailininkas neprivalo sugalvoti pavadinimo savo paveikslui, o blogas dailininkas – turi tai padaryti. – A good painter need not give a name to his picture, a bad must. (lenkų patarlė)

Tūkstantį kartų atmatuok ir tik vieną kartą atkirpk. – Measure a thousand times and cut once. (turkų patarlė)

Nieks nėra toks turtingas, kad galėtų apseiti be kaimynų – No one is rich enough to do without a neighbor. (danų patarlė)

Keisti ir pakeisti į gera yra du skirtingi dalykai. – To change and change for the better are two different things. (vokiečių patarlė)

Išmintis dėvi sudilusią skrandą – Under a ragged coat lies wisdom. (rumunų patarlė)

Kai neregys luošą veda – abu juda pirmyn. – When a blind man carries a lame man, both go forward. (švedų patarlė)

Nauja šluota gerai šluoja, bet senas šepetys gerai pažįsta kiekvieną kertę. – A new brooms weeps clean, but the old brush knows all the corners. (airių patarlė)

Turėdami dvi ausis ir vieną liežuvį, mes turime gerai du kartus įsiklausyti prieš ką nors sakydami. – Having two ears and one tongue, we should listen twice as much as we speak. (turkų patarlė)

Kas nori dainuoti, tas susiras sau dainą. – Those who wish to sing always find a song. (švedų patarlė)

Kai kirvis atėjo į mišką, medžiai tarė „Rankena yra vienas iš mūsų“! – When the ax entered the forest, the trees said, “The handle is one of us!” (turkų patarlė)

Kapitalizme žmogus žmogų išnaudoja, o socializme yra atvirkščiai. – Under capitalism man exploits man; under socialism there verse. (lenkų patarlė)

Verčių aukcionas

Tikslai

Suvokti asmenines vertybes ir prioritetus

Metodika

1. Seminaro vadovas supažindina su eiga.
2. Kiekvienas dalyvis gauna sąrašą su pagrindinėmis sąlygomis. Uždavinys: Iš pradžių turite pagalvoti, kokios vertės jums yra tokios svarbios, kad norite jas aukcionuoti ir tam parengiate savo prioritetų sąrašą. (rengiatės apie 15 min.)
3. Kiekvienas dalyvis gauna po vienodą sumą žaidimo pinigų, kuriuos jis gali panaudoti statymuose. Jie gali savo nuožiūra disponuoti pinigais (visus pastatyti iš karto už vieną vertybę arba padalinti bet kokiam kiekiui vertybių).
4. Pradedamas aukcionas: Vertybės iš eilės yra aukcionuojamos dalyviams (plaktukas ir medinė lenta tik sustiprina aukciono atmosferą). Vadovaujantis žaidėjas pradeda aukcioną, paskelbdamas iš eilės vertybes ir pasiteiraudamas, kokie bus pasiūlymai. Daugiausiai už kurių nors vertybę pasiūlęs dalyvis, jis ir gauna kortelę su užrašyta vertybe ir jo pasiūlyta kaina. Pinigai sumokami iš karto. Aukcionas baigiamas, kai išparduodamos visos vertybės.

Įvertinimas

Šio metodo įvertinimas bus efektyvesnis tada, kai jis bus atliktas turimose mažose grupėse po 6 - 8 dalyvius. Šiuo pratimu siekiama, kad dalyviai patys sau identifikuotų, kokios vertybės jiems yra svarbios.

- Ar sunku buvo iš daugelio vertybių, kurios visos Jums atrodo esančios svarbios ir vertos būti įsigyjamoms, išsirinkti sau svarbiausias?
- Ar Jums pavyko įsigyti tas vertybes, kurios Jums buvo pačios svarbiausios?
- Koks jausmas, kai neturi pakankamai pinigų, kad galėtum pasiūlyti už tą vertybę, kuri artimiausia Jūsų širdžiai?
- Ar esate patenkinti aukciono baigtimi?

Tikslinė grupė / jos dydis

Nuo 10 iki 20 asmenų

Trukmė

Nuo 45 iki 60 min.

Pasirengimas ir medžiagos

Rašikliai, vertybių sąrašo kopijos, galimi kiti aukciono atributai (plaktukas, lenta), aukcionui kėdės sustatomos kino teatro principu, o vertinant rezultatus – kėdės sustatomos ratu.

Vertybių aukcionui numatomos vertybės

Yra 200 vertonų (= tai aukcione galiojanti valiuta; raudona = 50 vertonų, mėlyna-balta = 10 vertonų, kuriuos gali investuoti savo nuožiūra. Pasižiūrėki į esamas vertybes ir pateikiamus jų aprašymus. Pagalvoki, už kurias vertybes norėtum statyti. Pasirinkti tas vertybes, kurios tau yra svarbios ir siektinos. Iš anksto užsirašyki, po kiek vertonų tu siūlysi už kiekvieną iš jų. Kai prasidės aukcionas, neprivalai griežtai laikytis šio savo plano.

1. Autentiškas tarpusavio elgesys

Tu dirbi aplinkoje, kurioje visi yra atviri ir sąžiningi elgiasi vieni su kitais. Atmosfera leidžia sukurti vieniems su kitais produktyvius santykius. Atvirai tarpusavyje keičiasi nuomonėmis, konstruktyviai diskutuojama.

2. Atsakomybė ir įtakos darymas

Tu turi asmeninę atsakomybę ir tokiu būdu gali tiesiogiai daryti įtaką kitam asmeniui ir jo darbui. Tu gali nulemti, ką ir kaip turi dirbti kiti. Tu pats priimi žmones, su kuriais nori dirbti komandoje.

3. Savarankiškas darbas

Tu atlieki darbą nepriklausomai nuo kitų. Tu visada gali daryti tai, ką tu manai esant reikalingiausią. Tavęs niekas neįtakoja ir tau nesako, ką turi daryti.

4. Karjera

Esi pripažįstamas kaip geriausias savo profesijos atstovas. Visada padarai daugiau už kitus ir visada pasieki daugiau, nei užsibrėžei, pageidavai ar siekei.

5. Ilgas ir sveikas gyvenimas

Tavo darbo sąlygos yra tokios, kad tu randi laiko sportuoti ir atsipalaiduoti. Būdamas geros fizinės ir psichinės savijautos, tu galėsi ilgai džiaugtis gyvenimu.

6. Mokymasis ir kvalifikacijos kėlimas

Savo darbinėje veikloje nuolat susiduri su naujomis temomis ir nuolat mokaisi. Turi galimybę kada panorėjęs gauti

įdomiausių knygų, dalyvauji įkvepiančiose diskusijose ir lankaisi įdomiuose seminaruose.

7. Finansinis saugumas

Tavo darbas yra taip gerai apmokamas, kad tu gali patenkinti visus savo materialius norus. Be to turi pakankamai pinigų ir visiems kitiems tikslams.

8. Įtampa ir jaudulys

Savo darbe dažnai patiri įtemptas ir jaudinančias situacijas. Tai tave užgrūdino visiems iššūkiams ir tu mėgaujiesi naujovėmis.

9. Garbė ir pripažinimas

Visi tave gerbia ir vertina. Visi stengiasi pasikviesti tave į savo renginius. Esi labai laukiamas svečias ir svarbiuose visuomeniniuose bei politiniuose renginiuose. Žmonės stengiasi būti arčiau tavęs, kad turėtų iš to naudos.

10. Identifikacija

Esi visai pasinėręs į savo darbą. Savo asmenines vertybes atrandi tame, ką darai. Jei tavęs paklaustume, kas tu esi, tai paaiškėtų, kad tavo profesinė tapatybė yra vertybių sąrašo viršuje.

11. Idealus šeiminis gyvenimas

Sugebi taip organizuoti savo darbo laiką, kad nuo to niekada nenukenčia tavo šeima. Savo šeimoje patiri tokius idealius santykius, kad kiekvienas joje jaučia kito meilę ir rūpestį, kada jam to reikia.

12. Laisvas laiko planavimas

Tau nieks nenurodinėja, kada privalai dirbti. Tu pats nusprendi, kaip susiplanuosi sau dieną, mėnesį ar metus, kada ir kokios trukmės atostogas turėsi.

13. Intelektualinis iššūkis

Savo darbe esi taip užimtas, kad tenka naudoti visus smegenų pajėgumus. Tu randi sudėtingų problemų sprendimus ir loginius ryšius tarp įvairių problemų. Nuolatos tau keliami intelektualiniai iššūkiai.

14. Eksperto statusas

Žaibiškai suvoki turinio ir uždavinių, sąsajų ir išvadų esmę ir tikslus. Įmonėje / organizacijoje esi dažnai lankomas žmogus, visi labai vertina tavo patarimus.

15. Reikšmė ir aktualumas

Tu matai, kokius rezultatus duoda tavo darbas ir kad tai yra svarbu kitiems žmonėms. Tavo darbas kažką keičia, turi prasmę.

16. Komandinis darbas

Tu dirbi su įdomiais žmonėmis, kurie tau yra įdomūs ir asmeniškai, ir žmogiškai įkvepiantys. Darbo atmosfera tokia, kad jūs mokotės vieni iš kitų ir nepasiklystate kompetencijų pasidalijimo džunglėse.

17. Savirealizacija

Tavo darbas padeda tau priartėti prie tavo asmeninių gyvenimo tikslų. Kiekvieną rytą tu aiškiai žinai, kodėl keliesi dėl savo darbo ir kaip tai siejasi su tavo gyvenimo tikslais.

18. Rezultatai

Savo darbu sukuri konkrečius, apčiuopiamus rezultatus. Darbo dienos arba darbo savaitės pabaigoje tu matai savo triūso rezultatus.

19. Darbo vietos užtikrintumas

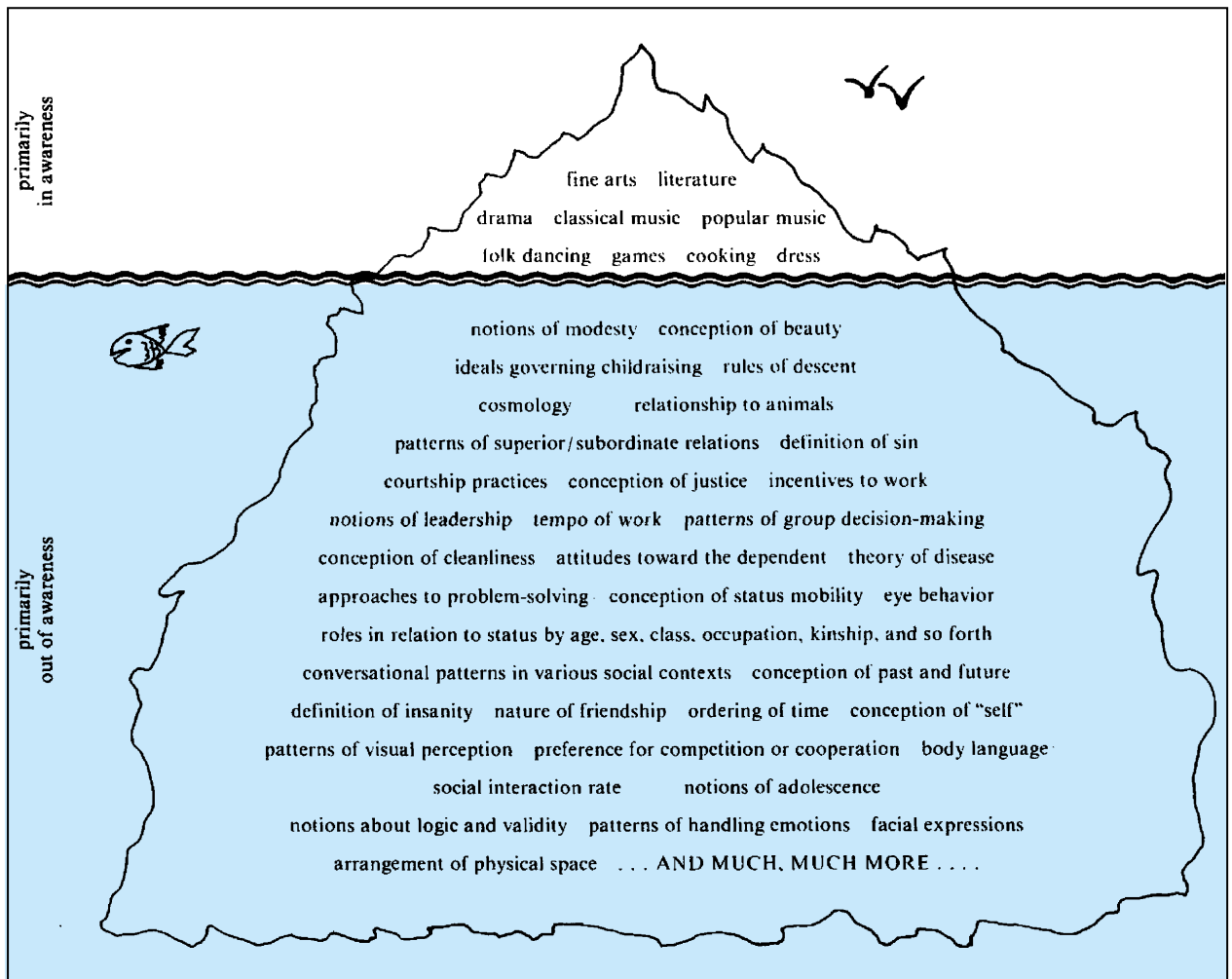
Darbo vietą turi neterminuotam laikui ir žinai, kad galėsi ją turėti iki savo darbo karjeros pabaigos, jei pats to norėsi. Jokios pasikeitusios aplinkybės negali atimti iš tavęs šios darbo vietos.

20. Aiškios struktūros

Tavo darbe egzistuoja aiškios struktūros. Tu tiksliai žinai, kokie tavo uždaviniai ir kaip turi juos įvykdyti. Egzistuoja aiškūs sutarimai dėl tikslų ir darbo struktūrų.

Ledkalnio modelis

Kaip devynios dešimtosios ledkalnio yra panirę ir nematomos po vandeniu, taip ir devynios dešimtosios kultūrų yra už mūsų sąmonės ribų.

Edgaras Scheinbe savo pateikiamoje kultūros koncepcijoje išskiria šiuos ledkalnio principus:

- **Artefaktai** = tai kaip mes elgiamės ir kaip priimame kitus
- **Vertybės** = tai, kas mums yra svarbu gyvenime
- **Prielaidos** = ką mes manome esant teisinga ir tikra, ką mes laikome duotąja tiesa.

D.I.E – Description, Interpretation and Evaluation

(Aprašymas – Interpretacija - Vertinimas)

Adaptuota medžiaga, randamą: <http://www.intercultural.org/die.php>

Tikslai

- Akivaizdžiai pademonstruoti, kaip mes linkę greitai interpretuoti ir vertinti.
- Išugdyti suvokimą, kad mūsų pirmoji paveikslui sukurta istorija neprivalo būti vienintelė teisinga istorija.

Metodika

- Grupėms parodomas vienas iš paveikslų / vaizdų.
- Dalyvių paprašoma papasakoti ką nors apie tai, ką jie mato paveiksle. Labai svarbu šiuo atveju paskatinimo formulavimas. Nereikia sakyti: „Prašau aprašykite“, ar „Pasakykite man , ką matote“. Reikia sakyti: „Papasakokite ką nors apie šį paveikslą“.
- Grupės narių pasisakymai užrašomi taip, kad jie būtų visiems matomi (ant lentos, didelių lapų ar pan.). Rašymo plotas iš karto suskirstomas į tris skiltis: „Aprašymas“, „Interpretacija“ ir „Vertinimas“, tačiau šie skilčių pavadinimai neužrašomi.
- Atitinkamai paskirsčius pasakojimus, paaiškinamos šios trys išskirtos kategorijos.
- Dalyviams pateikiamas kitas paveikslas ir jų paprašoma aprašyti, ką jie mato šiame paveiksle. Šie aprašymai fiksuojami skiltyje „Aprašymas“ (arba pagal poreikį koreguojama jei dalyviai pateikė interpretaciją ar vertinimą). Tada paprašoma, interpretuoti tai, ką matė. Interpretacijos taip pat užrašomos. Pabaigoje grupės prašoma pateikti teigiamą ir neigiamą paveikslo vertinimą.
- Alternatyva: Dalyviai suskirstomi grupelėmis, kiekvienai grupei duodama nuotrauka ir prašoma ją aprašyti, interpretuoti ir vertinti.

Įvertinimas

- Koks skirtumas tarp tų trijų aspektų?
- Ar jums pažįstama tokia situacija iš jūsų kasdienybės?
- Kokiose situacijose būtų pravartu skirti šiuos tris aspektus?

Tikslinė grupė/jos dydis

Nuo 10 iki 20 asmenų

Trukmė

Nuo 45 iki 60 min.

Pasirengimas ir medžiaga

- Daugiareikšmiai paveiksmai, geriausiai jei tai būtų vaizdai iš dalyviams nepažįstamų kultūrų (be paveikslų pavadinimų ir be kitų nuorodų interpretavimui)
- Lenta rašyti / lenta klijuoti medžiagą

1-as pavyzdys

Tai kasmet Vienos centre vykstančio vaivorykščių parado, kuris kartu yra politinė demonstracija ir spalvinga eisena, nuotrauka. Vaivorykščių paradas yra už homoseksualų lygias teises ir yra vienas didžiausių Austrijos homoseksualų, biseksualų ir transseksualų judėjimų renginys.

Nuotraukoje matomi keturi asmenys. Būtų galima matyti, kad tai pateikiamas pareiškimas policininkei (dešinėje), tačiau čia nufotografuota sutuoktinių pora (du asmenys kairėje), kurie žmonių grūstyje pametė savo vaiką. Policininkė (dešinėje) dėsto šią informaciją parado organizatoriui (nuotraukoje centre), kuris laiko rankoje mikrofoną ir netrukus paskelbs informaciją apie vaiko paiešką.

Vienos miestas remia vaivorykščių paradą. Kasmet jame kaip demonstrantai arba kaip žiūrovai dalyvauja apie 100.000 žmonių. Pabaigoje vienoje aikštėje, esančioje netoli žiedinės magistralės vyksta baigiamasis mitingas, kuriame pasirodo garsūs politikai ir muzikos pasaulio garsenybės.

Šaltinis: <http://de.wikipedia.org/wiki/Regenbogenparade>

2-as pavyzdys

Tekstas prie nuotraukos: “Naujagimis yra garbinamas kaip žmogiškoji būtybė. Juo pasirūpinama kitaip, nei vakarų pasaulyje, tačiau ne mažiau rūpestingai ir tikslingai. Prieš suvystant naujagimį į baltą medvilnę, jis įštepamas sezamo aliejumi, kuris įtrinamas į odą ir į raumenis, atliekant išilginius judesius. Ypač dėmesingai masažuojami sąnariai. Nepriekaištingai higienai naudojama iš sudžiovintų augalų pagaminta pudra, kuri sugeria odos išskyras ir apsaugo minkštą švelnią odelę. Siauros audeklo juostos prilaiko jo aprangą, kad ji būtų ten, kur turi būti. Tomis audeklo juostomis surišamos naujagimio kojos ir rankos, kad visas kūnelis sudarytų harmoningų proporcijų keturkampį ir taip augtų.

Motina išrenka brangų margą siuvinėtą audinį arba metalo siūlais išmargintą šilką, kuriame kaip tikima yra jausta laimė, ji sudeda visas gerąsias mintis į apsauginį naujagimio gavos apdangalą, kuris primena gobtuvą. Šis mažas galvos apdangas yra labai labai svarbus: jis šildo kūdikio galvą ir – tai yra dar svarbiau – paremia trapią naujagimio kaulų struktūrą. Anglis, kuria pabraukiama po akimis, nubrėžiama ir vaiko antakių linija. Siekiant kuo didesnės apsaugos, kartais vaikui ant kaktos dar užrašomi žodžiai “ma sha’allah”, Dieve būki su tavimi.

Šaltinis: Maria & Pascal Maréchaux: „Arabian Moons - Passages in Time Through Yemen“, Marseille 1987

3-as pavyzdys

Pripažintoje geriausia 2006 spaudoje pateikta nuotrauka, matome turtingus Libaniečius, kurie po karo kaip turistai apžiūrinėja vargšų kvartalo griuvėsius Beirute. Bissam Maroun, kuri yra viena iš nuotraukoje matomų asmenų, duotame interviu papasakojo tokią istoriją apie šią nuotrauką.

„Iš pradžių visur buvo aiškinama, kad nuotraukoje yra turtingieji, madingieji libaniečiai, kurie vargšų kvartale užsiima karo turizmu“, aiškino Bissam. „Tai neturi nieko bendra su tikrove ir tiesa.“

Iš tiesų tai komentaras prie nuotraukos, kuri dar iki jai suteikiant apdovanojimą, plačiai pasklido po pasaulio laikraščius, buvo kaip reta draugiško pobūdžio. Užsienio komentatoriai jaudinosi dėl minimalistinių mergaičių aprėdų, kurie konservatyviame rajone atrodė tikrai

keistai. Kalbėta apie pasišlykštėjimo iškreiptus veidus, kurie rodo, kad turtingieji visai neužjaučia normalių gyventojų. Ir dar tas automobilis, kuris yra gryna provokacija lyginant su vargšais to miesto rajono gyventojais. Buvo šnabždamasi ir Bissam aplinkoje. Banke, kuriame ji dirba, jai teko net pasiimti nedarbingumo lapelį. Kai nuotrauka buvo apdovanota „World Press Photo“ prizų, jos šefas patarė, papasakoti spaudai tikrąją istoriją.

„Mes patys gyvename Dahiye, Beiruto priemiestyje“, kalbėjo Bissam vieną

karštą vasario popietę Beirute. Izraeliečių bombardavimo metu kartu su 22 metų broliu Jad ir 26erių metų seserimi Tamara pabėgo iš savo gyvenamojo rajono Sfeir. Jie apsistojo viešbutyje Hamroje, kur buvo saugu ir darė tai, ką karo metu darė matyt dauguma libaniečių: laukė. Viešbutyje jie sutiko kitas dvi nuotraukoje matomas merginas: Noor Nasser ir Liliane Nacouzi. Jos abi yra viešbučio „Plaza“ darbuotojos ir vykstant karui, joms buvo leista nakvoti viename iš tuščių kambarių.

Paliaubų dieną, rugpjūčio 15, Jad'as pasiskolino iš pažįstamo oranžinį mini Cooper automobilį. Seserys ir brolis jau keletą savaičių nežinojo, ar dar egzistuoja jų gyvenamasis namas, o kadangi buvo paliaubos, tai jie patys nutarė apsižvalgyti, kaip viskas atrodo. Jad'as vairavo, Tamara atsisėdo greta į keleivio vietą, o Bissam

įsispraudė galinėje sėdynėje tarp draugių ir laikė fotoaparatus parengtą savo mobiliųjų telefoną.

„Mes dar trumpai šneketėjome, ar tikrai reikėtų pakelti stogą, tačiau buvo taip karšta, o mes tame mažame automobilyje sėdėjome penkiese, todėl atidarėme automobilio gaubtą.“

Bissam pripažino, kad jų žvalgomoji išvyka iš pirmo žvilgsnio atrodo kaip pavyzdinis karo turizmo atvejis. „Bet Jūs tik pažvelkite į mūsų veidus, kurie aiškiai išduoda, kokie mes esame susijaudinę ir šokiruoti“, kalbėjo ji. *„Mes tikrai nedžiūgavome.“* Dėl priekaišto, kad ji ir kitos jaunos moterys apsirengę provokuojančiai, ji dabar jau tik juokiasi. *„Juk čia Libanas. Mes visada vaikštome taip apsirengę“,* sako ji. Dėl to dar niekada neturėjo problemų su konservatyviai nusiteikusiais kaimynais.

Buvo apie pirma valanda dienos, jaunimas važiavo link jos namų, o tuo metu netoliese buvęs fotografas Spencer Platt akies krašteliu užmatė oranžinį kabrioletą. „Čiupau fotoaparata ir nuspaudžiau keturis ar penkis kartus“, pasakojo jis JAV televizijos kanalui CNN. Dauguma nuotraukų nepavyko, nes kažkoks skubantis praeivis pateko į kadrą. *„Ta apdovanotoji nuotrauka yra vienintelė, kuri dar buvo kiek pamanoma“.* Jis niekada nesikalbėjo su tais penkiais jaunais žmonėmis. Jis apgailestauja, kad jie dėl tos jo nuotraukos galėję patirti keblumų. *„Ta nuotrauka tikrai neplanavau išreikšti jokios politinės nuostatos.“*

Tik po to, kai jos papasakota istorija pasirodė kai kuriuose Libano laikraščiuose, Bissam jau galėjo nuoširdžiai džiaugtis tos netikėtos nuotraukos sėkme. Žurnalistams ji papasakojo, kad ir jos butas smarkiai nukentėjo, išbyrėjo visi langai, o buto įrangą išbarstė smūgio bangos. Nuo tada jos klientai banke jau nežvelgia į ją su priekaištu, o vis neša jai laikraščių iškarpas su jos nuotrauka. *„Mano visas darbo stalas jau apkrautas tomis nuotraukomis“,* sako ji. Per artimiausias savaites jos pažįstami žurnalistai dar suplanavę aibes susitikimų. *„Tikiuosi, kad kartu su vasara praeis ir tai.“* Tada Bissam planuoja be didelės pompastikos atšokti vestuves.

Šaltinis: <http://www.spiegel.de/kultur/gesellschaft/0,1518,465407,00.html>,
<http://www.spiegel.de/fotostrecke/fotostrecke19235.html>

Spencer Platt viename interviu apie savo premijuotą nuotrauką papasakojo štai ką:

„Kiekvienas savaip interpretuoja nuotrauką. Ši nuotrauka inspiravo puikią diskusiją apie fotografiją, jos tikslus ir apie Libaną. [...] Buvau susierzinęs dėl pirmųjų užrašų po nuotrauka, „Karo turistai Libane“. Man tai atrodė apgailėtina, nes nuotrauka pati byloja apie save. Kai nufotografavau tą kadrą, nieko nežinojau, apie jame esančius žmones. Aš spėjau, kad jie yra šiitai, nes jų daug gyvena tose apylinkėse. Niekada su jais nekalbėjau. Žinojau tik tiek, kad jie ten buvo dėl tos pačios priežasties, kaip ir aš: kaip keliautojai, nors ten jų namai. Jie darė tai, ką mes visi darome, tik darė tai daug stilingiau.“

Šaltinis: <http://www.stern.de/fotografie/interview-spencer-platt-mein-foto-ist-zu-perfekt-588021.html>

Autorės ir autoriai

Tomas Kehrbaumas

G. 1971 m., dirba profsąjungų švietimo skyriuje prie „IG Metall“ valdybos. Įgijęs mechaniko specialybę jis dirbo pramonės įmonėse ir buvo darbo tarybų bei profsąjungų interesų atstovu. Tomas Kehrbaumas studijavo darbo ir socialinę teisę Europos darbo akademijoje Frankfurte prie Maino bei darbuotojų ugdymą ir filosofiją Darmštato technikos universitete. 2012 m. jis buvo Veimaro Friedricho Nietzsche kolegijos mokslinės draugijos narys. Kaip švietimo srities mokslininkas, jis tyrinėjo socialinius procesus inovacijų srityje. Kitos svarbios jo darbų temos yra bendražmogiškoji etika ir kritinė emancipatyviosios pedagogikos teorija.

Clemens Körte

G. 1970 m., yra projektų valdymo specialistas ir organizacijų konsultantas, „Berufsbildungswerk“ Pietryčių EUROPOS kompetencijų centro vadovas. Apsigynęs daktaro disertaciją ikiprofsąjunginių judėjimų istorijos Airijoje srityje, jis konsultuoja ne pelno siekiančias organizacijas, profsąjungas ir susivienijimus, vystant naujus inovacijų projektus švietimo bendradarbiavimo, tobulinimosi ir kvalifikacijos kėlimo bei darbo rinkos politikos srityse.

Oskar Negt

G. 1934 m., yra vienas žymiausių socialinių mokslų teoretikų Vokietijoje. Jis mokėsi pas Maxą Horkheimerį ir Theodorą V. Adorno ir nuo 1970 m. iki 2002 m. dirbo sociologijos mokslų profesoriumi Hanoveryje. 2011 m. už nuopelnus politikos srityje Oskaras Negtas buvo apdovanotas Augusto Bėbelio premija. Jis įnešė didelį indėlį į Vokietijos profsąjungų švietimo teoriją ir praktiką. Naujausios jo publikacijos sukėlė dideles diskusijas apie politinį ir demokratinį lavinimą Europoje.

Adam Ostolski

G. 1978 m., yra sociologas ir filosofas, „Politique Critique“, 2002 m. įkurto politinio judėjimo, leidžiančio ketvirtinį kairiosios pakraipos žurnalą, narys. Pagrindinės Adamo Ostolski mokslinių darbų temos yra kolektyvinės atminties aspektai, politiniai diskursai bei lenkų žydų santykiai. Be to, Adamas Ostolski dalyvauja lenkų Žaliųjų partijos veikloje.

Martin Roggenkamp

G. 1970 m., yra projektų vadovas, kurio specializacija yra tarptautinė profsąjungų veikla, Europos darbo tarybos ir municipalinė socialinė politika. Prieš tapdamas nepriklausomu Europos projektų konsultantu, jis dirbo mokslinį darbą Brėmeno universiteto Socialinės politikos centre. Jis yra įvairių publikacijų apie Europos projektų valdymą, Europos darbo tarybas, partijų tyrinėjimą ir darbo rinkos politikos temomis. Šiuo metu dirba „Berufsbildungswerk“ EUROPOS kompetencijų centre.

Fernando Benavente Tendillo

G. 1960 g., yra profsąjungų švietimo centro IFES (UGT) Valensijoje regiono direktorius. Jau 20 metų jis dirba su Europos projektais kvalifikacijos ir integracijos rėmimo srityje. Nuo 2002 m. jis yra Europos tinklo „EURORESO“ prezidentas.

Christine Zeuner

G. 1959 m., ugdymo mokslų profesorė, dirbanti suaugusiųjų lavinimo srityje Helmuto Schmidto Universitete / Bundesvero universitete Hamburge. Tiubingeno universitete ji studijavo amerikanistiką, anglistiką, sociologiją ir edukacijos mokslus. Daktaro disertacijos tema – tobulinimasis Brėmeno universitete, vystant darbininkų lavinimą JAV ir Vokietijoje. Habilitacija Hamburgo universitete, atliekant suaugusiųjų lavinimo Hamburge regioninio vystymo tyrimą. Pagrindinės temos: tarptautinis lyginamasis suaugusiųjų švietimas, istorinis suaugusiųjų švietimas, politinis suaugusiųjų švietimas, profsąjungų švietimo veikla, kvalifikacijos kėlimo konsultacijos, tikslinių grupių tyrimai, teorinis suaugusiųjų švietimo įvertinimas.

Organizacijų aprašymai

bfw	bfw – švietimo įstaiga, viena žymiausių švietimo paslaugas teikiančių institucijų Vokietijoje. Ši garsi viešoji kvalifikacijos kėlimo įstaiga daugiau kaip 60 metų aktyviai dalyvauja užtikrinant perspektyvias darbo vietas ir tenkinant darbo jėgos poreikį padėdama kelti kvalifikaciją, konsultuodama ir teikdama tarpininkavimo paslaugas. Įmonės filialas Europoje („Kompetencijų centras EUROPA“) buvo įkurtas, siekiant kartu su švietimo institucijomis Europos Sąjungos šalyse vystyti inovatyvius projektus.
Birleşik Metal	„BİRLEŞİK METAL İŞ“ yra nuo politinių ir religinių įsitikinimų nepriklausanti Turkijos metalo pramonės darbuotojų profesinė sąjunga, įkurta 1947 m. Ši profesinė sąjunga yra viena iš pažangios demokratinės skėtinės asociacijos „DISK“, įkurtos 1967 m., steigėjų.
Cartel ALFA	Nacionalinė profesinių sąjungų konfederacija „Cartel ALFA“ buvo įkurta 1990 m. kaip nepriklausoma profesinė sąjunga, siekiant sukurti tikrą ir autentišką Rumunijos darbuotojų interesus atstovaujančią organizaciją. NTUC „Cartel ALFA“ suvaidino lemiamą vaidmenį Rumunijos profesinių sąjungų judėjimo transformacijoje, mokydama patyrusius aktyvistus laisvai reikšti savo nuomonę ir ginti dirbančiųjų interesus.
ETUI	Europos profesinių sąjungų institutas yra nepriklausomas tyrimų ir mokymų centras, priklauso Europos profesinių sąjungų konfederacijai (ETUC), kuri po vadovaujančios Europos organizacijos vėliava vienija Europos profesines sąjungas. Remdamasi kompetencija, įgyta bendradarbiaujant su universitetais ir moksliniais bei specialiaisiais tinklais, „ETUI“ siekia atstovauti dirbančiųjų interesus Europos lygmenyje ir stiprinti Europos sąjungoje socialinių dimensijų reikšmę.
IDEAS	„IDEAS Institute“ – SIPTU 2001 m. įkurtas nepriklausomas fondas ir ne pelno siekianti organizacija, teikianti viešąsias paslaugas darbuotojams ir organizacijoms privačiame sektoriuje bei savanoriško darbo srityje.
IFES	„IFES“ (Instituto de Formación y Estudios Sociales – Training and Social Research Institute) yra ne pelno siekiantis fondas, kurį kaip techninį mokymosi visą gyvenimą (Lifelong Learning) instrumentą įkūrė Ispanijos profesinė sąjunga „UGT“. „IFES“ buvo įkurta 1986 m.
IG Metall	„IG Metall“, turi 2,3 mln. narių ir yra didžiausia profesinė sąjunga Vokietijoje ir didžiausias darbuotojų atstovas visame pasaulyje. „IG Metall“ atstovauja darbuotojas ir darbuotojus, dirbančius metalo, elektros, plieno, tekstilės, medžio, plastmasės ir informacinių bei komunikacijų technologijų pramonės šakose.
Litmetal	Lietuvos metalistų profesinių sąjungų susivienijimas („Litmetal“) – yra nepriklausomas darbuotojų, dirbančių mašinų pramonėje, vienijančioje metalo gaminių, mašinų įrengimų, dviračių, elektrotechnikos ir elektronikos šakų, automobilių bei kitų pramonės šakų darbuotojus, profesinių sąjungų susivienijimas.
ÖGB	Austrijos profesinė sąjunga yra pirma 1945 m. įkurta nepartinė darbuotojų interesus atstovaujanti organizacija. Tai yra skėtinis profesinių organizacijų susivienijimas, kurį sudaro septynios mažesnės profesinės sąjungos.
ZNP	„ZNP“ yra seniausia Lenkijos mokytojų profesinė sąjunga (įkurta 1905 m.). Tai vieninga, laisvanoriška, nepriklausoma ir savarankiška mokytojų ir švietimo darbuotojų, dirbančių pradinėse, pagrindinėse, vidurinėse mokyklose ir gimnazijose, universitetuose ir mokslo įstaigose, profesinė sąjunga.

Literatūra

- Adorno, Theodor W. (2001): *Minima Moralia – Reflexionen aus dem beschädigten Leben*, Suhrkamp, Frankfurt/Main.
- Agamben, Giorgio (2012): *Einleitende Bemerkungen zum Begriff der Demokratie*, in: *Demokratie – Eine Debatte*, Suhrkamp, Berlin.
- Aristoteles (2006): *Nikomachische Ethik*, Rowohlt, Hamburg.
- Arthur, James; Davies, Ian; Wrenn, Andrew; Haydn, Terry; Kerr, David (2001): *Citizenship through Secondary History. Citizenship Education in Secondary Schools*, Routledge Falmer, London.
- Braudel, Fernand (1986): *Die Dynamik des Kapitalismus*, Klett-Cotta, Stuttgart.
- Bridgford, Jeff; Stirling, John (2007): *Trade union education in Europe – Some latest developments*, in: *International Labour Office (ILO) (ed.) (2007): Strengthening the trade unions: The key role of labour education*, *Labour Education 2007/1–2*, No. 146–147, p. 65–70.
- Brodie, Janine (2002): *Three Stories Canadian Citizenship*, in: *Adomski, Robert; Chunn, Dorothy E.; Menzies, Robert (Hrsg.): Contesting Canadian Citizenship. Historical Readings*, Broadview Press, Peterborough, Ont., p. 43–66.
- Cairola, Enrico (2007): *Globalization and labour education*, in: *International Labour Office (ILO) (ed.) (2007): Strengthening the trade unions: The key role of labour education*, *Labour Education 2007/1–2*, No. 146–147, p. 1–10.
- Comenius, Johann Amos (1991): *Pampaedia. Allerziehung*, in deutscher Übersetzung hrsg. von Klaus Schaller, Sankt Augustin.
- Comenius, Johann Amos (1992): *Labyrinth der Welt und Paradies des Herzens*, A + O Verlag.
- Deppe, Frank (2005): *Habermas Manifesto for a European Renaissance. A Critique*, in: *Socialist Register*.
- Dewey, John (1916): *Democracy and Education*, New York; in Deutsch: *Demokratie und Erziehung*, Braunschweig, 1964.
- Euler, Peter (2011): *Konsequenzen für das Verhältnis von Bildung und Politik aus der Kritik postmoderner Post-Politik*, in: *Reichenbach, Roland; Ricken, Norbert; Koller, Hans-Christoph (Hrsg.): Erkenntnispolitik und die Konstruktion pädagogischer Wirklichkeit*. Schriftenreihe der Kommission für Bildungs- und Erziehungsphilosophie der DGfE, Paderborn, p. 43–60.
- Europäische Kommission (2008): *Eine erneuerte Sozialagenda: Chancen, Zugangsmöglichkeiten und Solidarität im Europa des 21. Jahrhunderts*, KOM(2008) 412 endgültig.
- Europäische Kommission (2010): *EUROPA 2020. Eine Strategie für intelligentes, nachhaltiges und integratives Wachstum*, KOM (2010) 2020 endgültig.
- Gamm, Hans-Jochen (1968): *Aggression und Friedensfähigkeit in Deutschland*, List, München.
- Gamm, Hans-Jochen (1979): *Über die Differenz subjektiver und objektiver Geschichte. Zur Arbeitsweise materialistischer Pädagogik*, in: *Röhrs, H. (Hrsg.): Die Erziehungswissenschaft und die Pluralität ihrer Konzepte*, Wiesbaden, p. 53–64.
- Gamm, Hans-Jochen (1993): *Standhalten im Dasein. Friedrich Nietzsches Botschaft für die Gegenwart*, List, München.
- Gamm, Hans-Jochen (2001): *Deutsche Identität in Europa*, Waxmann, Münster.
- Gamm, Hans-Jochen (2008): *Lernen mit Comenius. Rückrufe aus den geschichtlichen Anfängen europäischer Pädagogik*, Peter Lang, Frankfurt/Main.
- Habermas, Jürgen (2004): *Der gespaltene Westen*, Suhrkamp, Frankfurt/Main.
- Habermas, Jürgen (2011): *Zur Verfassung Europas. Ein Essay*, Suhrkamp, Berlin.
- Hébert, Yvonne M. (2003): *Citizenship in Transformation in Canada*, University of Toronto Press, Toronto.
- Hébert, Yvonne M.; Sears, Alan (2004): *Citizenship Education*. Canadian Educational Association, <http://www.cea-ace.ca/sites/cea-ace.ca/files/cea-2004-citizenship-education.pdf> (Abruf: 16.12.2012).
- Heller, Agnes (1981): *Das Alltagsleben. Versuch einer Erklärung der individuellen Reproduktion*, Suhrkamp, Frankfurt/Main.

- Ipsos (2012): Die Deutschen definieren Wohlstand neu. Ipsos und Zukunftsforscher Opa-schowski entwickeln den Nationalen Wohlstands-Index für Deutschland NAWI-D, http://knowledge-center.ipsos.de/downloads/KnowledgeCenter/67F6B1C4-CC4A-4636-A948-1860CB7A00B1/NAWI-D_Presseinformation.pdf (16.12.2012).
- International Labour Office (ILO) (ed.) (2007): The role of trade unions in workers' education: The key to trade union capacity building, Geneva, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---actrav/documents/meetingdocument/wcms_112434.pdf (15.08.2011).
- Kehrbaum, Tom (2009): Innovation als sozialer Prozess. Die Grounded Theory als Methodologie und Praxis der Innovationsforschung, VS Verlag Research, Wiesbaden.
- Kehrbaum, Tom (2010): Entwicklung transnationaler Kompetenzen in Europäischen Betriebsräten – Theoretische, politische und inhaltliche Grundlagen, in: Grundlagen transnationaler Solidarität: Bildung für Europäische Betriebsräte – Bedarfe, Ziele und Methoden, Ergebnisse des Projekts TRANS-QUALI EWC, Hrsg.: IG Metall Vorstand, FB Gewerkschaftliche Bildungsarbeit.
- Kehrbaum, Tom (2012): Innovationen durch transnationale Bildung – Die Entwicklung transnationaler Bildungskonzepte zur Förderung technologischer und sozialer Innovationen, in: Eichler, Bertin; Obermayr, Ulrike; Kehrbaum, Tom (Hrsg.) (2012): Innovation in transnationale Prozesse – Bildung und Partizipation in multinationalen Unternehmen, IG Metall Vorstand, FB Gewerkschaftliche Bildungsarbeit.
- Kehrbaum, Tom; Memmler, Undine; Neiß, Alexander; Rößler, Holger; Roggenkamp, Martin; Varga, Marika; Zitzelsberger Olga (2010): Grundlagen transnationaler Solidarität: Bildung für Europäische Betriebsräte – Bedarf, Ziele und Methoden, Frankfurt/Main.
- Laass, Henner; Rösen Jörn (2009): Interkultureller Humanismus, Wochenschau Verlag, Schwalbach/Taunus.
- Mak, Geert (2012): Was, wenn Europa scheitert, München.
- Maloy Anderson, Frank (Hrsg.) (1904): The Constitutions and Other Select Documents Illustrative of the History of France 1789–1901, H. W. Wilson, Minneapolis, S. 170–74. Reprinted in: Censer, Jack R.; Hunt, Lynn (Hrsg.) (2001): Liberty, Equality, Fraternity: Exploring the French Revolution, American Social History Productions, <http://www.columbia.edu/~iw6/docs/dec1793.html> (užklausa: 16.12.2012).
- Marten, Rainer (1988): Der menschliche Mensch – Abschied vom utopischen Denken, Schöningh, Paderborn.
- Milbrath, Lester (1965): Political participation; how and why do people get involved in politics?, Chicago.
- Negt, Oskar (1998): Lernen in einer Welt gesellschaftlicher Umbrüche, in: Dieckmann, Heinrich; Schachtsiek, Bernd (Hrsg.): Lernkonzepte im Wandel – Die Zukunft der Bildung, Klett-Cotta, Stuttgart, p. 21–44.
- Negt, Oskar (2011): Der politische Mensch – Demokratie als Lebensform, Steidl, Göttingen.
- Negt, Oskar (2012): Gesellschaftsentwurf Europa. Plädoyer für ein gerechtes Gemeinwesen, Göttingen.
- Nussbaum, Martha C. (2012): Nicht für den Profit! – Warum Demokratie Bildung braucht, Tibia Press, Überlingen.
- Olssen, Mark (2003): Education Policy: Globalization, Citizenship and Democracy, Paul Chapman, London.
- Pape, Helmut (2007): Vortrag: Wovon war eigentlich die Rede? Missverstehen als Scheitern von Identitätsunterstellungen.
- Pape, Helmut (2009): Deweys Situation, gescheitertes Handeln, gelingendes Erkennen und das gute Leben, in: Allgemeine Zeitschrift für Philosophie, Heft 3/2009, Schwerpunktheft John Dewey, Hrsg. von Michael Hampe.
- Peirce, Charles Sanders (2000), Hrsg. von Kloesel, Christian J. W.; Pape, Helmut: Semiotische Schriften, Band 3, Suhrkamp, Frankfurt/Main.
- Pries, Ludger (2008): Die Transnationalisierung der sozialen Welt, Suhrkamp, Frankfurt/Main.

- Rat der Europäischen Union (2009): Schlussfolgerungen des Rates vom 12. Mai 2009 zu einem strategischen Rahmen für die europäische Zusammenarbeit auf dem Gebiet der allgemeinen und beruflichen Bildung („ET 2020“), 2009/C 119/02.
- Reichenbach, Roland (2004): Demokratisches Verhalten – Politisches Handeln. Bemerkungen zur Politischen Bildung, *Kursiv – Journal für Politische Bildung* (1), p. 14–19.
- Reichenbach, Roland (2007): Demokratische Erziehung oder Politische Bildung?, in: Rolf, B.; Draken, K.; Münnix, G. (Hrsg.): Orientierung durch Philosophieren, Lit Verlag, Münster, S. 63–77.
- Reichenbach, Roland (2010): Die Macht des Volkes „lernen und leben“ ...? Zur Kritik persuasiver Metaphoriken im pädagogischen Demokratiediskurs, in: Aufenanger, S.; Hamburger, F.; Ludwig, F.; Tippelt, R. (Hrsg.): Bildung in der Demokratie. Beiträge zum 22. Kongress der Deutschen Gesellschaft für Erziehungswissenschaft. Schriftenreihe der Deutschen Gesellschaft für Erziehungswissenschaft (DGfE), Opladen & Farmington Hills, Barbara Budrich, p. 145–168.
- Sears, Alan (1996): Something Different for Everyone: Conceptions of Citizenship and Citizenship Education, *Canadian and International Education* 25, 2, p. 1–16.
- Sennett, Richard (2012): Zusammenarbeit – Was unsere Gesellschaft zusammenhält, Hanser, Berlin.
- Sparn, Walter (1992): Johann Amos Comenius und das moderne Europa, in: Lášek, Jan; Kotowski, Norbert (Hrsg.): Comenius und die Genese des modernen Europa, Internationales Comenius-Kolloquium 1991 in Prag, Flacius Verlag, Fürth.
- Spencer, Bruce (2007): The present and future challenges of labour education in the global economy, in: International Labour Office (ILO) (ed.) (2007): Strengthening the trade unions: The key role of labour education, *Labour Education* 2007/1–2, No. 146–147, p. 11–17.
- Todorov, Tzvetan (1998): Abenteuer des Zusammenlebens. Versuch einer allgemeinen Anthropologie, Frankfurt/Main.
- Todorov, Tzvetan (2003): Die verhinderte Weltmacht. Reflexionen eines Europäers, Goldmann, München.
- Todorov, Tzvetan (2010): Die Angst vor den Barbaren. Kulturelle Vielfalt versus Kampf der Kulturen, Hamburger Edition, Hamburg.
- Torres, Carlos Alberto (1998): Democracy, Education and Multiculturalism: Dilemmas of Citizenship in a Global World, Rowman & Littlefield Publ., Lanham.
- Tully, James (2009): Politische Philosophie als kritische Praxis, Campus, Frankfurt/Main.
- Turner, Bryan; Ridden, Jennifer (2001): Balancing Universalism and Diversity on Cultural Citizenship, *Civil Society and Adult Education*, in: Bron, Agnieszka; Schemmann, Michael (Hrsg.): *Civil Society, Citizenship and Learning*, Bochum Studies in International Adult Education Vol. 2., Lit, Münster, p. 29–59.
- Veldhuis, Ruud; Ostermann, Anja (1997): Final Report on Germany, Austria, Liechtenstein. The Contribution of Community Action Programmes in the Fields of Education, Training and Youth to the Development of Citizenship with a European Dimension, Amsterdam.
- Westheimer, Joel; Kahne, Joseph (2004): What Kind of Citizen? The Politics of Education for Democracy, *American Educational Research Journal* 41, 2, p. 237–269.
- Widmaier, Benedikt; Nonnenmacher, Frank (Hrsg.) (2011): Active Citizenship Education. Internationale Anstöße für die Politische Bildung, Wochenschau Verlag, Schwalbach/Ts.
- Wimmer, Franz Martin (2004): Interkulturelle Philosophie, Facultas, Wien.
- Wittgenstein, Ludwig (2003): Philosophische Untersuchungen, Suhrkamp, Frankfurt/Main.
- Zeuner, Christine (2006): Knowledge helps: Political Participation through Societal Competences, Citizenship education, Conference Report Oxford. http://www.citized.info/pdf/ejournal/conf_2006/014.pdf (užklausa: 16.12.2012).

Internet

http://ec.europa.eu/education/focus/focus479_de.htm (10.12.2012)

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/framework_de.htm (10.12.2012)

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=de&catId=950>
(10.12.2012)

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=de&pcode=teilmo21&plugin=1> (10.12.2012)

http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_de.htm (10.12.2012)

http://www.jugendpolitikineuropa.de/downloads/4-20-2029/Demokratiebildung_Empfehlung%2012-2002.pdf (10.12.2012)

<http://www.newton-project.eu>

<http://www.quali2move.eu>

http://www.unternehmergeist-macht-schule.de/sid_106FCDF5602DE32A5E0ACF75418E94C8/DE/Startseite/home_node.html
(10.12.2012)

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec%282010%297&Language=lanEnglish&Ver=original&Site> (10.12.2012)

http://www.veblen-institute.org/IMG/pdf/a_plea_for_a_european_monetary_federalism.pdf

IG Metall Vorstand

Funktionsbereich Gewerkschaftliche Bildungsarbeit

Wilhelm-Leuschner-Straße 79

60329 Frankfurt am Main

Tel.: ++49 69 6693 2510

Fax: ++49 69 6693 2467

E-Mail: tom.kehrbaum@igmetall.de

www.igmetall.de

www.bildung-international.de